COMENTARII

Geneza reprezintă prima dintre cele cinci cărți ale Bibliei care compun ansamblul denumit de iudei *Tora* „Legea", denumire curentă încă la începutul erei noastre (Mt. 15 ; Luc. 10, 26 ; 24, 44). Nevoia de a avea cópii ușor de mînuit a dus la împărțirea marelui ansamblu al textului *Torei* în cinci părți egale ca lungime. Această diviziune este atestată anterior erei noastre prin versiunea greacă a Septuagintei (LXX), care a răspîndit și noua denumire, aceea de *Pentateuh* (gr. πεντάτευχος (βίβλος), lat. *Pentateuchus* „Cartea în cinci volume"). La începutul erei noastre întocmirea Pentateuhului era atribuită lui Moise, tradiție căreia i se înscriu și Isus și Apostolii (Ioan 1,45 ; 5, 45—47, Rom. 10,5. Însă tradițiile vechi nu-l numesc explicit pe Moise redactor al întregului text; chiar dacă se amintește „Moise a scris", această remarcă privește întotdeauna un pasaj particular. Acest fapt, precum și numeroase repetiții, dublete, inadvertențe caracteristice textului, au permis, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, emiterea ipotezei surselor multiple. Cercetări interdisciplinare — de istorie a culturii și religiei, lingvistice, literare, în care s-a adăugat descoperirea, începînd cu 1947, a așa-numitelor „Manuscrise de la Marea Moartă", au stabilit că textele ce stau la baza Pentateuhului, a cărui redactare se întinde pe mai bine de șase secole, provin din patru surse tradiționale : aceea *iehovistă*, care îl numea pe Creator Iahve, tradiția *elohistă*, numele lui Dumnezeu era Elohim, tradiția *sacerdotală*, a preoților Templului din Ierusalim, constituită în timpul Exilului și impusă după reîntoarcere, și ultima, aceea a *Deuteronomului*, care apare în text după *Numerii* și se caracterizează printr-un stil amplu și retoric, ca și printr-o doctrină constant afirmată, aceea a poporului ales, alegțiune divină sancționată printr-un pact ce pretinde fidelitate față de legea și cultul lui Dumnezeu, ca și practicarea acestui cult într-un sanctuar unic.

Prin intermediul Septuagintei s-au impus și numele celor cinci părți ale Pentateuhului : *Geneza* (începe cu facerea lumii), *Exodul* (începe cu ieșirea din Egipt), *Leviticul* (legea preoților din tribul Levi), *Numerii* (denumită așa din cauza primelor patru capitole ce conțin numărătoarea poporului lui Israel), *Deuteronomul* (a doua lege). *Geneza* sau *Facerea* se împarte în două părți inegale ca întindere. 1—11 constituie relatarea istoriei primitive de la facerea lumii pînă la Avraam, 12—50 conține istoria patriarhilor de la Avraam la Iosif.

Pe marginea Vechiului Testament s-a dezvoltat o întreagă literatură apocrifă, preluată și prelucrată apoi, printre altele, în așa-numitele *Hronografe* bizantine, un fel de repertorii de istorie universală de la facerea lumii pînă la epoca contemporană autorului respectiv. Dintre aceste lucrări, frecvente în literatura bizantină între secolele VI—XVII, cel mai răspîndit pare a fi fost *Hronograful* călugărului Manasses, care, tradus în slavă, a circulat și în vechile noastre mănăstiri. Traducerea acestui text, din slavă în română, a fost făcută la 1620 de călugărul oltean Mihail Moxa.

Hronograful lui Manasses, prelucrat în proză și completat cu elemente din alte lucrări similare, a constituit sursa unei cronici ce reda evenimente petrecute pînă la 1570 — *Cronica de la 1570*. Versiuni ale acesteia din urmă au avut o mare răspîndire. Una dintre ele, tipărită la Veneția în 1631 pe baza unei cópii făcute în Moldova la porunca lui Petru Șchiopul, purta numele de *Hronograful lui Dorotei*, mitropolit al Monembaziei, și a fost tradusă în română de Grigore Dascălul Buză. Al doilea hronograf grecesc care a circulat în spațiul românesc este acela al lui Mathei Cigala din Cipru, preot în Veneția, tipărit în 1637. Cigala compilează *Cronica de la 1570* și pasaje întregi din Dorotei.

CAP 1

[1] Există două posibile traduceri ale primului verset, ambele gramatical corecte. Aceea obișnuită, care se găsește în cele mai vechi versiuni și care respectă cel mai bine coerența textului, și o alta care ar suna astfel : „La început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul, pămîntul era...". Conform versiunii consacrate, primul verset nu reprezintă începutul propriu-zis al textului sacru, ci un titlu rezumativ (BJ).

Această primă relatare a creației este atribuită tradiției sacerdotale, conform căreia Dumnezeul unic, transcendent, anterior lumii, o creează pe aceasta pe parcursul unei săptămîni, încheiată cu odihna sabatică. Însuflețită prin cuvîntul lui Dumnezeu, ea se constituie în totalitatea sa într-o ordine a cărei desăvîrșire este omul, imagine a lui Dumnezeu (BJ).

«Ascultați, cinstiți...
...Că dintru-nceputul lumii
a făcut Dumnezeu
Cerul și pămîntul
Numai cu gîndul»

(*Orațle de nuntă*, ap. PAMFILE 1913, p. 28).

a face redă gr. ποιεῖν „a face", care la rîndul său traduce ebr. *bara'*, verb rezervat în exclusivitate acțiunii creatoare a lui Dumnezeu și care are ca obiect o creație originară lipsită de formă (BJ, RGG). În VT se întîlnesc și alte verbe care se referă la creații divine și care au un caracter mai puțin abstract : *bănă, kûn, jasăd, quanâ* (Ps. 24, 2, Is. 45, 18, Am. 9, 6), *natâ* (Is. 40, 22), *jaşar* (Fac. 2, 7, Am. 4, 13). Cel mai frecvent este *asa* „a face" (RGG), a cărui semnificație neutră corespunde gr. ποιεῖν. VL redă exact verbul grecesc prin *fecit* (IER. folosește verbul *creare* „a face", „a da naștere", întîlnit deja la Augustin și încetățenit apoi în terminologia creștină cu sensul de „a face să se nască din neant", cf. AUGUSTIN CIV. 22, 14 : „qui creavit cuncta de nihilo").

[2] *de nevăzut* redă gr. ἀόρτος, (ἀ- priv., ὁράω „a vedea");

fără formă/netocmit redă gr. ἀκατασκεύαστος (ἀ-priv., κατασκευάζω „a face, a întocmi"), VL *invisibilis, incomposita*. În alte variante LXX se întîlnesc termenii : κένωμα καὶ οὐδ[ϑ]έν „gol și nimic" (AQU.), ἀργὸν καὶ ἀδιάκριτον „fără formă și de nevăzut" (SYM.) sau κένον καὶ οὐδ[ϑ]έν „vid și nimic" (THEOD.); aceștia din urmă corespund mai exact termenilor ebraici *bohû* și *tohû* „deșert și vid". IER. *inanis* și *vacua*. Cuvintele *tohu — bohu* sînt folosite de I. HELIADE RĂDULESCU în titlul primei părți (I. *Empireul* și *tohu-bohu*) din epopeea sa, în mare parte de inspirație biblică, *Anatolida sau Omul și forțele* (*Opere* 1967, I, p. 264).

zăce în BB redă gr. ἐπικεῖμαι „a fi așezat peste". Cuvîntul apare în textul FRANKF., lipsește însă din alte variante LXX.

abis redă gr. ἄβυσσος (ἀ-priv., βύσσος, „fund"). Semnificațiile sale sînt multiple. În textul de față el desemnează marea originară, profunzimea originară acoperită de apă. În VL și IER. forma latinizată *abyssus* sau *abissus*.

duh redă gr. πνεῦμα „suflare, spirit", care la rîndul său traduce ebraicul *rûah*. Acesta din urmă apare de 378 de ori în VT (RGG), cu semnificații foarte diferite. În funcție de contextul respectiv se va specifica de fiecare dată sensul exact. Cuvîntul ebraic, cît și cuvîntul grecesc πνεῦμα înseamnă „suflu, suflare" cu toate conotațiile concrete și abstracte ale acestei lexii. VL și IER. le redau prin *spiritus*. Corespondentele românești sînt *duh* (sl. *duhŭ*) și *suflet* (postverbal de la *a sufla*<lat. *sufflare*). Cf. distincția făcută în limba română între principiul vital-spiritual al omului, de esență divină și nemuritor, *suflet*, și principiul vital al celorlalte ființe, *abur*. „La români între *suflet* și *abur* este același raport psihologic ca la vechii romani între *animus* și *anima*, ambele avînd de asemenea înțelesul fundamental de 'vînt' (HEM. s.v. *abur*). Cf. „aburul dobitocului, muritor și în nemică întorcător" (CANT. DIV. 73)

I. HELIADE RĂDULESCU preferă neologismul *spirit* în locul mai vechiului *duh* în *Anatolida*, II. *Imnul creațiunii*, în care urmărește îndeaproape *Facerea lumii* după VT : „și spiritul vieții se poartă peste ape" (*Opere* 1967, I, p. 272).

ION BARBU (*Lava*) : Te-nnăbușai în picla încinsei atmosfere,/O, tu, nolan de lavă ce-aveai să fii pămîntul !/Făptura nu sunase din trîmbiți de crătere,/Nu fulgerase încă, în noaptea ta, cuvîntul...

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

TUDOR ARGHEZI (*Facerea lumii*): „Cînd a fost, la început,/Nu era nimic făcut" (*Versuri*, IV, 1963, p. 96).

„duh" nu se referă la Spiritul lui Dumnezeu şi rolul acestuia în creaţie, ci la o suflare divină, asemănătoare vîntului, ce tulbură apa primordială.

„Vîntul e duhul lui Dumnezeu.
Vîntul e gîndul lui Dumnezeu.
Creierii omului, mintea sînt făcute din vînt" (VORONCA 1903, I, p. 412).

„Era, şopteşte Cartea, la început Cuvîntul,/Purtîndu-se pe ape, ca negura, răzleţ;/De se-auzea un tropot, cuvîntul era vîntul" (T. ARGHEZI, *Nici o silabă*).

„Şi din a chaosului văi//Jur împrejur de sine,/Vedea, că-n ziua cea d-eîntîi,/Cum izvorau lumine" (EMINESCU, *Luceafărul*).

„Lumină lină", unul dintre cele mai vechi imne creştine (φῶς ἱλαρόν/*lumen jucundum*) proslăveşte pe Dumnezeul lumină. Se cîntă la vecernie în momentul în care răsare luceafărul de seară. Cf. motivul la EMINESCU.

[3] VT prezintă o viziune presolară a lumii (RGG). Lumina este amintită ca prim element al creaţiei divine, deoarece succesiunea zilelor şi a nopţilor este cadrul în care această creaţie se va împlini (BJ).

LUCIAN BLAGA (*Lumina*): Lumina ce-o simt/năvălindu-mi în piept cînd te văd/oare nu e un strop din lumina/creată în ziua dintîi, din lumina aceea-nsetată adînc de viaţă? // Nimicul zăcea-n agonie, / cînd singur plutea-n întuneric şi oat-a/un semn Nepătrunsul: / Să fie lumină!" (*Opere*, 1982, I, p. 10).

V. VOICULESCU (*Facerea*): „Sta grea Vecia neagră de taina unei rodii, / Pumn strîns adînc pe-o beznă de gînd în miez de zodii. / Tăiş divin Cuvîntul deodată-a strălucit. / Nedespicatul iată-l, s-a spart şi risipit: / Curgeau bucăţi de haos pe albii de-nceput/ Cînd a surîs lumina cu chip de-ntîi născut..." (*Poezii*, 1968, II, p. 161).

[4] BB redă literal expresia greacă ἀνάμεσον (ἀνά, μέσον „mijloc"), care însă are în textul grec valoare prepoziţională, „între". De altfel în latină este transpusă prin *inter* „între".
Negaţia luminii (simbol al vieţii, al fericirii, al mîntuirii) este întunericul (simbol al morţii, al răului, al pedepsei şi nenorocirii).

[6] *tărie* (*întărătură* în textul BB) redă gr. στερέωμα „corp solid, firmament". Sensul secundar, ca şi în cazul lat. *firmamentum* „întăritură, firmament", este un reflex al traducerii în cele două limbi a cuvîntului ebraic. Pentru semiţi bolta aparentă a cerului era o cupolă solidă, ce reţinea apele superioare. Prin deschizăturile acesteia vor curge ulterior apele Potopului. De altfel şi popoarele indo-germanice credeau că cerul este de piatră (V. ind. *áśman* „piatră, cer", gr. οὐράνος, germ. *Himmel*). Cf. ION BARBU: „Precum atunci şi azi întocma: — Mărunte lumi păstrează dogma. // Să vezi la bolţi pe Sfîntul Duh/Veghind vii ape" (*Oul dogmatic*).

[7] Aceeaşi traducere literală a expresiei greceşti ἀνάμεσον în BB. Creaţiei prin cuvînt — Dumnezeu „a spus" — i se adaugă creaţia prin act — Dumnezeu „a făcut" (BJ).

[8] I. HELIADE RĂDULESCU dezvoltă în *Anatolida*, III. *Firmamentul*, versetele 6,7 şi 8 din *Geneza*: „Ţesutu-s-a-mprejuru-mi cătenă-adamantină / Prin care se ţin toate — şi m-a învins tăria. / În tot nemărginitul, în multul nalt de ape, / Mai sus decît zenitul, mai jos decît nadirul, / Sub talpele-ţi divine ai zis să fim tărie/Şi solidar cu toate. Chematu-m-ai pe nume / Şi firmament mi-ai zis. ... Se face iară seară, se face dimineaţă/Ai istoriei angeli, în deltele eterne/Înscrieţi ziua-a doua". (*Opere*, 1967, I, p. 273).

[9] În celelalte versiuni LXX, cu excepţia FRANKF., este omisă partea a doua a versetului.

loc (BB *adunare*) redă gr. συναγωγή „adunare, reuniune". VL îl traduce prin *congregatio*. IER. traduce mai exact cuvîntul ebraic care însemna „loc" prin *in locum unum*. Gr. συναγωγή este un cuvînt cu semnificaţii variate, în NT el va desemna printre altele „adunarea iudeilor" sau „locul în care obişnuiesc să se adune".

[10] *aşezarea la un loc* (BB *adunările*) redă gr. σύστημα „aşezarea la un loc, adunare". VL şi IER. *congregatio*. Coincidenţa *congregatio*/*adunare* pentru gr. συναγωγή şi σύστημα ar putea fi un argument că traducătorii BB au folosit şi versiunile lat. ca „izvoade vechi".

I. HELIADE RĂDULESCU: „Să lăudăm pe Domnul din cele prea înalte/Şi cele mai profunde! / Ca tunetu-n lui voce răsună peste ape; / A zis, şi, iată, sîntem. / Cît e de bine, Doamne, cînd tu zici că e bine! // Apari ca o mireasă, o, Mater Terră sacră, / Prepară-te de nuntă... (*Anatolida*, III. *Apele*, *Opere*, 1967, p. 274).

[11] *tarbă verde* (BB *burulană de tarbă*) redă sintagma greacă βοτάνη χόρτου „iarbă verde"; gr. χόρτος, în text la gen. χόρτου, are valoare adjectivală. Iniţial cuvîntul însemna „fîn, iarbă uscată", ulterior putea desemna şi „iarbă verde".

pom/lemn redau gr. ζύλον „lemn" şi „arbore".

a rodi (BB a *răsări*) redă gr. βλάστανω „a încolţi, a răsări", cf. rom. *vlăstar*.

[11,12] I. HELIADE RĂDULESCU: „Să înflorească pomii, să-şi dea ale lor fructe, / Să germine-n tot locul şi iarba, ş-orice plantă, / Dezvoalte-se-orice floare, răsfire-se mirosul, / S-adoarme, să profume talanul tău de nuntă; / şi aşternutul candid amorurile tale/Întindă-se-n tapete, arhetipe modele, / De orice ţesătură, de orice adornare" [...] „Pe generi şi pe speţii vă daţi a voastre fructe/Cu propria sămînţă ş-a lumii abondanţă. / Glorificaţi pe Domnul, c-aroma vă e imnul/Şi sacrificiu fructul. / Eternul se complace în existenţa voastră, / Contemplă... şi e bine! // Şi iar se face seară, şi iarăşi dimineaţă. / În deltele eterne se-nscrie ziua-a treia" (*Anatolida, Imnul creaţiunii*, III, *Opere*, 1967, pp. 274—275).

[14] *lumini* (BB: *luminători*) redă gr. φωστῆρες. La sg. cuvîntul era sinonim cu φῶς „lumină", la pl. s-a specializat pentru denumirea soarelui şi a lunii. În VL este redat prin *luminaria*, termenul se întîlneşte şi la IER. Sg. *luminare*, *-is* însemna „făclie", de altfel în lat. sg. era foarte puţin întîlnit.

spre lumină (BB *spre luminarea*) redă gr. εἰς φαῦσιν (εἰς şi ac. lui φαῦσις „luminǎ, strălucire"), complementul are aici valoare finală.

pe pămînt (BB *pămîntului*) — în variantele LXX se întîlnesc: εἰς φαῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς „spre lumină pe pămînt", varianta consacrată: εἰς φαῦσιν τῆς γῆς „spre luminarea pămîntului", sau substituirea complementului printr-o propoziţie finală — ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς „ca să lumineze pe pămînt".

semne (BB *în semne*) redă gr. εἰς σημεῖα „ca semne" aici. Prepoziţia εἰς avea valori multiple, la aceasta se adaugă şi faptul că în greaca tîrzie a avut loc o confuzie între εἰς + ac., a cărei valoare primară era aceea de „spre", indicînd direcţia, şi ἐν „în". Această confuzie este perceptibilă şi în VL *in signis*. Analiza sintactică a propoziţiei lasă să se constate clar că εἰς σημεῖα nu este în raport de juxtapunere cu cellalţi termeni, legaţi între ei prin repetarea conj. καί „şi".

[15] *spre lumină* (BB *luminare*), cf. v. 14.

[16] Este vorba despre soare şi lună, în multe mitologii divinităţi atît de importante şi cu o simbolică atît de pregnantă. Aici devin simple făclii care luminează pămîntul şi fixează calendarul (BJ). În folclorul românesc soarele şi luna sînt sfinte pentru că ele „sînt ochii lui Dumnezeu care luminează pămîntul".
În BB sînt omise τοὺς μεγάλους „mari", precum şi comparativul „mai mic".

[18] *zilli/nopţi* în BB par a fi calcuri sintactice după gr., unde aşa-numitele „veba dominandi" au regimul în genitiv.

HELIADE preamăreşte „gloria divină" care a despărţit lumina de întuneric: „Spre luminarea zilei, spre luminarea nopţii/În firmament ne puse drept candele de aur / În templul său cel mare, / A fi imagini însuşi nespusei lui splendoare" (*Anatolida*, IV. *Astrele*, *Opere*, 1967, p. 275)

Pentru versetele 14—18, cf. BLAGA, 1982, p. 96: „În apropiere e muntele meu, munte iubit. / Înconjurat de lucruri bătrîne / acoperite de muşchi din zilele facerii; / în seara cu cei şapte sori negri / cari aduc întunericul bun, / ar trebui să fiu mulţumit. / Linişte este destulă în cercul / ce ţine laolaltă doagele bolţii" (*Linişte între lucruri bătrîne*).

[20] *tîrîtoare* redă gr. ἑρπετά „reptile". De altfel, termenul este generic pentru neamul de vieţuitoare ce se opune lui πετεινά „zburătoare". Variantele latine folosesc *reptilia* sau *reptile*, sg. cu valoare colectivă.

zburătoare redă gr. πετεινά.

sub (BB *spre*) redă prepoziţia gr. κατά „în jos", care în greaca tîrzie însemnainsă „sub".

[21] *balenele* (BB *chiţoşii*) redă gr. κῆτος „balenă", care traduce ebraicul *tannîn*. În VL *caetus*, la IER. *cete*. În rom. *chit*, *chiţi* < sl. *kitŭ* şi sinonimul *balenă* < fr. *baleine* (lat. *ballaena*). Este de presupus că iudeii nu aveau reprezentarea respectivului animal, iar cuvîntul

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

denumește un fel de pești mari, posibili toni, pește răpitor ce poate ajunge pînă la patru metri lungime (BJ).

suflarea animalelor (BJ *sufletul vitelor*) redă sintagma gr. ψυχὴ ζῴων. ψυχή „suflu vital, principiu vital", căruia îi corespunde lat. *anima*, este încă la Homer sinonim pentru *viață*. τὸ ζῷον „ființă vie, viețuitoare, animal". În VL este redată cu *anima animalium*, iar la IER. apare *anima viventium*. Rom. *vită* < lat. *vita* „viață".

[22] *a binecuvînta* (BB. *a blagoslovi*) redă gr. εὐλογεῖν „a vorbi de bine, a lăuda, a binecuvînta", cf. lat. *benedicere*.

HELIADE: „Ciutați, din aripi bateți, ființe svolătare, / Nălțați la ceruri imnul prin cîntecele voastre; / Voi, notători, asemeni jucați-vă în ape, / Împleți coprinsul mării, cîmpiele eterii; / Sînt binecuvîntate a voastre tinerețe / Și candide fiori. / L-aspectul vostru Domnul exclamă că *e bine*". (*Anatolida, Imnul creațiunii*, V, *Peștii și pasările*, *Opere*, 1967, p. 276).

[24] BB *cu patru picioare* redă gr. τετράποδα „cu patru picioare", VL *quadrupedia*, IER. folosește cuvîntul *iumenta* „animale bune de jug".

tîrîtoare redă gr. ἑρπετά, termenul se referă aici nu numai la șerpi și șopîrle, ci și la insecte și animale mici (BJ).

fiarele (BB *jigănti*) redă gr. θηρία „animale sălbatice"; cf. lat. *bestiae*.

[25] *dobitoace* redă gr. κτῆνη „acel fel de animale ce puteau fi tăiate sau sacrificate", VL *pecora* „turmă de oi, sau animale mici".

HELIADE: „La viață, la lumină,-n sens orice suflare, / Luați formele voastre, de la insect și vierme / Și pîn' la patrupede ce pașteți cîmpi, dumbrave, / Și pînă la sălbateci ale pădurii fiare..." (*Anatolida, Imnul creațiunii*, VI. *Animalele pămîntului*, *Opere* 1967, p. 276).

[26] *a stăpîni* + gen. în BB e un calc sintactic ca în v. 18. *să facem* redă gr. ποιήσωμεν „să facem". Pluralul folosit aici a dat naștere la diferite interpretări. Conform uneia dintre ele, el indică, probabil, deliberarea lui Dumnezeu împreună cu anturajul său ceresc (îngerii, cf. 35, 22), această interpretare a fost urmată de traducerea grecească (și de JER) a Psalmului 8,6. Sau el poate exprima măreția și bogăția interioară a lui Dumnezeu, al cărui nume comun în ebraică era pluralul *Elohim*. Sfinții Părinți l-au privit ca o aluzie la Sfînta Treime.

om redă gr. ἄνθρωπος „om"; *'ādām* în ebraică avea valoare colectivă. El este o creatură a lui Dumnezeu, care se privește pe sine nu ca o parte a cosmosului, ca în filosofia greacă, și nici ca rezultat al unei evoluții naturale, ca în știința modernă, ci numai în relația sa cu Dumnezeu.

chip redă gr. εἰκών „imagine, chip", tradus în latină prin *„imago"* (V L), ce și la IER.

asemănare redă gr. ὁμοίωσις, în VL *similitudinem*, folosit și de IER. Cuvîntul „asemănare" atenuează sensul lui „imagine", excluzînd paritatea. Termenul concret de „imagine" implică o similitudine fizică, ca între Adam și fiul său, de ex. Această raportare la Dumnezeu îl diferențiază pe om de animale, presupunînd în același timp o asemănare generală — ca natură: inteligență, voință, putere. Omul devine astfel o persoană ce se bucură de grația divină.

I. HELIADE RĂDULESCU: „Iar Creatoru-și vede în om asemănarea / Și se dilectă-ntr-însul. Creat-am pe om, zice, / Imaginea divină, asemănarea noastră." (*Anatolida, Imnul creațiunii*, IV. *Animalele și pămîntul*, *Opere* 1967, p. 277.)

[27] *bărbat și femeie*, în varianta tradiției sacerdotale omul a fost creat ca bărbat și femeie, după imaginea lui Dumnezeu și, asemeni acestuia, stăpîn al lumii.

I. HELIADE RĂDULESCU: „... Bărbatul și femeia / E *el* și *ea* împreună / Aceeași creatură, / Același corp și carne, / Vivificați d-un suflet, trăind aceeași viață." (*Ibid.*)

[28] I. HELIADE RĂDULESCU: „Vă înmulțiți și creșteți / Și dominați pămîntul, / Vă bucurați de dînsul, a voastră-avere este, / Al vostru crîngiu; și tot ce e pe dînsul / De domni să vă cunoască." (*Ibid.*).

[30] Este imaginea unei „Vîrste de aur" în care omul și animalele trăiesc în pace, hrănindu-se cu plante.

HELIADE: „Și trec l-a lor păsune și jocuri inocente" (*Anatolida*, III. *Viața sau androginul*, I, *Opere* 1967, p. 280).

CAP 2

[1] *s-au împlinit* (BB *se săvîrșiră*) redă gr. συντελεῖν „a împlini, a desăvîrși, a termina".

podoabă redă gr. κόσμος „tot armonios, univers; podoabă", care traduce ebraicul *ṣābā'* „ceată, armată". Cuvîntul capătă în textul biblic o serie de valori metaforice, prin care și aceea de *astri* „ceata, mulțimea cerului". Textul de față reprezintă unicul loc în care metafora este extinsă și la mulțimea de elemente ale pămîntului. Variantele latine rămîn fidele transpunerii grecești, corecte în spirit, a termenului ebraic: VL *compositio* „orînduire, împodobire" sau, în unele variante, *ornatus* „podoabă", IER. *ornatus*. Traducerile franceze și germane, încercînd să redea valoarea metaforică a cuvîntului ebraic, îl traduc prin *armée* (BJ) și *Heer* (LUTHER).

[2] *lucrare* (BB *faptele*) redă gr. τὰ ἔργα „lucrări, fapte". VL *opera*, IER. *opus*.

s-a odihnit (BB *odihni*) redă gr. κατεπαύειν „a se odihni", cf. lat. *requiescere*.

se odihni Dumnezeu, în textul FRANKF., nu se mai repetă aici; socotit redundant, apare însă în alte variante LXX.

HELIADE: „Frumoasă-i pare lumea, și *Cosmos* o numește / (De marea-i frumusețe), divin adornament" (*Anatolida*, III. *Viața sau androginul*, II, *Opere* 1967, I, p. 280).

[3] Odihna în ziua a șaptea este o instituție divină — Dumnezeu însuși s-a odihnit în ziua a șaptea. Totuși aici este evitat cuvîntul *shabbāt*, căci, conform tradiției sacerdotale, sabatul se va impune abia pe muntele Sinai ca semn al alianței între Dumnezeu și poporul lui Israel, cf. Ieș. 31, 12—17. Dar, o dată cu creația, Dumnezeu a dat un exemplu ce va trebui urmat de om, cf. Ieș 20, 11; 31, 17 (BJ).

le-a săvîrșit (BB *începu Dumnezeu a le face*) redă sintagma greacă ὧν ἤρξατο (ὁ θεός) ποιῆσαι „pe care a început Dumnezeu să le facă", care traduce aproximativ textul ebraic în care apar termenii *bārā* (cf. nota la I, 1) și *'āsā* „a face". Expresia ebraică tradusă de IER. prin *quod creavit deus ut faceret*, VL urmînd fidel varianta grecească *quae inchoavit* (alte variante *coeperat*) *deus facere*.

„Aprile era moale. Stele calde mai nășteau prin preajmă, / Și marca Dumnezeu și-o dibuia. Făcea și muntele și focul. / Făpturile purtau în piepturi / ce inimi încă de lumină, prin tot locul! // Vedea acolo între patru rîuri leul și mioarele. / Nimic nu-l lăuda mai din adînc decît izvoarele. / Prin crengi de pini sunau atamii și păunii, / și aripi nevăzute s-auzeau în poarta lunii." (LUCIAN BLAGA, *Ziua a șaptea*, *Opere* 1982, I, p. 283.

[4] *cartea* redă gr. ἡ βίβλος „carte", lat. *liber*. La singular, cuvîntul se referă la capitole particulare ale VT. Pluralul βίβλοι (ἱεραί) denumește fie *Pentateuchul*, fie integral VT. Diminutivul τὸ βιβλίον, folosit la sg., se referă la fiecare carte a Bibliei, mai cu seamă la *Cartea legilor*, pluralul τὰ βιβλία denumește o colecție de texte în general, latinizarea *biblia* s-a impus în întreaga tradiție creștină ca denumire a ansamblului VT și NT.

facerii redă gr. γένεσις „naștere, început, univers creat, creatură", care traduce ebraicul *tôl'dôt* „naștere, descendență"; ulterior cuvîntul a însemnat istoria unui strămoș și a descendenței sale. Prin folosirea acestui termen aici, creația este demitizată, ea devine începutul istoriei și nu ca în Sumer sau Egipt relatarea unor serii de încrucișări divine (BJ). VL *creaturae*, *facturae*, IER. *generatio*.

Domnul Dumnezeu (BB) redă gr. κύριος ὁ θεός, care apare în FRANKF., spre deosebire de alte versiuni LXX unde apare doar ὁ θεός.

[5] *toată* redă gr. πᾶν, în textul FRANKF., spre deosebire de alte variante LXX unde apare πολὺ „mult".

a răsări redă gr. ἀνατέλλειν „a ieși la lumină, a răsări".

a se face redă gr. γίγνομαι „a se naște, a fi", în majoritatea variantelor LXX locul celor două verbe este invers.

a lucra pămîntul (BB *pre dînsul*): în majoritatea variantelor LXX apare τὴν γῆν „pămîntul", în textul FRANKF. este înlocuit prin pronumele αὐτήν.

Este introdusă acum tradiția iehovistă despre facerea lumii. Aceasta nu reprezintă o a doua relatare a genezei, urmată de relatarea „căderii", ci sînt două povestiri combinate, ce utilizează tradiții diferite; o relatare a creării omului, distinctă de creareа lumii, care nu devine completă decît prin facerea femeii și apariția pri-

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

mului cuplu uman (2, 4b—8, 18—24), o povestire despre Paradisul pierdut, cădere și pedeapsă, care începe cu 2,9—17 și este continuată prin 3,1—24 (BJ).

„Dar Cel Preanalt ridică fulgerătoarea-i mînă / Și, iată, norii negri aluatul și-l adună, / Pe care Bălțărețul îl bate și-l frămîntă. / Un tunet, altul... Cîmpul setos îngenunchează / Sub patrafir de ploaie vărgat în curcubee, / Tăcut își încovoaie rărunchii lui puternici / Și-ngîndurat primește zămislitorul har, / Ca un copil ce-nvață acum întîi să meargă". (V. VOICULESCU, *Schiță pentru o meditație*, *Poezii* 1968, II, p. 194).

[6] *adăpa* redă gr. ποτίζειν „a uda".; *a ădăpa* < lat. *adaquare* „a duce la apă" utilizat mai cu seamă pentru vite. În româna veche *a ădăpa* se putea folosi și pentru stropirea sau udarea pămîntului de om, ploaie sau rîuri, cf. HEM s.v. *adăp.* : „de nu se-ar adăpa pămîntulŭ de multe ori cu ploaia ce deștinge deln cerlu, n-ar fi răsărit erbi" (CORESI, Omilias); „De tine pămîntul să adapă" (DOSOFTEI); „Dar românii, fii ai celor ce-n vechime se luptară, / Cu sudori adăp pămîntul" (GR. ALEXANDRESCU, *Tismana*). Dacă în tradiția sacerdotală principiul creației este separarea — a apei de pămînt, a zburătoarelor de tîrîtoare, a omului de animale—, în tradiția iehovistă ea este o victorie asupra deșertului, în care fără apă nu poate să apară nimic viu (BJ). Simbolismul apei poate fi redus în toate tradițiile la trei semnificații esențiale :
— sursă a vieții; în acest sens apa este considerată de iudei ca cel mai important dar al Grației divine, proveniența ei din cer sau din adîncul pămîntului, ca element fertilizator, reprezenta pentru israeliți un semn deosebit al bunăvoinței Dumnezeului lor ;
— sursă a morții și a distrugerii, folosită de Dumnezeu împotriva dușmanilor săi sau împotriva poporului nesupus ;
— mijloc de purificare și regenerare.

[7] *l-a plăsmuit* (BB *zidi*) redă gr. πλάσσειν „a modela", care la rîndul său traduce ebr. *jaṣar*.

pe om redă gr. ἄνθρωπος, lat. *homo*, care traduc ebr. *adam*, *'adamah* „pămînt" (Fac. 3, 14). Acest substantiv colectiv devine numele propriu al primului om, Adam.

luînd redă gr. λάβων, part. prez. al lui λαμβάνειν „a lua" și este introdus în unele variante LXX, printre care și FRANKF., pentru clarificarea textului original.

țărînă redă gr. χοῦς „argilă, lut", termen tehnic tradus diferit de variantele VL — *limus* „mîl", *lutum* „lut, argilă", *pulvis* „pulbere" și prin *limus* de IER.

față redă gr. πρόσωπον „față". În unele variante LXX apare „nori".

ființă vie (BB *suflet viu*) redă gr. ψυχὴ ζῶσα „suflet viu", sintagmă ce traduce ebr. *nephesh* „ființă animată printr-un suflu vital (ruah)". Jahve este reprezentat ca un olar ce îl modelează pe om din lut, însuflețindu-l apoi. Pînă în epoca Părinților Bisericii, metafora olarului și a puterii pe care acesta o are asupra lutului este folosită pentru a reda puterea suverană a lui Dumnezeu, cf. Is. 29, 16 ; 49,9 ; 64,7 ; Sir. 33,13.
Dacă în tradiția sacerdotală omul era acela ce încununa creația, făcut după imaginea lui Dumnezeu și asemeni acestuia stăpîn al lumii, în tradiția iehovistă facerea omului reprezintă primul act al creației divine, dar are aceeași semnificație de desăvîrșire a operei divine.

„Ca din lume cînd m-oi duce, / Să-mi poci da sufletul dulce / Întru, aceluia mînă / Ce m-a zidit din țărînă" (A. PANN, *Cîntece de stea* XV).

„Iar primul om apare din mîinele divine" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Anatolida*, III. *Viața sau androginul*, I, *Opere* 1967, p. 279).

„De ce stîrnișî țărîna și viu m-ai zămislit, / Dacă-nceputului i-ai dat sfîrșit / De mai-nainte de-a fi și-nceput ? // De cînd te-ai murdărit pe degete cu lut, / Vremelnic și plăpînd tu m-ai făcut. / Poți cere o durată aceluia-nțghebat / Din tină, trup și suflet cu scuipat ?" „T. ARGHEZI, *Rugăciune*).

„Frămîntă iarăși lutul și fă-te iarăși faur" (ION PILLAT, *Rugă păgînă*, *Poezii* 1983, I, p. 72).

„O, Doamne, sparge-mi lutul și dă-mi o formă nouă" (ION PILLAT, *În stranĕ*, *Poezii* 1983, I, p. 204).

„Minecînd spre traiul lui, / sufletul de la-nceput / se îmbracă în pămînt. / Minecînd spre traiul lui, / sufletul de la-nceput/știe să sembrace-n stea, / că veșmînt ce va lua/lut din lutul raiului (LUCIAN BLAGA, *Mult-mă mîră stea și trup*, *Opere* 1984, II, p. 257).

„Strivit zăceam sub scoarța humii, în bezna pururi blestemată, / Și plin de lut duceam robia în mlezul stîncilor bătrîne, / Cînd mîna ta m-a scos de-acolo și m-a spălat de orice pată / În apele eternității ca pe un diamant, Stăpîne ! ... (V. VOICULESCU, *Ca pe un diamant*, *Poezii* 1968, I, p. 14).

„În suflet astăzi port o holdă , un lan întreg îmbelșugat, / Și lutul sterp de-odinioară e plin de rodul nemuririi... / Părinte, unde ți-e grînarul și cînd pornești la secerat ? / " (V. VOICULESCU, *Părinte*, *unde să te caut*, *ibid.*, p. 27).

„Ca steaua serii pe ninsori alpine, / Reflex din altă lume, te-ai desprins : / Un dor, purtat milenii dinadins, / Visînd la floarea misticului Bine, // Din lut adînc te-a împletrit pe tine, / Și lutul de la tine l-a aprins, / Iluminînd amarul lui cuprins, / Ca zeii care plîng printre ruine" (DAN BOTTA, *Cununa Ariadnei* XX, *Scrieri*, 1968, I, p. 118).

[8] *a sădi* (BB *răsădi*) redă gr. φυτεύω „a sădi, a răsări".

Dumnezău/Domnul Dumnezeu : în textul FRANKF. există numai ὁ θεός „Dumnezeu", în alte variante LXX κύριος ὁ θεός „Domnul Dumnezeu".

grădină redă gr. παράδεισος, care traduce ebr. *pardès*. Cuvîntul a fost împrumutat în ebraică din iraniană, *pairi-daēza* „parc îngrădit". În ebraica tîrzie cuvîntul *pardîsu/pardes* a dezvoltat sensul de „grădină a plăcerilor, pădure", aceeași dezvoltare semantică o are și gr. παράδεισος, care inițial denumea parcul regilor persani. Prin intermediul LXX, cuvîntul intră în vocabularul religios, denumind fie „grădina lui Dumnezeu", fie „starea de pace și fericire de la începutul și sfîrșitul timpurilor". Pentru popoarele antice, grădina era simbolul ordinii, fertilității și vieții.

Edem/Eden : Cuvîntul ebraic *eden*, o denumire geografică ce nu poate fi localizată, este identic semantic cu sumerianul *edin* „stepă, deșert", dar iudeii l-au apropiat de *eden* „desfătare, bucurie", din rad. *dn-* „bucurie, desfătare". De aici au fost posibile variantele traducerilor latine : VL *hortus voluptatis* „grădina desfătării", *hortus deliciarum*. „grădina plăcerii", IER. *paradisus voluptatis* „grădina desfătării" Distincția dintre *grădină* și *Eden* se va pierde ulterior, în Ez. 28, 13 31,9, Edenul este grădina lui Dumnezeu, iar în Is. 51,3 este grădina lui Iahve, ce se opune deșertului și stepei. În româna veche, corespondentele erau *ceriu* < lat. *caelum* și *rai* < sl. *raj*. Acestora li se adaugă ulterior împrumuturile savante *eden* < fr. *eden* și *paradis* < fr. *paradis*, germ. *Paradies*.

spre răsărit / către răsărit redau gr. κατὰ ἀνατολή „spre răsărit", sintagmă ce apare în textul FRANKF.; în alte variante LXX este tradus mai exact textul ebraic prin : AQU. ἀπὸ ἀρχῆθεν, SVH.ἐκ πρώτης, THEOD. ἐκ πρώτοις „la început", cf. IER. *a principio* „la început".

„Era grădină mare cum n-a mai fost vreodată ; / Era-n Edenul păcii plantație divină, / Terestru Paradis. / Acolo fu pus omul, ca-n sînul fericirii..." (I. HELIADE RĂDULESCU, *Anatolida*, III. *Viața sau androginul*, I, *Opere*, 1967, I, p. 278).

„De-o fi să fie raiul, să fie un zăvoi / Cu sălciile-n muguri și ierburile moi..." (ION PILLAT, *De-o fi să fie raiul...*, *Opere*, 1986, p. 24).

„Dincolo de vîntul turbat, / De vîntul spre care se-avîntă-n văzduh ciocîrlanul beat, / Bate — zice-se — vîntul din Rai. / De boarea lui dulce fulgerat cazi pe plai" (DAN BOTTA, *Dincolo de... ? Scrieri*, 1968, I, p. 84).

[9] *lemnul/arborele* cf. 1, 11.

pomul vieții — în multe tradiții religioase este consemnată existența arborelui lumii, ce își are rădăcinile în ținuturile subpămîntene, iar vîrful său atinge cerul. Așezat în centrul lumii, unește cele trei zone cosmice — cerul, pămîntul și străfundurile. El este o *imago mundi*, un simbol al înnoirii permanente al regenerării cosmice și deci al fertilității universale, al realității absolute și al imortalității. În tradițiile indice și iraniene, strămoșul mitic s-a hrănit cu fructele sale sau datorită lui a căpătat nemurirea. În Ez. 31 și Dan. 4,7—9 arborele vieții poartă întreg universul și hrănește toate creaturile. Datorită unei vechi tradiții iudaice, care apropia arborele vieții de crearea lui Adam și mîntuirea mesianică, autorii creștini au văzut în arborele vieții prefigurarea Crucii. Astfel *lignum* sau *arbor vitae* devine un simbol important a două teme creștine esențiale — Paradisul și Crucea. Anumite credințe, cu mare răspîndire și audiență în popor, au făcut să se ivească convingerea proveniență crucii pe care a fost răstignit Isus din lemnul arborelui vieții.

pomul cunoștinței redă sintagma greacă τὸ ξύλον τοῦ εἰδέναι γνωστόν καλοῦ καὶ πονηροῦ „arborele de a ști cunoașterea...", o traducere literală a sintagmei grecești; de altfel variantele latine ale LXX o redau prin *scientia*. Așezat în Paradis alături de arborele vieții, opune unității acestuia dualitatea (bine/rău) și va fi instrumentul căderii lui Adam.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

I. HELIADE RĂDULESCU își intitulează Cîntul IV din *Anatolida*, care îi prilejuiește un istoric al motivului în mitologia antică, *Arborul științei*.

[10] *începuturi* (din BB *brațe*) redau gr. ἀρχή „început"

Vv. 10—14 sînt o paranteză introdusă de autorul iehovist, care utilizează pentru descrierea configurației pămîntului noțiuni geografice vechi. Intenția sa nu era aceea de a localiza grădina Raiului, ci de a arăta că toate marile fluvii, „arterele vitale" ale celor patru regiuni ale pămîntului, își au izvorul în Paradis, tot acolo fiind prin ele și originea fertilității întregului pămînt. De aceea nu este de mirare că această geografie este nesigură și confuză.

[11] *Fison*, ebr. *pischon*, riu neidentificat.

I. HELIADE RĂDULESCU identifică, în *Anatolida*, IV, p. 293, mai mult sentimental, brațul *Fison* cu *Istrul* (denumirea antică a Dunării).

ținutul lui Evilat/țara Havila, ebr. *hawila*, o regiune a Arabiei locuită de ismaeliți și amalehiți. Redarea în română, în majoritatea cazurilor, prin (*pămîntul/țara*) *Evilat*, reprezintă transcrierea cuvîntului așa cum apare el în LXX „τὴν γῆν Ευιλατ".

[12] *rubinul/bdeliu*, ebr. *b. dolah*, descris de PLINIU *(Hist.* XII, 19) și DIOSCORIDES (I, 80), LXX îl redă prin ἄνθραξ „piatră prețioasă de culoare roșie, rubin sau granat"), VL prin *carbunculus* „piatră prețioasă de culoare roșie, rubin". În ceea ce privește identificarea pietrelor prețioase, așa cum erau ele cunoscute și denumite de evrei și greci, este dificil de a stabili corespondențe exacte, deoarece cele două popoare se puteau referi la pietre asemănătoare exterior, mai cu seamă coloristic, dar a căror compoziție chimică era total diferită. *Bdeliu* este probabil o secreție a lui *Commiphora opobalsamum*, un arbust ce crește în Arabia și Somalia. Rășina aceasta este la început galbenă și viscoasă, devenind apoi brună și tare, gustul este amărui, mirosul aromat. Era folosită ca mireasmă asemeni tămîiei și smirnei, sau în medicină — Mekkabalsam.

piatra verde/piatra de onix redau gr. λίθος πράσινος „piatra verde" corespondentul ebr. *schoham*, piatră semiprețioasă, provenită dintr-un strat multicolor de cuarț, utilizată în special pentru geme, camee și sigilii. VL *lapis prasinus*, IER. *lapis onychinus* (cf. PO *piatra scumpă onithinos*).

[13] *Ghcon/Gihon*, ebr. *gihon*, riu neidentificat, probabil Nilul nubian. Transcris în gr. prin Γήων, lat. (VL, IER.) *Gcon*, este redat prin grafii diferite în limba română : *Ghihon* (PO), *Ghcon* (BB), *Gheon* sau *Gthon* (variantele mai noi).

Etiopia, ebr. *Kusch*, nume al imperiului pe care l-au stăpînit între 645 î.e.n. — 350 e.n. regii din Napata și Meroe în sud de Egipt, între a treia și a șasea cataractă a Nilului, deci în Sudanul de astăzi. Locuitorii Palestinei înțelegeau prin Cuș ținuturile la sud de Egipt. Această regiune locuită de oameni înalți și cu piele neagră era denumită de antici Etiopia. Cf. LXX Αἰθιοπία, VL, IER. *Aethiopia*.

[14] *Tigru*, ebr. *hiddeqel*, gr. Τίγρις, lat. *Tigris*, la fel cu Eufratul, își are izvoarele în munții Armeniei.

mergeicurge redau gr. πορεύειν „a merge, a curge".

în preajma/spre redau gr. κατέναντι „opus, față în față", cf. lat. VL. IER. *contra*.

Asirilor/Assur, ebr. *'aschschūr*, oraș pe Tigru, cea mai veche capitală a imperiului asirian, căruia îi dă și numele.

Efrat/Eufrat, ebr. *p. rat* (cf. sum. *buranunu*, akk. *puratlu* „marele fluviu") cel mai lung fluviu al Orientului mijlociu (2 850 km.), gr. Εὐφράτης, lat. *Euftrates*.

„El spune că Edenul e parte din Asia, / Prin care trece Tigrul, Gehon și Eufratul, / Și poate și-nsuși Istrul, cui și Phison se zice, / Grădină ce-avea-ntr-însa Siria, Etiopia, / Cu Indii împreună, cu țările — Evilat" (I. HELIADE RĂDULESCU, *Anatolida*, IV, *Arborul științei*, VIII, *Opere*, 1967, pp. 293—294.

[16] *cu mîncare să mănînci / să mănînci* redau sintagma greacă βρώσει φάγῃ (βρῶσις „mîncare", φαγεῖν „a mînca").

[17] *a pricepe/ cunoștinței* redau gr. τοῦ γιγνώσκειν "de a cunoaște". Cunoașterea este un privilegiu divin pe care omul îl va uzurpa prin păcatul originar (Fac. 3,5). Acest tip de cunoaștere nu înseamnă nici omnisciență, pe care omul căzut n-o poate avea, nici discernămînt moral, pe care-l avea omul inocent, Dumnezeu, neputîndu-l refuza creaturii sale raționale, ci ea înseamnă facultatea de a decide singur între ceea ce este bine și ceea ce este rău și de a acționa în consecință. Încălcarea interdicției divine reprezintă o revendicare de autonomie morală prin care omul își reneagă statutul său de creatură (cf. Is. 5,20), păcatul originar — atingerea de fructul oprit — devenind astfel un atentat la suveranitatea lui Dumnezeu, o revoltă orgolioasă (BJ).

să nu mănînci pentru gr. οὐ φάγεσθε (imp. pers II-a, pl.). Utilizarea pluralului aici este un argument în favoarea ipotezei conform căreia relatarea creării femeii provine dintr-o tradiție independentă. Aici, ca și în Fac. 3, 24 ; 3, 1—3, referirea se face în același timp la bărbat și femeie. Traducerile latinești ale LXX ezită în folosirea pluralului (VL *non edetis, ederitis, morte morietmini*) și a singularului (IER. *ne comedas, comederis, morte morteris*).

cu moarte veți muri / de moarte vei muri redau sintagma gr. θανάτῳ ἀποθανεῖσθε (cf, lat. VL *morte morietmini*, IER *morte morteris*), care traduce formula ebraică folosită în legi sau sentințe să provoace în mod necesar moartea. Adam și Eva supraviețuiesc, iar pedepsirea lor (Fac. 3, 16—19) se referă la moarte ca simbol al unei vieți mizerabile, păcatul săvîrșit de ei meritînd însă pedeapsa cu moartea (BJ).

I. HELIADE RĂDULESCU dă o interpretare în sens luminist creației și interdicției divine, proclamînd încrederea în știință: „Scriptura ce-ți depinge / Figurile erorii te face să vezi singura / A ta regenerare în fructele științei, / În Dumnezeu — Cuvîntul." (*Anatolida*, IV. *Arborul științei*, *Opere* 1967, p. 299).

„Fructul oprit" este pentru V. VOICULESCU însăși divinitatea : „Pe-o ramură ce-auzul lin străpunge / De ce nu ești un măr înrumenit ? ... / Cum te-aș mușca de te-aș putea ajunge, / Tu, Doamne, -n lume singur fruct oprit." (*Fructul oprit*, *Versuri* 1968, p. 32).

[18] *către dînsul / pe potriva lui* redau gr. κατ'αὐτοῦ „asemeni lui", cf. lat. VL *similem sibi*, IER. *similem sui*.

[19] *cîmpului / pămîntului* redau gr. ἀγρός „pămînt cultivat", cf. rom. *ogor*.

toi ce / așa cum redau conj. gr. ἐάν care în greaca tîrzie se confundă cu ἄν modal, datorită dispariției distincției de cantitate. În gîndirea popoarelor vechi numele era ca o imagine sau umbră a celui ce-l purta, un simbol al personalității acestuia, pe care o putea reprezenta. Și în Israel era răspîndită credința în legătura strînsă dintre nume și purtătorul său. Pronunțarea unui nume transpune energia potențială în forță operantă ; Adam denumește ființele instaurînd astfel dominația sa asupra lor.

[21] *puse pre / a coborît asupra* redau gr. ἐπιβάλλειν „a arunca peste".

somnu / toropeală redau gr. ἔκστασις, cuvînt cu semnificații multiple, de la sensul concret de „schimbare a locului", cf. ARIST. An. I, 3 p 406 b 13 : „ κίνησις ἔκστασις ἐστι τοῦ κινουμένου ", pînă la denumirea a diverse tipuri psihice de „uitare de sine". PHILON din Alexandria, în *Quis rerum divinarum heres sit* (*Rer. div. her.*) 240 urm., distinge patru tipuri de extaz psihic : 1. nebunia, 2. stupoarea și groaza, 3. liniștea deplină, toropirea, 4. inspirația. Aici cuvîntul denumește toropeala în care Iahve l-a cufundat pe Adam. Dacă IER. redă exact cuvîntul grecesc prin *sopor* „toropeală", variantele din VL ezită în traducere : *extasis, somnium, mentis alienatio, sopor*.

coastă redă gr. πλεύρα, care la rîndul său traduce ebr. *ṣēlā*, simbol al legăturii și atracției puternice dintre bărbat și femeie, care originar au fost un singur trup.

plini / l-a umplut redau gr. ἀναπληρόω „a umple".

trup / carne redau gr. σάρξ, care traduce ebr. *bāśār*, cuvînt cu semnificații multiple : „carnea trupului uman sau animal, opusă oaselor și sîngelui", „corpul întreg", „legătură de rudenie", prin extensie „umanitatea sau ansamblul ființelor". Ebraica nu avea un cuvînt pentru corp, trup, de aceea în NT această lacună va fi suplinită prin utilizarea lui σῶμα „corp" alături de σάρξ „carne". Încetul cu încetul se va dezvolta opoziția între cele două componente ale omului, carnea, partea fragilă și perisabilă a sa, și spiritul care o animă, făcînd-o să devină vie.

[22] *zidi / a făcut* redau gr. οἰκοδομεῖν „a construi o casă, a construi".

Dumnezeu / Domnul Dumnezeu, cf. II, 5.

[23] *muiere / femeie* redau gr. γυνή „femeie", care traduce ebr. *'iscscha*, derivat de la *'isch* „om, bărbat". Unele traduceri încearcă să redea jocul de cuvinte din ebraică, cf. IER. *virago* „fecioară" LUTHER *Männin*, derivat de la *Mann* „bărbat", PO *(va fi chemat) bărbătească*.

Creația Evei este repovestită pitoresc în orațiile de nuntă, cf. CAR TOJAN 1974, II, p. 278 ss.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

HELIADE dezvoltă conținutul versetelor 2—24 într-un întins și exaltat elogiu adus femeii (III. *Viața sau Androginul*, II—VI, id. ibid., pp. 280—288).

„Sătul de această lume nemișcată, / Cu flori, cu fagi, cu mere toată,/ Suie, azurie, tulburătoare, / Cu gheare de petale la mâini și la privire,/ Cu nou și fraged iz de păcat (V. VOICULESCU, *Petec de veche fața*, Poezii, 1968, II, p. 188).

CAP 3

[1] *șarpe* redă gr. ὄφις care traduce ebr. *nāḥash*. În mitologiile vechi orientale, ca și în toate celelalte mitologii și religii ale lumii, șarpele este un arhetip fundamental cu valoare simbolic ambivalentă. Înfățișarea sa neobișnuită și mușcătura sa periculoasă pot trezi teamă și repulsie, în timp ce frumusețea și misterul ființei sale pot fascina. În textul de față el simbolizează o creatură ostilă lui Dumnezeu și dușmană a omului, în care ulterior Cărțile înțelepciunii și Noul Testament, ca și întreaga tradiție creștină, vor recunoaște pe adversar, pe diavol. Acesta este numai o ipostază a funcțiilor complexe pe care simbolismul șarpelui (fie el dragon sau leviatan) îl are în Cartea Sfîntă. Cf. Z. Rusu, Der Kult der Schlange von Tomis, în DACOROMANIA (1981/2) p. 133—160.

înțelept/șiret redau gr. φρόνιμος, folosit pentru a traduce conceptul ebraic de „înțelepciune practică" — capacitatea de a putea judeca corect oamenii și lucrurile și de a-ți alege mijloacele adecvate pentru atingerea scopului propus; este deci virtutea practică care asigură succesul. VL, în diferitele sale variante, ezită în redarea termenului, optînd în majoritatea cazurilor pentru variantele tradiționale ale redării termenului grecesc, în latină *prudens* sau *saptens*, în timp ce IER. îl traduce prin *callidus* „ingenios, șiret". Variantele românești ezită și ele între *înțelept* și *șiret*. PO *alnic* „viclean, șiret", DOSOFTEI *cuminte*, HELIADE *quel mai intelligent*.

„Am întîlnit un șarpe împodobit splendid... // Am ridicat călcîiul. El m-a privit lin, drept, / C-o grea făgăduință în ochiul lui deștept: // Știui că e păcatul... și nu l-am mai ucis / " (V. VOICULESCU, *Șarpele*, *Poezii* 1968, II, p. 238).

„Lumina și păcatul / îmbrățișîndu-se s-au înfrățit în mine-ntîia oară / de la -nceputul lumii, de cînd îngerii / strivesc cu ură șarpele cu solzii de ispită, / de cînd cu ochii de otravă șarpele pîndește / călcîiul adevărului să-l muște-nveninîndu-l" (LUCIAN BLAGA, *Pax magna*, Opere, 1982, I, p. 44).

[2] *roadă / fructe* — în textul FRANKF. ambele substantive sînt articulate cu art. hot. τοῦ καρποῦ, τοῦ ξύλου, care în alte variante LXX nu apare, ceea ce pare a fi mai aproape de textul original.

[4] *nu veți muri de moarte / nu veți muri*, cf. nota C. II, v. 17.

[5] *ca niște Dumnezei / semeni lui Dumnezeu* redau sintagma greacă ὡς θεοί „ca niște Dumnezei", pluralul referindu-se aici bine-înțeles la Adam și Eva.

cunoscînd binele și răul — este posibil ca aici șarpele să vrea să trezească Evei gîndul că ar putea cunoaște elementele bune și rele ale naturii, obținînd astfel putere asupra lor (LThK).

[6] *a-l pricepe* redă gr. κατανοεῖν aici cu sensul „a deveni conștient de un lucru, care prin concentrare asupra-i se împlinește".

mîncară / a mîncat — în majoritatea variantelor LXX apare pl. ἔφαγον, ceea ce corespunde originalului ebraic, în textul FRANKF. este folosit sg.

Abia în evul mediu tîrziu pomul cunoștinței (în alte variante cel al vieții) a fost considerat a fi mărul, la început smochin. Mărul apare pentru prima dată la poetul creștin Ciprian (sec. V). Simbolismul mărului este ambivalent. Pe de o parte, simbol al fertilității (vezi mitul Hesperidelor, funcția sa ca atribut al Afroditei, al Demetrei și al lui Dionisos, precum și diferite obiceiuri de nuntă sau practici de îndepărtare a sterilității, în care mărul are un rol esențial — cf. și ELIADE 1964, p. 106 ss. Pe de altă parte, simbol al distrugerii și morții (vezi mitul Persefonei, Albă ca Zăpada etc.). El își păstrează acest caracter ambivalent și în tradiția creștină — simbol al păcatului și morții sau, în mîna Mariei și, începînd cu sec. al XI-lea, în mîna pruncului Isus, al mîntuirii și al vieții veșnice.

[7] *au aflat că sînt goi* — efectul atingerii de fructul oprit este *goliciunea*, autorul iehovist folosind aici un joc de cuvinte între gol și șiret, atributul șarpelui din 3,1. Este de așteptat ca omul, datorită fructului oprit, să devină asemeni șarpelui, ce pare a poseda acea cunoaștere misterioasă, dar el devine *gol*, ceea ce în concepția VT reprezintă o înjosire a omului (cf. Fac. 9, 22; 2 Regi 6,20; Is. 20,3 ss. Iez. 16,76 și LthK), un semn al sărăciei și nevoii extreme (cf. Deut. 28,48). Ea reprezintă și trezirea instinctului erotic, prima dezordine pe care păcatul o introduce în armonia creației (BJ). Pentru scena din rai e de remarcat pictura murală de pe latura de miazănoapte a Voronețului în care deslușim toată tradiția spirituală a Părinților bisericești (NYSSEN 1978, p. 160 ss.). Adam și Eva, simbol al „inocenței primitive" (cf. EMINESCU, *Cezara*).

[8] *în mijlocul raiului / între pomii raiului* — în unele variante ale LXX: ἐν μέσῳ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου „între arborii raiului", în textul FRANKF. ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου „în mijlocul raiului".

[9] Cf. 2,4.

[13] Cf. 2,4.

[15] *dușmănie* — textul ebraic, anunțînd ostilitatea dintre descendența șarpelui și aceea a femeii, opune pe om Diavolului și lasă să se întrevadă victoria finală a omului. Este o primă anticipare a mîntuirii (BJ).

între mijlocul tău... / între tine... cf. 1,4.

Traducătorii greci încep această ultimă frază a versetului cu un pronume masc. αὐτός voind să atribuie, bineînțeles, nu descendenților femeii în genere, ci unuia anume. Astfel este inaugurată interpretarea mesianică, pe care o vor pune mult în lumină Părinții Bisericii.

păzi / pîndi redau gr. τηρεῖν „a păzi, a veghea". Traducătorii latini, probabil din nevoia de a clarifica textul, redau termenul grec prin două cuvinte diferite: VL *calcare* „a călca, a strivi" / *observare* „a pîndi"; IER. *contere* „a distruge" / *insidiare* „a pîndi". Această traducere diferită a unuia și aceluiași termen este preluată de majoritatea transpunerilor LXX în alte limbi europeene.

[16] Păcatul a tulburat ordinea vrută de Dumnezeu, femeia, în loc să fie tovarășa și egala bărbatului (cf. 2,18—24), devine seducătoarea acestuia, care o va supune pentru a avea copii (BJ).

HELIADE amănunțește tendențios chinurile Evei, „supusă servitoare" (Id. ibid., p. 301), în timp ce în lirică modernă accentul trece pe misterul și puterea de seducție, ca atribute eterne ale feminității, moștenite de la Eva, care l-a ispitit pe Adam: „Cînd șarpele îi întinse Evei mărul, îi vorbi / c-un glas ce răsuna / de printre frunze ca un clopoțel de-argint. / Dar sa-ntîmplat că-l mai șopti apoi / și ceva în ureche / încet, nespus de-ncet, / ceva ce nu se spune în scripturi. // ... // De-atunci femeia-ascunde sub pleoape-o taină / și-și mișcă geana parc-ar zice / că ea știe ceva / ce noi nu știm, / ce nimenea nu știe, / nici Dumnezeu chiar" (LUCIAN BLAGA, *Eva*, *Opere*, 1982, I, p. 30).

„Ceea ce sînt? Ce voi să fiu? Alege! / Dă-mi aripi — voi fi înger de lumină, / Smulge-le — voi fi numai femeie. / Privirea ta mă face fără vină, / Dar tot ea poate patima să-mi deie / Și de păcat făptura să mi-o lege" (ION PILLAT, *Eva*, *Opere*, 1983, I, p. 162).

„Dar pururi și-n pofida arhanghelului mare, / Ea poartă-n sine mărul cerești lor arvuni, / Și treaz de prăvăliri, tu-l cați cu-o-mbrățișare, / Și-astfel te-alcătui singur din hîrburi de minuni" (V. VOICULESCU, *Eva*, *Poezii*, 1968, I, p. 203).

[17] *dintru acela ai mîncat* (BB) — textul FRANKF. are în plus, spre deosebire de alte variante LXX, ἀπ' αὐτῷ ἔφαγες „din acela ai mîncat".

[18] *ciulini* cf. gr. τρίβολος, lat. *tribulus* (*Tribulus terrestris*) „plantă cu spini".

HELIADE: „triboli abia produce / Și spini și pălămidă" (*Anatolida*, V, *Opere*, 1967, p. 301).

[19] *întorceți / te vei întoarce* redau gr. ἀποστρέφειν „a se întoarce, a reveni".

Pedeapsa îi lovește pe vinovați în funcțiile lor esențiale — pe femeia ca mamă și soție, pe bărbat ca tuteur. În loc să rămînă grădinarul lui Dumnezeu în Paradis, omul se va lupta cu un pămînt devenit ostil (BJ). Blestemul, expresie a mîniei lui Dumnezeu, are ca efect aici pierderea comunicării cu acesta, ceea ce reprezintă pentru om pedeapsa cea mai grea.

pămînt, cf. „iar cînd voi fi pămînt..." (EMINESCU, *Mai am un singur dor*).

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

Dar dogorindu-mă ca pe-un drumeț sînt tot eu un blestem în ceafă : — Cu apa frunții să-ți agonisești/ azima de toate zilele, / a zis, cîndva Patr. nul" (ION VINEA, *Adam*, *Opere*, 1971, I, p. 257).

„Și plîng, Adam nemernic, la sacre porți de rai..." (V. VOICULESCU, *Ultimele sonete*... CCI, *Poezii*, 1968, II, p. 299.

[20] *viață / Eva* — ebr. *ḥawwā*, după povestitorul iehovist numele primei femei, pus în legătură cu *ḥay* „viu" și *ḥayah* „a trăi", deci ar însemna „acela care dă viață". LXX îl traduce cu Ζωή „viață", traducerile latine ale VL cu *Vita*, IER. *Hava*. Ulterior, în 4, 1, LXX îl va reda prin Εὐά, numele întrînd astfel în tradiția creștină.

[22] Pomul vieții are conform textului de aici capacitatea de a reînnoi forța vitală a omului și a-l feri astfel de moarte. Povestitorul biblic vrea în același timp să redea ideea că Dumnezeu a gîndit inițial pentru om nu numai o viață lipsită de suferințele și poverile vieții pămîntești ci și lipsită de teama de moarte. Textul nu spune dacă prin aceasta a fost gîndită o viață veșnică în Paradis, sau că omul ar fi fost ridicat în sfera unei vieți cerești fără teama de moarte (LThK).

[24] *în preajma / în fața* redau gr. ἀνέαντι „în fața", cf. lat. VL *contra*, IER. *ante*.

ce se întoarce / rotitoare redau gr. στρεφομένη < στρέφειν „a se întoarce, a reveni, a se învîrti"

heruvimi — ebr. *k. rūb*, cuvînt probabil de origine acad. *karibu* sau *karābu*, divinități protectoare, intermediari între credincioși și divinitatea supremă, reprezentate ca ființe mixte (jumătate om, jumătate animale), înaripate. Analogia numelui și a formei nu presupune și identitatea funcțiilor. Pe cînd *karibu* era o divinitate secundară feminină sau masculină, în VT *heruvimii* sînt fără sex, fără atribut divin, numai însoțitori ai unei divinități absolute, cărcia îi revelează prezența. În textul de față ei au rolul de a păzi calea către pomul vieții, în alte locuri ei formează sau poartă tronul lui Dumnezeu (cf. 2 Regi 22, 1, 4 Regi 19, 25, Iez. 1,5—21, Ps. 18, 11, 80, 2, Is. 37, 16 etc.), sau, foarte des, sînt legați de chivotul legii (cf. 1 Regi 4,4, Ieș. 25, 18—20, 37, 7—9, 3 Regi 6,23—32 etc.).

pomul vieții, cf. ELIADE 1974, p. 229 ss.

„Cînd izgonit din cuibul veșniciei / întîiul om/trecea uimit și-nglndurat prin codri ori pe cîmpuri, / îl chinuiau mustrîndu-l / lumina, zarea, norii și din orice floare / îl săgeta c-o amintire paradisul —/ și omul cel dintîi, pribeagul, nu știa să plîngă" (LUCIAN BLAGA *Lacrimile*, *Opere*, 1982, I, p. 20).

CAP 4

[1] Este probabil că povestirea se referă nu la copiii primului om ci la strămoșul eponim al chenеilor (cf. Num. 24, 21—22). Preluată de tradiția iehovistă, ea a fost pusă în legătură cu originea omenirii și a căpătat un alt înțeles : după revolta omului împotriva lui Dumnezeu, urmează acum lupta omului împotriva omului (BJ). *qain* a fost pus în legătură cu verbul *qanah* „a primi", el reprezintă arhetipul ucigașului violent.

„Nu vedeți că rîsul vostru e în fiii voștri plîns. / Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s-a stins ?" (EMINESCU, *Scrisoarea* IV).

[2] *adăose a se naște / a mai născut* redau sintagma gr. προσέθηκεν τεκεῖν<προστίθημι „a adăuga", dar în LXX verbul înseamnă mai ales „a repeta sau a continua o acțiune", cf. Fac. 18, 29; 38,5 etc. și τεκεῖν „a naște".

Abel, ebr. *hebel*, numele este pus în legătură fie cu *hebel* „suflare, abur, nimicnicie" și s-ar referi la scurtimea vieții sale, fie cu sum. *ibila*, acad. *aplu* „fiu". Cei doi frați sînt reprezentanții, conform concepției vechi orientale, ai celor mai vechi îndeletniciri umane — păstoritul și agricultura. Dar această opoziție cultural-istorică este marginală și umbrită de opoziția etico-religioasă a celor doi frați. Povestitorul vrea să sublinieze aici efectul puterii Răului, care prin păcatul părinților și-a pus pecetea pe întreaga umanitate (LThK).

[3] *și fu după cîteva zile / și s-a întîmplat după un timp* redau gr. ἐγένετο μεθ' ἡμέρας „și s-a întîmplat după un timp".

[4] Abel este simbolul Drepteredinciosului ale cărui jertfe Dumnezeu le primește cu plăcere.

[5] Prima apariție a temei mezinului preferat fratelui mai mare, preferință prin care se manifestă libera alegere a lui Dumnezeu, disprețul său față de mărimile lumii și predilecția pentru cei umili. Această temă revine frecvent atît în Fac. (Isaac este preferat lui Ismael 21, Iacov lui Isav 25, 23, Rahila Liei, 29, 15—30, fiii primei celor acesteia din urmă), cît și în întreaga *Biblie* (cf. 1 Regi 16, 12, 3 Regi 2,15 etc.) (BJ).

scîrbi / s-a mîniat redau gr. λυπεῖν „a suferi, a durea". Cuvîntul grecese nu traduce un anume termen ebraic : în LXX el este utilizat pentru a reda o întreagă categorie de termeni care se încadrează în sfera semantică a durerii fizice sau psihice, durere (Fac. 3,16), suferință, provocată de moartea rudelor (Fac. 42, 38 ; 44, 29—31), sau de copiii porniți pe căi greșite *Pilde* 10,1, *Sir.* 22,4 ss.), durere provocată de nenorocirea Ierusalimului sau a poporului (Tes. 1, 22, Tov, 2,5). Dar mai poate reda efortul fizic și oboseala (Fac. 3,17), sau, ca aici, nemulțumirea și mînia. Cf. VL *contristatus est*, dar IER. *iratus*.

[7] Versetul 7 a ridicat și ridică mari probleme în traducerea sa, textul ebraic fiind corupt și de aceea dificil de transpus în alte limbi. Cu această dificultate au fost confruntați și traducătorii LXX, care au redat nu tocmai fidel textul original, încercînd să-i păstreze oarecum semnificația, care pare a fi pericolul ispitei ce amenință un suflet înclinat spre rău. Traducerile latinești diferă și ele. VL, care transpune textul grecese : „nonne si recte offeras recte autem non dividas neccasti..." „nu este așa, dacă jertfești drept, dar nu împarți drept, greșești...", IER., care urmează originalul ebraic : „nonne si bene egeris recipies sine autem male statim in foribus peccatum aderit..." „nu este așa, dacă faci bine, vei primi, dacă însă faci rău păcatul îți va veni pe dată în prag...". În BB apare o dificultate în plus, care ține de lecțiunea textului grecesc, lecțiune ce nu respectă textul FRANKF.

a aduce (jertfe) redă gr. προσφέρειν, care în LXX se întîlnește mai ales cu sensul religios „a aduce o jertfă".
În ceea ce privește motivul acceptării sau refuzului jertfei, textul biblic nu dă nici o explicație. Theodotion, urmat de Părinții Bisericii, este primul care explică alegerea prin căderea unui foc din cer, care a mistuit jertfa lui Abel și nu și pe a lui Cain (Fac. 4,4 ss.). Scrierile rabinice nu dau nici ele vreo explicație pînă la exegeții iudei ai sec. I e.n. (JOSEPHUS, *Antiq.* 1, 54, PHILO, *De sacrificiis Abelis et Cainī*, 88). Conform lor, hotărîtoare pentru alegere a fost calitatea jertfei, care, implicit, s-a răsfrînt și asupra celui ce a adus-o. Comportamentul etico-religios al celui ce a jertfit apare hotărîtor abia în traducerea sau parafrazarea aramaică a VT (Targum Pseudo-ionatan, Gn. 4,8).

Gîndirea raționalistă („Aceasta n-a fost vocea divinei rațiuni, / Ci vană aiurare...") îl determină pe HELIADE, *Anatolida*, V. *Moartea sau frații*. II, la un lung excurs asupra formalismului ritualic al jertfelor, căruia îi cade victimă Cain, împins pe calea aceasta, potrivnică adevăratei credințe, la crima împotriva fratelui său Abel (id. ibid., pp. 302—306).

MIHAI CODREANU încearcă o reabilitare a lui Cain, justificîndu-i fapta prin dorința arzătoare, devenită mobil al crimei, de a i se face dreptate, acceptîndu-i-se și lui jertfele : „Părinte sfînt al celor cu dreptate, / Primește fumul și din jertfa mea... / Și dă-mi și mie-o rătăcită stea / Pe cerul tău cel plin de bunătate" (*Rugăciunea lui Cain*, *Cîntecul deșertăciunii*, 1927, p. 49).

[8] Abel, invidiat pe nedrept de fratele său, datorită binecuvîntării lui Dumnezeu, este ucis violent. Prin crima lui Cain se inaugurează o relație ostilă, care se va transmite apoi întregii umanități. Drepteredinciosul este victima pe nedrept dușmănită și urmărită de cel nedrept, care-l consideră un veșnic reproș adus sie însuși (cf. Pild. 2,12—20 ; 1 Ioan 3,12 ; Mt. 23,35; Luc. 11,51). Ca arhetip al celui drept, pe nedrept urît și ucis, Abel devine în literatura și arta creștină timpurie simbol al lui Isus și al bisericii sale, persecutat de frații săi, iudeii necredincioși.

[9] *Domnul Dumnezeu/Dumnezeu* — cf. 2,4.

Din loc în loc, HELIADE reia în *Anatolida*, cu mici modificări, pasaje întregi din *Biblie*, versificîndu-le : „Și unde este Abel ? și unde e-al tău frate ? / Ce are să răspunză ? Nu știu ! (Căci n-are încă / întreagă conștiință de-a faptei împlinire) / Nu știu ! ... n-am fost custode ! " (V. *Moartea sau frații*, *Opere*, II. 1967, I, p. 306).

[10] *Domnul/Dumnezeu* — cf. 2,4.

În majoritatea religiilor și culturilor, sîngele (ebr. *dam*) era considerat sediul vieții și al forței vitale, în această calitate aparținea lui Dumnezeu și ca atare orice vărsare de sînge nevinovat reprezenta o nelegiuire împotriva divinității (Fac. 9,5 ss. ; Ieș. 20, 13 ; Deut. 5,17). Sîngele nevinovat cere răzbunare (Fac. 4, 10 ; 2 Mac., 8,3 ; Iov. 16, 18) și apasă ca „Blutschuld" asupra celui vinovat (Ieș. 22,1 ; Deut. 10, 10 ; 1 Regi 25, 26—33).

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

În interpretarea lirică a lui ION VINEA, conflictele interioare poartă numele lui Cain şi Abel, iar blestemul care-l apasă pe fratele ucigaş, sortit unei veşnice „rătăciri", se regăseşte în neconcordanţa dintre gînd şi cuvînt: „Dezbinat de mine, niciodată unul, / gîndul şi cuvîntul, ca doi fraţi duşmani, / Se alungă-n noaptea lui Cain şi Abel. / Ruga-n van te-ndeamnă, Cerule străin, / în trufia oarbă, să-mi sfinţeşti blestemul" (*Rătăcire*, *Opere*, 1971, I, p. 368).

[11] *şi-a căscat / şi-a deschis* redau gr. χάσκειν, preluat de latina pop. *cascare*.

[12] *cind/căci* redau conj. gr. ὅτι, care în greaca tîrzie capătă funcţie cauzală.

va mai adaoge / va mai voi redau gr. προστίθημι „a adăuga, a pune la dispoziţie". Cf. nota V, 2.

puterea lui / bunătăţile lui redau gr. ἰσχύς, cel mai folosit termen în LXX pentru *forţă* sau *putere*.

suspinînd / necontenit redau gr. στένειν „a se văita, a geme", cf. VL *gemens*. La IER. însă întîlnim *vagus* „rătăcitor", ce pare a corespunde mai bine textului originar, Cain fiind condamnat la o pribegie permanentă.

tremurînd redă gr. τρεμεῖν „a tremura", cf. VL *tremens*, IER. însă *profugus* „fugar, pribeag". Traducerile româneşti ezită între cele două variante, în funcţie de modelul pe care îl urmează în traducere. PO *neştăloriu* şi *duduşlău* (pribeag).

[13] *Domnului Dumnezeu/Domnului* — cf. 2,4.

[15] *izbindiri va dezlega / va ispăşi* redau sintagma greacă ἐκδικούμενα παραλύσει; παραλύειν „a ispăşi o pedeapsă", ἐκδικεῖν „a răzbuna exact o greşeală, a pedepsi".

semn redă gr. σημεῖον (ebr. *'ôt*). Aici textul se referă la un semn de recunoaştere, care identifică o persoană sau un obiect, făcîndu-le astfel de recunoscut sau de sesizat. Semnul lui Cain nu este un stigmat infamant, ci un semn distinctiv, în acelaşi timp protector, care-l desemnează ca membrul unui clan, în cadrul căruia se practică violent răzbunarea sîngelui (BJ).

[16] *în pămîntul lui Naid / în ţinutul Nod*, variantele LXX ezită între formele Ναιδ/Ναυδ, cf. VL, IER. *Naid*. Regiunea nu a fost identificată, denumirea ei a fost pusă în legătură cu ebr. *nad* „rătăcitor" şi ar însemna ţinutul lipsit de liniştе, ţinutul mizeriei, simbolizînd o viaţă departe de Dumnezeu.

în preajma / la răsărit redau gr. κατέναντι „la răsărit".

[17] Este inserat acum un fragment al genealogiei iehoviste. Aceleaşi nume vor apare, cu variante, şi în genealogia sacerdotală a lui Set, între Cainan şi Lameh (5,12—28). Această listă de nume este ataşată artificial lui Cain, fiul lui Adam, cel condamnat la o viaţă veşnic rătăcitoare, deoarece aici el pare a fi constructorul primului oraş, strămoşul civilizaţiei primitive a crescătorilor de vite, muzicanţilor şi meseriaşilor. Atribuirea rolului de civilizator, fondator al primului oraş are pentru autorul iehovist valoare simbolică, aceeaşi pe care o vom regăsi şi în relatarea iehovistă a turnului lui Babel (11,1—9) — condamnarea vieţii urbane şi un argument pentru degenerarea umanităţii primitive prin extinderea caracterului violent.

era zidind redă sintagma greacă ἦν οἰκοδομῶν, impf. verb. εἰμί şi part. pr. a lui οἰκοδομέω „a zidi, a construi"; în greaca tîrzie formele verbale simple sînt substituite prin participii însoţite de forme ale verbului „a fi". VL: *erat aedificans*, IER.: *aedificavit*.

[18] Se întîlnesc multe ezitări în redarea numelor ebraice, specifice majorităţii traducerilor în alte limbi: LXX Γαιδαδ, VL *Gaidad*, IER. *Irad*, PO *Iarca*, BB *Gaidad*.

LXX Μαιηλ, VL *Mevia*, IER *Maviahel*, PO *Maviail*, BB *Maleleil*.

LXX Μαθουσαλα, VL *Mal(h)usael*, IER, *Mathusael*, PO *Matuşail*, BB *Mathusala*. LXX Λαμεχ, VL, IER. *Lamech*, PO *Lameh*, BB *Lameh*; etim. cuvîntului este nesigură.

[19] LXX Ἀδ(δ)α, VL, IER *Ada*, LXX Σελλα, VL, IER. *Sela*, PO *Silla*, BB *Sela*.

Caracterul insolent şi degenerat al descendenţei lui Cain culminează cu Lameh, primul care şi-a luat două soţii, contravenind astfel ordinii iniţiale stabilite de Dumnezeu în creaţie, aceea a monogamiei.

[20] LXX Ιωβελ, VL *Iobel*, IER. *Iabel*, PO *Iavil*, BB *Iovil*, ebr. *jābāl*, cf. arab. *abbālun* „conducător de cămile".

colibe/corturi redau gr. σκηνή „cort", care la rîndul său traduce ebr. *'ôhel* „cort", făcut din piei sau pînză, locuinţa obişnuită a israeliţilor şi strămoşilor lor în epoca prepalestiniană.

celor hrănitori de dobitoace / păstorilor redau gr. κτηνοτρόφων „păstori", cf. VL *pecuriorum*, IER. *pastorum*, sînt beduinii, locuitori la marginea deşertului siro-arab, iniţial crescători de vite mici.

[21] LXX Ιωβελ, VL *Iobal*, IER. *Iubal*, PO *Iuval*, BB *Iuval*, ebr. *jūbāl*, cf. ebr. *jabel*, arab. *wabala* „a lovi" dar şi „a sufla în trîmbiţă".

au arătat redă gr. καταδείκνυμι „a inventa".

canonul redă gr. ψαλτήριον (derivat al verbului ψάλλειν „a ciupi" (coardele), care traduce la rîndul său ebr. *nēbel*, instrument cu 10 coarde.

copuzul redă gr. κιθάρα, care traduce ebr. *kinnōr*, instrument cu cinci sau mai multe coarde, cu forme diferite, folosit iniţial la acompaniamentul cîntecelor laice sau cultice, ulterior utilizat şi în procesiuni.
Echivalarea celor două instrumente în alte limbi este natural ezitantă, o dificultate în plus reprezentînd-o asemănarea, precum şi utilizarea lor de multe ori concomitentă, cf. VL *psalterium et cithara*, IER *cithara et organum* (< gr. ὄργανον), instrument muzical de coarde sau cu burduf, cf. şi variante rom. PO *ceateri şi cimpoiul*, acesta din urmă fiind preluat şi în traduceri moderne, BB *canonul* (instrument muzical cu trei coarde, acordate în aceeaşi tonalitate, cf. TIKTIN² s.v.) şi *copuzul* (< turc. *kopuz*, cf. TIKTIN² s.v.).

[22] LXX Θοβελ, VL *Tobel*, IER. *Tubalcain*, PO *Tuvalcaim*, BB *Thovel*, ebr. *Tubal-qain*, cf. ugarit, acad. *(w)abālu* „a aduce".

bătător de ciocane şi faur/făurar redau sintagma greacă σφυροκόπος „ciocănar", χαλκεύς „lucrător în aramă, lucrător în metal".

LXX Νοεμα, VL, IER. *Noemma*, PO *Noima*, BB *Noema*, numele ar însemna „cea frumoasă, cea iubită", etimologie ce a făcut posibilă presupunerea referirii aici la o altă plagă a vieţii urbane — flicele plăcerii.

[23] *Băgaţi în urechi/luaţi aminte* redau gr. ἐνωτίζομαι „a fi numai urechi".

struncinare / vinătaie redau gr. μώλωψ „vînătaie".

[24] *s-au izbindit / s-a ispăşit* redau gr. ἐκδικεῖν, cf. nota v. 15. V. 23/24 reprezintă un cîntec sălbatic compus spre gloria lui Lameh, erou al deşertului, şi este inserat aici ca mărturie a violenţei crescînde a neamului lui Cain. Cîntecul nu aparţinea iniţial spaţiului israelit, ci era o odă cheneitică, pe care autorul iehovist o utilizează ca să caracterizeze degradarea etică (poligamia) şi sălbăticirea relaţiilor umane (răzbunarea sîngelui) după păcatul originar. Conform tradiţiei iehoviste, setea de răzbunare a lui Lameh reprezintă al treilea păcat (după atingerea de fructul oprit şi crima lui Cain) din perioada anterioară lui Noe, cauză nemijlocită a Potopului.

[25] LXX Σηθ, VL, IER. *Seth*, PO *Sil*, BB *Silh*, ebr. *shēt* „înlocuire". Conform tradiţiei iehoviste, al treilea fiu al lui Adam şi al Evei, conform celei sacerdotale, primul fiu al lui Adam (cf. 5,3—8), strămoşul setiţilor. În acest verset este inserată o nouă genealogie primitivă.

rădicatu-mi-au redă gr. ἐξανίημι „a trimite".

[26] LXX Ενως, VL, IER. *Enos*, PO *Enos*, BB *Enos*, ebr. *ĕnōsch* „om". În ceea ce-l priveşte pe acesta, tradiţia sacerdotală urmează aceeaşi genealogie. În una dintre diferitele relatări originare ale istorici primitive israelite, el era strămoşul întregii umanităţi, cu o poziţie asemănătore lui Adam, fiul său Cainan corespunzînd lui Cain, sub ambele nume fiind gîndit strămoşul cheneilor.

a nădăjduit redă gr. ἐλπίζειν „a spera", cf. VL *speravit*, IER. însă *coepit* „a început", conform textului ebraic.
Tradiţiile eloistă şi sacerdotală întîrzie pînă la Moise revelarea numelui divin (Iez. 3,14; 6,25 ss).

CAP 5

[1] *cartea*, cf. nota 2,4.

facerii oamenilor / seminţiei lui Adam — datorită polisemiei termenilor ebraici *tôl'dôt* (redat în gr. prin γένεσις) şi *'adam*, întîlnit atît ca

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

nume propriu, cît şi ca nume generic pentru oameni (cf. notele 2,4 ; 2,7) apar diferenţe în traducerea acestei sintagme, cf. VL *nativitatis hominum* „naşterii oamenilor", IER, *generationis Adam* „neamului lui Adam", ultima variantă fiind desigur conformă cu logica textului.
Această cronologie aparţine tradiţiei sacerdotale şi se alătură aceleia din 2,4, intenţionînd să completeze intervalul dintre *Creaţie* şi *Potop*, după cum genealogia lui Sim (11,10—32) va acoperi perioada care separă *Potopul* de *Abraham*. Natural ea nu trebuie privită ca un cumul de fapte cronologice sau istorice reale, numele fiind nişte resturi ale unor tradiţii foarte vechi. Multe se găsesc şi în lista iehovistă a descendenţilor lui Cain (cf. 4,17 ss.). Cifrele, care se referă la durata de viaţă a patriarhilor, sînt diferite în versiunile greceşti faţă de Pentateuhul samaritean. O durată de viaţă foarte lungă este atribuită primilor patriarhi, între Noe şi Abraham ea se va reduce la două pînă la şase sute de ani, apoi la o sută pînă la două sute de ani pentru patriarhii evrei. Această diminuare a lungimii vieţii omeneşti este pusă pe seama creşterii răului (cf. 6, 3 în tradiţia iehovistă), căci o viaţă lungă reprezintă o binecuvîntare a lui Dumnezeu (BJ) şi va fi unul dintre privilegiile erei mesianice (Is. 65,20).

[2] *numiele lui*, în textul FRANKF. apare sg. αὐτοῦ, în alte variante pl. αὐτῶν.

[3] Apare aici prima divergenţă între cifrele transmise de diferitele tradiţii privind perioadele sau chiar durata întreagă a vieţii primilor patriarhi, discordanţă existentă şi în variantele latine (VL *ducentis triginta annis*, IER. *centum triginta annis*) şi care apare şi în traducerile româneşti, în funcţie de modelul urmat de acestea (PO *130 de ani*, DOSOFTEI, BB *230 de ani*).

chipul / asemănarea redau gr. ἰδέα „formă, aparenţă" cf. VL *effigiem*, IER. *similitudinem*.

obrazul / chipul redau gr. εἰκών, cf. nota 1,27. Similitudinea cu divinitatea este transmisă de primul om urmaşilor săi.

Set, cf. nota 4,25. Urmaşii săi sînt setiţii, care formează de la Adam la Noe zece generaţii cu o foarte lungă durată a vieţii.

[4] VL *anni CCC*, IER. *octingenti anni*, PO *8 sute de ani*, BB *ani 700*.

[6] VL *annis CCV*, IER. : *centumquinque annos*, PO *105 ani* BB *ani 200 şi cinci*.

Enos, cf. 4, 26. Prin darea acestui nume fiului său, Set recunoaşte slăbiciunea vieţii omeneşti, opunîndu-se astfel semeţici descendenţilor lui Cain. Spre deosebire de Chenei, oameni ai împărăţiei pămînteşti, setiţii, începînd cu Enos, recunosc împărăţia lui Jahve.

[7] VL *annis DCCVII*, IER. *octingentis septem annis*, PO *opt sute şi şapte de ani*, BB *ani 7 sute şi 7*.

[9] VL *annis CXC*, IER. *nonaginta annis*, PO *90 de ani*, BB *ani 190*. LXX Καϊναν, VL, IER. Cainan, PO Cainam, BB Cainan.

[10] VL *annos DCCXV*, IER. *octingentis quindecim annis*, PO *8 sute 15 ani*, BB *ani 700 şi 15*.

[12] VL *annis CLXX*, IER. *septuaginta annis*, PO *70 de ani*, BB *ani 100 şi 70*.

LXX Μαλελεηλ, VL *Malelcel*, IER. *Malelehel*, PO *Malalil*, BB *Maleleil*.

[13] VL *annis DCCXXXX*, IER. *octingentos quadraginta annos*, PO *8 sute 40 de ani*, BB *ani 700 şi 40*.

[15] VL *CLXV*, IER. *sexaginta quinque annos*, PO *65 de ani*, BB *ani 160 şi 5*.

LXX Ιαρεδ, VL *Iarel(h)*, IER. *Iared*, PO *Iarid*, BB *Iared*.

[16] VL *DCCXXX*, IER. *octingentis triginta annis*, PO *8 sute şi 30 de ani*, BB *ani 700 şi 30*.

[18] LXX Ενωχ, VL, IER. *Enoch*, PO *Enoh*, BB *Eholi*, ebr. *hănōk* „iniţiat, om din apropierea lui Dumnezeu". În lista iehovistă apare sub acest nume fiul lui Cain, cf. 4,17.

[21] LXX Μαθουσαλα, VL *Mathusalam*, IER. *Mathusalam*, PO *Mathusalam*, DOSOFTEI. BB *Mathusăla*, ebr. *mtūschelaḥ*, atît etimologia, cît şi proveniența cuvîntului sînt neclare. S-a presupus că ar reprezenta un derivat semitic cu *'Isch* „bărbat" şi inserat stirpei războinice anterioare potopului (cf. 6,25 ss.).

[22] *şi bine plăcu lui Dumnezeu* redă sintagma εὐηρέστησεν...τῷ θεῷ. Verbul grec εὐαρεστεῖν, un derivat al lui ἀρέσκειν „a place cuiva foarte mult", este folosit în LXX pentru a traduce termenul ebraic „a umbla cu Dumnezeu", adică „a fi în bună înţelegere cu Dumnezeu", „a fi în posesia tainelor divine", calitate pe care o vom regăsi la Noe (6,9). Această specializare a verbului derivat nu a fost resimţită de unii traducători, de aceea întîlnim divergenţe în redarea textului respectiv : VL *placuit Enoch deo*, dar IER. *ambulavit Enoch cum deo*, PO *imblă Enoh cu Domnedzeu*.

[23] Lui Enoh i se atribuie cea mai scurtă durată de viaţă, care însă reprezintă o cifră perfectă, aceea a unui an solar.

[24] *şi bine plăcu / şi a umblat*, cf. v. 22.

l-a mutat redă gr. μετατίθημι „a duce în alt loc", aici „a face să dispară de pe pămînt".

Enoh se distinge de ceilalţi patriarhi prin cîteva trăsături : are viaţa cea mai scurtă, dar care atinge o cifră perfectă, este posesor al tainelor divine, dispare misterios luat de Dumnezeu, este al şaptelea în seria Adam (1), Enos (3), Noe (10) şi primul în marea heptadă Enoh, Noe, Avram, Isaac, Iacov, Moise şi Isus — cei şapte stîlpi ai lumii, cele şapte coloane ale casei înţelepciunii, cei şapte păstori. El devine o figură importantă a tradiţiei ebraice, care îl va da ca exemplu de pietate şi îi va atribui paternitatea cărţilor apocrife. Textul de faţă reprezintă cel mai vechi fragment păstrat referitor la Enoh.

[25] *Lameh*, cf. 4, 18.

[26] Trăind nouă sute şaizeci şi nouă de ani, atinge cea mai înaintată vîrstă dintre patriarhi. Probabil la aceasta şi la scurtimea vieţii piosului său tată se referă comentariul din Înţel. 4,4—11.

[27] VL *annis CLXXXVIII*, IER. *centum octoginta duobus annis*, PO : *182 de ani*, BB *ani 188*.

[29] LXX Νωε, VL, IER. *Noe*, PO *Noe*, BB *Noe*, ebr. *nōaḥ*, conform înţelesului pe care îl dă textul de faţă derivat din *nwḥ* „a linişti, odihni", deci numele ar însemna „(aducător) de mîngîiere, de odihnă", cf. VL *dabit requiem*, IER *consolabitur*.

faptele noastre / muncile noastre redau gr. ἔργα „munci". Necesitatea de a-şi cîştiga viaţa cu trudă este în VT pedeapsa păcatului originar.

scîrbele/trudă redau gr. λυπή, cf. nota 4,1, aici însemnînd „efort şi trudă".

Versetul 29 reprezintă un fragment al tradiţiei iehoviste, inserat aici în contextul tradiţiei sacerdotale.

[30] VL *annis DLXV*, IER. *quinquegentes nonaginta quinque annos*, PO *5 sute 95 de ani*, BB *565 de ani*.

[31] FRANKF. ἑπτακόσια πεντήκοντα τρία deci *753*.

CAP 6

[1] *şi fu / şi atunci* redau sintagma gr. καὶ ἐγένετο, un ebraism — care s-ar traduce „şi s-a întîmplat aşa" şi reprezintă într-o relatare formula iniţială (cf. JOHANNESSOHN 1926).

[2] Episodul dificil aparţine tradiţiei iehoviste. La toate popoarele există reprezentarea dimensiunii supraomeneşti a generaţiei mitice — Ghilgameş, la sumerieni, Thor, Ymir şi dolmii la germani, Titanii, Giganţii, Ciclopii la greci etc. Autorul se referă la o legendă populară despre giganţi (*n. phillm*), titani orientali născuţi din unirea muritoarelor cu fiinţe cereşti. Povestitorul biblic relnvie amintirea unei stirpe insolente de supraoameni — exemplu al degenerării crescînde care va provoca potopul.
Iudaismul posterior şi primii scriitori ecleziastici, aproape fără excepţie, au interpretat pe *fiii oamenilor* (οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ) ca îngeri căzuţi. Începînd cu secolul al IV-lea, datorită unei concepţii mai

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

spirituale despre îngeri, Părinții Bisericii au văzut în οἱ υἱοὶ τοῦ θεοῦ pe urmașii lui Set, iar în *fiicele oamenilor* (θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων) descendența lui Cain.

[3] *de-a pururi* redă gr. εἰς τὸν αἰῶνα, care lipsește în textul FRANKF.

o sută douăzeci de ani este durata maximă la care Dumnezeu reduce viața umană, conform tradiției iehoviste; pentru tradiția sacerdotală cf. 5,1.

[5]. Această secțiune combină două tradiții paralele, una iehovistă — foarte pitorească și vie (6,5—8; 7,1—5,7; 7,10 (remaniată); 12, 16, 17, 22—23; 8,2—3,6—12,13, 20—22), o a doua, sacerdotală — mai reflexivă, dar mai seacă (6, 9—22; 7, 6—11, 13—16, 18—21, 24; 8, 1—2, 3—5, 13, 14—19; 9, 1—17). Redactorul final, fără a încerca să suprime divergențele de detaliu, a respectat mărturia celor două relatări. Există mai multe narațiuni babilonice despre potop, ce reprezintă asemănări cu povestea biblică, ceea ce presupune existența unei surse comune — amintirea uneia sau mai multor inundații catastrofale ale văii Tigrului și Eufratului, pe care tradiția le-a exagerat pînă la proporțiile unui cataclism universal. Autorul a încărcat această amintire cu o învățătură veșnică despre dreptatea și mișericordia divină, despre răutatea oamenilor și despre mîntuirea drepților (BJ).

cu nevoință / stăruință redau gr. ἐπιμελῶς „cu grijă, vigilent".

[6] *să mîhnit* redă gr. ἐνθυμέομαι „a regreta, a se căi" verb ce redă în LXX o serie de cuvinte ebraice, cf. lat. VL, IER. *paenituit* „s-a căit". Regretul lui Dumnezeu reprezintă aici sfințenia sa, ce nu poate suporta păcatul. Mult mai frecvent, „regretul" lui Dumnezeu se referă la potolirea mîniei și la retragerea amenințării sale, cf. Ier. 26, 3.

[7] *Dumnezeu* — în textul FRANKF. lipsește ὁ θεός.

stinge-voi/voi pierde redau gr. ἀναλεῖψειν „a distruge, a pierde" cf. VL *perdere*, IER., *delere* „a distruge".

[8] *har* redă gr. χάρις, care la rîndul său traduce, alături de alți termeni, ebr. *ḥĕn/ḥesed* „îndurare, binefacere, bunăvoință". Termenul nu are importanța pe care o va căpăta în NT, nu este încă un concept teologic, ci înseamnă, atunci cînd se referă la Dumnezeu, orice fel de îndurare sau bunăvoință a sa, de la salvarea ocrotitoare (ca în textul de față, sau Am. 5,15) pînă la privilegiul comuniunii cu Dumnezeu (Ies. 33, 12—17). Deși această bunăvoință presupune o deplină libertate a manifestării ei, semnele îndurării divine nu se arată decît provocate și motivate de o situație limită, de demnitatea sau rugămintea clară a celui ce se va bucura de ocrotirea ei. Cf. lat. VL, IER. *gratia*.

[9] *nașterile / stirpea* redau gr. γένεσις (aici la pl.); cf. nota 2, 11.

drept / drept redau gr. δίκαιος „drept", cf. lat. VL, IER. *iustus* — cel ce își îndeplinește în comunitatea teocratică îndatoririle față de Dumnezeu în consens cu legea acestuia; cel ce este loial față de Dumnezeu și în măsura în care comportamentul său concordă cu exigențele divine are dreptul la un tratament echitabil.

desăvîrșit / neprihănit redau gr. τέλειος „desăvîrșit, ireproșabil", cf. lat. VL, IER. *perfectus*.

bine plăcu lui Dumnezeu, cf. nota 5, 22.

[11] *strîmbătate* redă gr. ἀδικία „nedreptate", termen care în LXX înseamnă esențial „orice greșeală comisă împotriva lui Dumnezeu".

stricat redă gr. καταφθείρειν „a se strica, a degenera moral", cf. lat. VL, IER. *corrumpere* (*corrupta*).

[13] *Domnul Dumnezeu/Dumnezeu* — cf. 2,4.

vremea redă gr. καίρος „clipa, momentul anumit, hotărîtor". În LXX „momentul hotărîtor destinat de Dumnezeu". Deoarece Dumnezeu hotărăște și clipa morții, a devenit posibil sensul de „clipă a judecății", „clipă a morții, a sfîrșitului" pe care o cheamă Dumnezeu; cf. VL *tempus* „timp", însă IER. *finis* „sfîrșit" (*Vremea vine*... cf. EMINESCU).

voi strica / voi pierde redau gr. καταφθείρειν „a distruge, a ucide" — cînd se referă în LXX la oameni, cf. VL, IER. *disperdere* „a pierde cu totul, a distruge".

[14] *sicriu / corabie* redau gr. κιβωτός „ladă, cutie, cufăr", care traduce ebr. *tēbhāh* „ladă, cutie", astfel fiind numit și coșul în care a fost așezat Moise (Iez. 2,3), în acel loc cuvîntul fiind redat în LXX prin θῆβις „coș împletit din rafie", cf. lat. *fiscella*. Traducerile latine redau gr. κιβωτός prin *arca* „ladă, cutie", care va pătrunde apoi în terminologia creștină. BB ezită între *sicriu* și *chivot* (6, 19). Arca va deveni în tradiția biblică și creștină unul dintre simbolurile cele mai bogate și mai frecvent comentate. În tradiția iudaică ea este o plută pe care s-a refugiat speranța lumii (Înțel. 10,4; 14,6); pentru Sfîntul Petru (1 Petr. 3,20 ss.) ea reprezintă modelul Botezului, iar pentru Părinții Bisericii ea este simbolul Bisericii și al vieții veșnice. Adevăratul Noe este Isus Cristos, care a construit singur Arca bisericii, iar potopul reprezintă pentru cei drepți botezul

V. VOICULESCU imaginează o corabie a răului, a neizbăvîților, mereu ispitiți de păcat: „Aci-ngăduite de sacra Urgie, / Perechi se adună impurele soiuri, / Din culpeșul șarpe smintite altoiuri..." (*Arca răului*, *Poezii*, 1968, II, pp. 199—200).

Indicațiile date de Dumnezeu lui Noe pentru construcția arcei, precum și unele detalii ale construcției propriu-zise, cum ar fi intrarea laterală, se încadrează tradiției sacerdotale.

lemn în patru muchii / cu patru muchii redau gr. τετράγωνον „cu patru unghiuri egale", traducerea ebr. *gopher*, o specie de lemn greu de recunoscut exact, de aceea și traducerile termenului sînt foarte variate, cf. IER. *de lignis levigatis* „din lemn neted, netezit". Traducerile ulterioare îl interpretează ca lemn de esență rășinoasă, LUTHER „Tannenholz", BJ „en bois résineux", PO „lemn de brad", sau „salcîm" (BIBLIA 1975), „neputrezător" (DOSOFTEI).

căiuburi / despărțituri redau gr. νοσσία „cuib de păsări mici, cuib" după o interpretare mai nouă este pusă la îndoială existența despărțiturilor în arcă, această interpretare datorîndu-se probabil unei false traduceri (LThK).

[15] Dimensiunile arcei, așa cum au fost date de Iahve lui Noe, au fost ulterior interpretate în sensul simbolisticii creștine. (ORIGEN, AMBROSIUS, ISIDOR, HUGUES DE SAINT-VICTOR etc.).

[16] *adunindu-l /* redă gr. ἐπισυνάγειν „a aduna, a strînge împreună", cf. lat. VL „colligere". Pasajul este nesigur, după unele interpretări arca ar fi avut sus o fereastră, cf. JER. *fenestram in arca facies* „vei face în arcă o fereastră", LUTHER, PO etc., interpretîndu-se astfel un element al tradiției iehoviste, care apare în 8, 6, 13. După alte interpretări, arca avea deasupra o pantă, care permitea scurgerea apelor cerului, și astfel forma ei era aceea a unei piramide.

cu cămară dedesubt redă gr. τὰ κατάγαια „camerele de la nivelul solului, de la parter". DOSOFTEI: *beciuri*.

cu două rînduri de poduri redă gr. τὰ διώροφα „încăperile de la nivelul al doilea".

cu trei rînduri redă gr. τὰ τριώροφα „încăperile de la nivelul al treilea".

Și corabia în care este salvat Utnapiștim, Noe babilonean, avea o formă ascuțită și era împărțită în șapte nivele (Ghilgameș, 11, 56, 60).

[17] *potopul* redă gr. κατακλυσμός „inundație", care traduce ebr. *mabbûl* „oceanul cerului, haosul de apă", cf. lat. VL. IER, *diluvium*.

În mitologia multor popoare vechi și mai noi (cf. ELIADE 1981, p. 176 ss.) există o relatare despre potop, care în epoca mitică a distrus, cu excepția a cîtorva supraviețuitori aleși, omenirea. Prima legendă de acest fel, cunoscută nouă, este aceea sumeriană datînd din jurul anului 2000 î.e.n. Elementele sale esențiale se reîntîlnesc apoi în *Epopeea lui Ghilgameș*, mitul grec despre Deucalion și Pyrrha sau acela despre strămoșul indian Manu.

Relatarea biblică are multe elemente comune cu mitul babilonean despre Utnapiștim — prevenirea de către Dumnezeu/Enki, construirea corăbiei cu ajutorul căreia sînt salvați Utpaniștim / Noe și familia lor, proba cu păsările, jertfa de mulțumire adusă după potop, dar ea se deosebește în extrem de multe privințe de aceea amintită mai sus, în așa fel încît nu se poate vorbi de o dependență directă. Deși tradiția sacerdotală și aceea iehovistă se deosebesc atît de mult în privința detaliilor, ele concordă perfect în reprezentarea potopului ca pedeapsă divină pentru omenirea decăzută.

[18] *Făgăduință / legămînt* redau gr. διαθήκη „dispoziție, ultimă dispoziție, testament" prin care se traduce ebr. *b.rît*, termenul cel mai important din VT pentru a defini raportul lui Dumnezeu cu oamenii sau acela al oamenilor între ei. El se referă pe de o parte la făgăduința grației și a mîntuirii, pînă la împlinirea lor finală, pe de altă parte la prescripțiile care reglează viața umană, la exigen-

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

ţele etice şi cultice. Israeliţii numeau prin acest termen legătura lor strînsă, resimţită ca istoric trăită, cu Dumnezeu. Deşi acest legămînt reprezenta manifestarea plină de forţă a voinţei divine, prin care Iahve îşi exprima relaţia sa cu oamenii, potrivit intenţiei sale mîntuitoare, el nu putea fi încălcat de niciuna dintre părţi, fiind încheiat pentru totdeauna, consfinţit prin ritualuri sacre şi întărit de o loialitate reciprocă. διαθήκη, termen tehnic al vocabularului juridic, a fost ales pentru a reda termenul ebraic, în locul lui συνθήκη, termenul obişnuit pentru contracte, legăminte, ca fiind mai potrivit pentru a exprima dispoziţia voinţei suverane şi deci reprezentarea înaltă despre Dumnezeu din LXX., cf. VL *testamentum*, IER. *foedus* „legămînt".

[19] *în chivot / în corabie* redau gr. κιβωτός.

să le hrăneşti cu tine / să rămînă în viaţă redau gr. τρέφειν „a (se) hrăni, a se menţine, a rămîne în viaţă".

două cîte două redă sintag. gr. δύο δύο. Acest fragment aparţine tradiţiei sacerdotale, conform căreia au fost salvate cîte o pereche din fiecare vieţuitoare. Fiinţele iraţionale sînt asociate destinului uman (BJ), atît în ceea ce priveşte pedeapsa, cît şi salvarea, deoarece răutatea oamenilor a corupt întreaga creaţie (cf. 6, 13).

[20] *păsările / păsările înaripate* — în textul FRANKF. lipseşte πετεινός „înaripat", care se găseşte însă în alte variante ale LXX.

Construcţia navei salvatoare face obiectul uneia din cele mai profunde creaţii dramatice ale lui L. Blaga, *Arca lui Noe*, în care mitul biblic se împleteşte cu elemente din folclorul românesc. *Arca bunei speranţe* de I. D. SÎRBU apare ca un vapor modern. Ca în toate literaturile, şi în literatura română, nava patriahului biblic e folosită drept titlu al unor opere (I. TEODOREANU, N. MANOLESCU etc.).

CAP 7

[1] *drept / drept*, cf. nota 6,9.

[2] *curate* redă gr. καθαρός „curat, pur", care traduce ebr. *tahôr* „care iese la lumină, strălucind ca lumina", *necurate* redă gr. μὴ καθαρός „necurat, impur", care traduce ebr. *tamê'*. VT împărtăşeşte interesul deosebit pentru aceste două concepte alături de toate popoarele antice, în special cele vechi orientale, acest interes provenind din reprezentări magice şi animiste străvechi. Ambele devin apoi concepte cultice primare, primul reprezentînd starea cultică obligatorie de contact cu divinitatea şi devenind unul dintre simbolurile participării la viaţa divină, cel de al doilea, în forma sa cea mai exagerată, intrînd în sfera morţii şi a tot ce este legat de aceasta. Cele două concepte operează în toate domeniile vieţii — fizic, religios sau moral. Toate popoarele vechi sau noi au cunoscut şi cunosc tabuuri de hrană, provenite fiecare în parte din cauze diferite. Pentru israeliţi în categoria animalelor necurate intrau mai cu seamă acelea care aparţineau unor culturi străine şi de aceea neplăcute lui Iahve. Intrau aici acele animale care iniţial fuseseră toteme, sau închinate unei alte divinităţi: porcul — animal sfînt în Babilon, Cipru şi Siria, cîinele — în Fenicia, Babilon, Egipt şi Persia; şoarecii, şerpii şi iepurii erau priviţi ca purtătoare de forţe demonice etc. Se mai adăugau criterii estetice sau igienice. Contactul cu cadavrele unor astfel de animale aduce cu sine necurăţenia, ele neputînd fi nici mîncate şi nici jertfite.
Intervine aici un fragment ce ţine de tradiţia iehovistă, conform căreia au fost salvate cîte şapte animale curate şi cîte o pereche din cele necurate.

[3] *să hrănească / să păstreze* redau gr. διατρέφειν „a menţine, a păstra".

[4] Acest verset redă versiunea iehovistă, conform căreia potopul a durat patruzeci de zile; caracteristică este şi introducerea destul de frecventă a unor perioade de şapte zile.

rădicarea / toate fiinţele redau gr. ἐξανάστασις „înălţare, ridicare", dar şi „expulzare, distrugere", cf. lat. VL *generationem* sau *ressurectionem carnis*, IER. *substantiam*.

[6] *se făcea*, cf. nota 6,1.

[7] *pentru / de frica* redau sintagma gr. διά + ac., care are valoare cauzală, cf. IER. *propter aquas diluvii*.

[9] *două cîte două*, cf. nota 6, 19.

[10] *fu*, cf. nota 4, 1.

să facă redă gr. ἐγένετο < γίγνεσθαι, care în unele cazuri suplineşte forme ale verbului „a fi" (εἶναι).

[11] *între ani 6 sute şi 1 / în anul şase sute* — în majoritatea variantelor LXX, conform textului ebraic, este dat „anul şase sute", în textul FRANKF. însă, întîlnim „în anul şase sute şi unu".

în a doua lună — israeliţii urmau anul lunar. O lună (ebr. *hôdesch / jeraḥ*) dura 29 sau 30 de zile. Iniţial au fost folosite denumirile canaanice ale lunilor. Ulterior, în perioada tîrzie a regilor şi a exilului, s-a folosit desemnarea lor prin numerale ordinale, preluîndu-se însă anul babilonean, care începea primăvara. După exil pătrund tot mai frecvent şi denumirile babilo-asiriene ale lunilor. Luna a doua ar fi aprilie-mai, luna Ijjar în denumirea ulterioară.

a doăzeci şi şaptea zi — cu excepţia Sabbatului, zilele nu erau numite ci numărate. Ziua (*jôm*) era socotită de dimineaţă pînă dimineaţă, aşa cum apare în relatarea despre Creaţie. Ulterior, această determinare a fost înlocuită cu aceea babiloneană — de seara pînă seara, ceea ce este obişnuit în NT. Ziua propriu-zisă avea trei momente principale — dimineaţa, amiaza şi seara, abia în NT se întîlneşte împărţirea ei în ore (12). Noaptea era împărţită, ca în Babilon, în trei veghi (de noapte) (ebr. *'aschmûrâ*), care apoi, datorită influenţei romane, au devenit patru.

fără fundului / adîncului, cf. nota 1,2; în VL., IER. (*abyssus*), este vorba despre izvoarele apei primordiale (*tehôm*). Conform tradiţiei sacerdotale potopul a fost provocat de o năvală a apelor cosmice, care au rupt zăgazurile puse de Dumnezeu (1, 7), primejduindu-se astfel reîntoarcerea la haos.

jghiaburile / zăgazurile redau gr. καταρράκτης „cădere de apă; cf. lat. VL., IER. *cataractae*, PO *fereştile*, DOSOFTEI *stavilele*.

[18] *se întăriia* redă gr. ἐπικράτειν „a stăpîni, a avea putere peste".

pluiea, redă gr. ἐπιφέρειν „a purta pe, peste".

[19] *se întăriia / stăpînea*, cf. nota 18.

[21] [22] *şi toţi oamenii* redau gr. πᾶς ἄνθρωπος, care în unele variante ale LXX aparţine versetului 21, în textul FRANKF. însă, versetului 22.

[23] *rădicarea / fiinţă*, cf. nota 7,4.

[24] *120 de zile / o sută cincizeci de zile*. Conform tradiţiei sacerdotale potopul propriu-zis a durat o sută cincizeci de zile; cifră pe care o dă şi textul FRANKF.

Declanşarea cataclismului a format tema multor opere poetice, amintim poezia lui C. NEGRUZZI, *Potopul*: „Bolta cerului se sparge subt a apei greutate, / Ploaia se aruncă riuri ca pe gura unui scoc, / Sate, tîrguri şi oraşe, cetăţi, turnuri înecate, / Se văd numai cînd prin nouri îşi fac fulgerile lor". Un alt climat spiritual şi estetic oferă I. BARBU, *Arca*: „În turburatu-mi suflet am construit o Arcă / — Informă nălucire de biblic corăbier —, / şi turme-ntregi de gînduri pe puntea ei se-mbarcă, / Noroade-ntregi, plecate puterniculuí cer".

CAP 8

[1] *vînt* redă gr. πνεῦμα, care traduce ebr. *rûªḥ*, cf. nota 1,2.

[2] *să descoperită / s-au închis* — în majoritatea variantelor LXX se întîlneşte verbul ἐπικαλύπτειν „a (se)închide, a (se)acoperi", conform cu textul ebraic. În textul FRANKF. apare însă ἀποκαλύπτειν „a (se)descoperi".

[3] *scădea* redă gr. ἐνδίδωμι „a se retrage, a scădea" (despre rîuri etc.).

mergînd / scurgîndu-se redau gr. πορεύειν „a merge, a curge".

pre pămînt / de pe pămînt redau sintagma greacă ἀπὸ τῆς γῆς, ἀπό + gen. avînd valoare separativă.

[4] *luna a şaptea*, cf. nota 7, 11, ar corespunde lunii Tişri de mai tîrziu (septembrie-octombrie).

ziua a douăzeci şi şaptea, cf. nota 7, 12.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

pe muntele Ararat, gr. τὰ Ἀραρατ, ebr. *ararat*, acad. *urartu*, vechiul nume al Armeniei de mai tîrziu. Identificarea numelui țării cu cel al unui anume munte este rezultatul unei interpretări ulterioare false. Cf. IER. *super montes Armeniae*, care înțelege cuvîntul ca numele unui ținut și nu al muntelui pe care s-a oprit arca. Utuapiștim, în legenda babiloniană, se oprește pe muntele Nisir, iar Deukalion pe Parnas, înlocuit tîrziu prin Athos sau Etna.

[5] *luna a zecea* corespunde lunii Tebeth de mai tîrziu (decembrie-ianuarie).

mergînd / scurgîndu-se, cf. nota v. 3.

la a unsprezecelea lună / în luna a zecea — în textul FRANK. întîlnim ἐν δὲ τῷ ἑνδεκάτῳ „în a unsprezecea...", în altele καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ „în a zecea...", ceea ce corespunde textului ebraic.

[6] Cf. nota 6,16.

[7] Proba cu păsări apare și în legenda babiloneană, Utnapiștim trimite pe rînd un porumbel, o rîndunică și un corb. În majoritatea mitologiilor, corbul este un mesager divin cu funcții profetice, de bun sau rău augur, ambivalență ce se datorează proprietăților sale fizice diferite. Aici el ar fi simbolul perspicacității (cf. *Dictionnaire des symboles*, Paris, 1973). Numeroase exemple și în poezia populară română.

[8] *de pre pămînt / de pe fața pămîntului* — în textul FRANKF. ἀπὸ τῆς γῆς, în alte variante, mai aproape de textul ebraic, ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς

[9] *odihnă / loc de odihnă* redau gr. ἀνάπαυσις „odihnă".

BLAGA interpretează potopul ca simbol nelinițitor al unei mîntuiri veșnic amînate: „Porumbii mi i-am slobozit / să-ncerce pajiștea / cerului, / dar sfîșiați de vînturi / se-ntorc înapoi. Pe vatra corăbiei / inima mi-o-ngrop supt spuză / să-și țină jăratecul. Paserea focului / nu-mi mai filfîie peste pereți. / Dăinuie veșnic potopul. / Niciodată nu voi ajunge / s-aduc jertfa subt semnul înalt / al curcubeului magic". (*Pe ape*, *Opere*, 1982, I, p. 111).

[11 *stilpare / ramură* redau gr. καρφός „ramură, creangă", cf VL. *surculum*, IER. *ramum*; *stilpare*, ramură verde, crenguță înfrunzită, ramură înfrunzită de salcie care se împarte la biserică, în Duminica Floriilor.

porumbul / porumbelul gr. περιστερά, ebr. *jona*, lat. *columba* — singura pasăre amintită ca animal de jertfă, fiind în special ofranda celor săraci. Simbolica sa în VT este relativ variată, în mare măsură încadrîndu-se tradiției antice mai largi, în care porumbelul este simbol al sufletului. Începînd cu acest episod, el devine și simbol al păcii și armoniei. În NT va deveni mai cu seamă simbol al Sfîntului Duh.

[12] *(nu)mai adaose a se întoarce / (nu) s-a mai întors* redau sintagma greacă προσέθετο τοῦ ἐπιστρέψαι, compusă din verbul προστίθημι și inf. verb. ἐπιστρέφειν „a se întoarce". Despre valoarea verbului προστίθημι în LXX cf. nota 4,2.

V. VOICULESCU, în versuri care comunică, printr-un motiv liric asemănător, cu poezia lui Blaga (*Pe ape*), tînjește după un țărm liniștit, în care porumbelul simbolizează sufletul său rătăcitor, aspirînd mîntuirea: „Sînt porumbelul călător al lumii... / Zvîrlit de însăși voia mîinii tale / Din Arca vieții pe tărîmul lumii, / Mă uit și numai ape văd în cale. // De atunci fîlfîi fără de-nceta re. / Potopul încă nu și-a tras zăporul / Și n-a crescut măslinul sfînt pe care / Să-mi odihnesc măcar o clipă zborul" (*Sufletul*, *Poezii*, 1968, I, p. 153).

[13] *și fu*, cf. 6,1.

luna întîi corespunde lunii Nisan de mai tîrziu (martie-aprilie).

[14] Conform tradiției sacerdotale, durata de la începutul potopului pînă la uscarea pămîntului a fost de un an, tradiția iehovistă folosește cifrele 40 și 7.

[17] În textul FRANKF. lipsește începutul versetului. *Creșteți*.. VL, IER. *crescite et multiplicamini*.

[19] *și tot tîrîtorul și toată pasărea / și toate zburătoarele și toate tîrîtoarele* — în textul FRANKF. apare o inversare.

[20] *jîrtăvnic / altar* redau gr. θυσιαστήριον, care traduce ebr. *mizbēaḥ* „loc de tăiere, altar", cf. VL, IER. *altare*, PO, DOSOFTEI *oltariu*. În traducerile românești este încetățenit termenul *jertfelnic*. După tradiția biblică primul altar este cel construit de Noe, probabil din pietre.

ardere de tot / jertfă redau gr. ὁλοκάρπωσις „jertfă arsă în întregime" cf. lat. *holocaustum* < gr. ὁλόκαυστον, VL, IER. *holocausta*. Ca în majoritatea religiilor, *jertfa* ocupă în VT un loc central. Ea nu este desemnată printr-un termen special, ci cel mai frecvent prin acela de „ofrandă", căruia i se alătură alți termeni apropiați ca sens. Pînă în epoca regilor sînt amintite numai ocazional practici de cult ale patriarhilor sau ale diferitelor triburi, începînd însă cu perioada de după exil este stabilită o complexă reglementare a acestora, în care sînt păstrate multe rituri foarte vechi, chiar din perioada premozaică. Înțelesul și însemnătatea jertfei în VT sînt determinate de imaginea despre divinitate a israeliților: o divinitate personală, etică, nesuportînd nici un fel de rivalitate, stăpînă absolută a oamenilor, ce nu o pot influența prin nici o practică magică, de aceea religia VT este permanent ostilă magiei (Ieș. 22, 17, Deut. 18, 9—13, 1 Regi 15, 23).
Jertfa avea ca scop stabilirea sau restabilirea legăturii cu Dumnezeu, obținîndu-se astfel împăcarea sau ajutorul acestuia. Ea consta din ceea ce omul însuși avea nevoie pentru viață sau din ceea ce, în decursul schimbării culturilor, avea la dispoziție. În epoca nomazilor era jertfită carnea animalelor de turmă, ulterior și produse agrare. Cel mai frecvent se întîlnește în VT (de 280 de ori) tipul de ofrandă, ce consta în arderea întregului animal, jupuit de piele, și care semnifica un fel de omagiu adus lui Iahve, la care se putea adăuga motivul mulțumirii (Fac. 8, 20, 1 Regi 6, 14; 2 Regi 6, 17) sau al rugămintii (1 Regi 7, 9; 13, 9 etc.) Prin jertfa sa Noe încearcă restabilirea legăturii cu Dumnezeu, împăcarea cu acesta (LThK).

[21] *Domnul / Domnul Dumnezeu*, cf. 2, 4.

nu voi mai adaoge a blestema / nu voi mai blestema redau sintagma greacă οὐ προσθήσω ἔτι τοῦ καταράσασθαι, cf. nota v. 12.

Versetele 20—22 aparțin tradiției iehoviste. Iahve primește jertfa lui Noe și se hotărăște să nu mai distrugă propria-i creație, ci să lase să se reîntoarcă regulat anotimpurile însămînțării și ale recoltei.

CAP 9

[1] Frag mentul care urmează, vv. 1—17, aparține tradiției sacerdotale.

[2] *Frica și cutremurul* redau termenii greceși ὁ τρόμος „tremur" < τρεμεῖν „a tremura", cf. lat. VL, IER. *tremor*, și ὁ φόβος „spaimă, frică", cf. lat. VL *timor*, IER. *terror*. În diferitele variante ale LXX cei doi termeni apar în ordine diferită: καὶ ὁ τρόμος...καὶ ὁ φόβος sau ca în textul FRANKF.: καὶ ὁ φόβος...καὶ ὁ τρόμος.
Omul este din nou binecuvîntat și consacrat rege al creației ca la începuturi, dar acum nu va mai domni armonia „vîrstei de aur", noua epocă va fi frămîntată de lupta omului cu animalele și a oamenilor între ei (BJ).

[3] *tîrîtorul / ce se mișcă* redau gr. ἑρπετόν „care se tîrăște", dar aici cu sensul mai general de „a se mișca", cf. VL. *reptilia*, dar IER. *quod movetur*.

tufe / verdețuri redau gr. τὰ λάχανα „plante de grădină", dar și "vegetale în genere", cf. VL, IER. *holera*.

[5] *voi cere* redă gr. ἐκζητεῖν „a căuta, a cere", care în unele variante ale LXX, altele decît textul FRANKF. se repetă în prima parte a versetului.

[6] Sîngele ca sălaș al vieții aparține lui Dumnezeu, de aceea orice vărsare de sînge nevinovat este o fărădelege împotriva divinității și se răscumpără prin sîngele ucigașului. Sîngele animalelor este și el proprietate divină, de aceea gustarea lui este interzisă prin pedeapsa cu moartea (cf. Lev. 3,17; 7,26 ss; 17, 10—14, Deut. 12,16, 23; 15,23), cf. nota 4,10.

[9] *făgăduială / legămînt*, cf. 6,18.

[12] *Dumnăzău / Domnul Dumnezeu*, cf. 2,4.
Conform relatării sacerdotale, legămîntul lui Iahve cu Noe reprezintă primul legămînt al lui Dumnezeu făcut cu întreaga creație. El garantează stabilitatea veșnică a ordinei naturii după potop. Este un legămînt unilateral, generos și necondiționat, deoarece așa numitele „legi ale lui Noe" (v. 1—7) nu aparțin de fapt legămîntului

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

propriu-zis. Apare acum imaginea unui Dumnezeu nu numai creator, ci şi hotărît să păstreze ceea ce a creat. Omul nu este de acum înainte numai creaţia lui Dumnezeu, ci se găseşte sub protecţia mîntuitoare a acestuia. În opoziţie cu relatările politeiste despre potop, VT subliniază identitatea unei divinităţi unice, creatoare, drepte şi ocrotitoare, cu Dumnezeul lui Israel.

[13] *arcul / curcubeul* redau gr. τὸ τόξον „arc, curcubeu", cf. VL, IER. *arcum* „arc, curcubeu", ebr. *qeschet* „arc al vînătorilor şi războinicilor, curcubeu". Metafora este specifică şi limbilor moderne, cf. fr. *arc-en-ciel*, germ. *Regenbogen*, engl. *rainbow* etc.
Imaginea curcubeului a dat naştere în diferite mitologii şi religii la simboluri diferite. Cel mai frecvent este acela al curcubeului ca pod, legătură între două lumi, între cer şi pămînt, între zei şi oameni (cf. Iris, mesagera zeilor în mitologia greacă). Aici el este simbolul alianţei între Dumnezeu şi oameni, semnul unei noi creaţii, ocrotită de bunăvoinţa divină.

între mijlocul meu / mine, cf. 1, 4.

[14] *voi noora / voi aduna norii* redau gr. συνφερεῖν „a aduna norii" cf. VL *innubilavero nubes*, IER. *obduxero nubibus caelum.*

arcul / curcubeul meu, gr. τὸ τόξον μου, în textul FRANKF. lipseşte pronumele posesiv.

[16] *între mine şi pămînt* — în textul FRANKF. apare în plus : ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ τῆς γῆς.

[18] *Hanaan / Canaan*, gr. χανααν, ebr. *k.na'an*, VL, IER. *Chanaan.*

[19] *s-au răşchirat / răspîndit* redau gr. διασπείρειν „a se împrăştia".

Versetele 18—19 reprezintă introducerea iehovistă la lista popoarelor din capitolul următor.

[21] Noe este socotit primul cultivator al viţei de vie, ebr. *kerem* gr. ἄμπελος, lat. *vinea*. Vinul era privit ca un dar al lui Iahve şi alături de pîine şi ulei constituia unul dintre mijloacele esenţiale de hrană, avînd un rol foarte important în cultul religios ca băutură de jertfă. A sta la umbra viţei de vie şi a smochinului şi a le gusta fructele este pentru VT una din imaginile fericirii. ŞTEFAN AUG. DOINAŞ sugerează, în poezia *Symposion*, o libaţiune mistică refuzată : „Nici vinurile, nici tămîia arsă" / nicicînd nu sînt menite pentru noi !" (*Versuri*, 1972, pp. 24—25).

[22] De aici înainte numele de Ham nu va mai fi pomenit, iar Canaan va fi blestemat.

[25] *Ham / Canaan* în textul FRANKF. Χαμ, în celelalte Χανααν aşa cum apare şi în textul ebraic, VL *Cham*, IER. *Chanaan.*

Ham feciorul / robul topica în textul FRANKF. Ἐπικατάρατος. χάμ παῖς, de altfel gr. παῖς însemna şi „copil" dar şi „sclav" la fel ca lat. *puer*, VL *puer*, IER. *servus.*

[26] În textul FRANKF. acest verset aparţine celui anterior.

[27] *lărgească / înalţe* redau gr. πλατύνειν „a lărgi, a extinde", cuvîntul reprezentînd un ebraism, redarea unui joc de cuvinte între numele propriu ebr. *jephet* şi verbul *japht* „a dilata".

Binecuvîntarea sau blestemul patriarhilor peste capul unei descendenţe, se realizează în urmaşii acestuia. Neamul lui Canaan va fi supus lui Sem, strămoşul lui Avram şi al israeliţilor, aşezaţi sub ocrotirea specială a lui Iahve, şi lui Iafet, ai cărui descendenţi se vor întinde în detrimentul lui Sem. Situaţia istorică concretă va fi aceea a domniei lui Saul şi a începutului domniei lui David, cînd israeliţii şi filistinii vor domni asupra Canaanului şi cînd filistinii au invadat o parte a teritoriului israelit (BJ).

[28] Se revine la relatarea sacerdotală.

CAP 10

[1] *naşterile / seminţiile*, cf. nota 2,4. Sub forma unui arbore genealogic acest capitol oferă lista populaţiilor, grupate mai puţin după afinităţi etnice, cît după raporturi istorice şi geografice. Lista datează probabil din sec. al VII-lea î.e.n. şi aparţine tradiţiei sacerdotale, cu excepţia versetelor 8—19,21 şi 24—30, care aparţin relatării iehoviste. Descendenţii lui Iafet vor popula Asia Mică pînă la Marea Neagră şi insulele Mediteranei pînă în sudul Spaniei, cei ai lui Ham vor locui în ţinuturile din sud : Egipt, Etiopia, Arabia şi Canaan, făcîndu-se astfel referiri la dominaţia egipteană asupra acestor ţinuturi. Între ei se vor afla „fiii lui Sem" — elamiţii, asirienii, aramеenii şi strămoşii evreilor. Aceştia din urmă nu reprezintă în întregime ceea ce înţelegem azi prin populaţii semitice, căci, bineînţeles, această listă nu este concepută după criterii lingvistice, ci reprezintă cunoştinţele asupra lumii locuite, aşa cum puteau ele fi în Israelul secolelor VIII—VII î.e.n. Prin ea se afirmă unitatea speciei umane, divizată în grupuri ce pornesc de la o sursă comună, împărţire ce apare în v. 32 ca împlinire a binecuvîntării lui Iahve din 9,1.

[2] *Gamer/Gomer*, gr. Γαμερ, ebr. *gōmer* — probabil eponimul cimerienilor vechilor autori (cf. HOMER, Od. XI, 14) sau al populaţiei Gimirai din inscripţiile asiriene. Au locuit iniţial pe coastele de nord ale Mării Negre (cf. numele peninsulei Crimeea), iar în sec. al VIII-lea î.e.n. au fost siliţi de regii din Urartu să se îndrepte spre vest şi să cucerească regatul lidian al regelui Gyges. Ajung apoi în Ionia, de unde sînt siliţi să se retragă în Capadocia (Iez. 38,6). Se ezită între redarea *Gomer* (IER.) / *Gamer* (LXX, VL) ; PO : *Gomer*, HELIADE : *Gamer.*

Magog, gr. Μαγωγ, ebr. *māgōg* — o populaţie din sud-estul Mării Negre. IOSEPHUS (Ant. I, 61) şi IER. (MPL 25, 356) o identifică cu sciţii; în Iez. 38 ss. este un ţinut legendar al „duşmanilor din Nord". Tradiţia iudaică face din Magog al doilea rege apocaliptic alături de Gog.

Madi / Madai, gr. Μαδαι, ebr. *madaj* „medul", VL *Madae*, IER *Madai*, PO *Madai.*

Ioian / Iavan, gr. Ἰωυαν, ebr. *jawan* (cf. acad. *jamanu*, v. pers. *jauna*) — numele generic al ionienilor, locuitori ai cetăţilor din Asia Mică, ulterior denumire pentru întreaga Grecie, fără a se putea face întotdeauna o distincţie precisă. VL. *Iuvan*, IER. *Iavan*, PO *Iavan.*

Elisa/Eliṣa, gr. Ἐλισα, ebr. *elischa*, localitate pe coasta Mediteranei, au fost propuse Elis, în Peloponez, apoi, datorită apelativului Elissa al Didonei, Cartagina etc. Mai departe apare ca fiu al lui Iavan, de aceea în unele versiuni lipseşte din acest verset ; cf. VL, IER., PO : *Elisa.*

Thovel / Tubai, gr. Θοβελ, ebr. *tubal*, apare şi în alte locuri (Iez. 27, 13, 32, 26, 28, 2 ss., 39, 1, 1, Paral. 1,5, Is. 66, 19) alături de Meşeh, de aceea a fost identificat cu aşa numiţii tibareneri pomeniţi de Herodot, Strabo şi Plinius şi cu regii asirieni Tobal pomeniţi de inscripţii. VL *Thobel*, IER. *Tubal*, PO *Tuval.*

Thiras / Tiras, gr. Θιρας, VL *Thiras*, IER, *Thires*, PO *Thirtai.*

Masoh / Meşeh, gr. Μοσοχ, cf. nota de la Tubal. VL, IER. *Mosoch*, PO *Mesec.*

[3] *Ashanaz / Aşchenaz*, gr. Ἀσχαναζ, ebr. *aschk.naz* — sînt fie frigienii, care locuiau pe atunci în Bitinia (cf. numele grecesc Ἀσκάνιος), fie sciţii, care veniseră în sec. al VII-lea în Armenia. VL *Ascanaz*, IER. *Aschenez*, PO *Aşchenan.*

Rifath/Rifat, gr. Ριφαθ, ebr. *riphat*, VL *Rifan*, IER. *Rifath*, PO *Rifaet.*

Thorgama / Togarma, gr. Θοργαμα, ebr. *togarma* — populaţie cunoscută prin creşterea şi comercializarea cailor şi catîrilor. VL, IER. *Thogorma*, PO *Togarma.*

[4] *Elisa / Eliṣa*, cf. nota v. 2.

Tharsis / Tarsiş, gr. Θαρσις (textul FRANKF. Θαρσεις), ebr. *tarschisch* — unul dintre ţinuturile de coastă la vest de Palestina, greu de localizat. Oricum avea un comerţ înfloritor, de acolo provenind argintul, fierul etc. (Iez. 27, 12). Unii cercetători l-au identificat cu Tarţesos în Spania, alţii au propus localităţi din nordul Mării Negre sau din Sardinia. Ca cetate comercială feniciană a fost presupus şi Tarsus în Cilicia, ceea ce pare a fi mai aproape de orizontul geografic al Bibliei, mai cu seamă că în Fac. 10, 4, Iez. 27, 12 este amintit alături de Ionia, iar în Is. 66, 19 alături de Lidia. VL, IER. *Tharsis*, PO *Tarsis.*

Chitêenii / Chitim, gr. κιτιοι (textul FRANKF. κήτιοι), ebr. *kittijjim / kittim* denumirea iniţială a insulei Cipru şi a locuitorilor săi, care în VT apar ca navigatori prin excelenţă. Ulterior a devenit numele lumii insulare egeene (Is. 2,10), al Macedoniei (1 Mac. 1,1 ; 8,5) şi apoi al Imperiului Roman (Dan. 11, 30). VL *Citi(t)*, IER. *Cetthim*, PO *Chittim.*

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

Rodénii / Dodanim, gr. Ῥοδιοι — este greu de precizat ce populaţie se ascunde sub acest nume. Este probabil o scriere greşită pentru *dardani* sau *danai*. El apare şi ca *Rodanim*, preluat astfel de LXX, ceea ce ar putea fi o referire la *Rodos*. VL *Rodi(i)*, IER *Dodanim*, PO *Dodavim*.

[5] *ostroave / insule* — este vorba de insulele şi coastele Mediteranei (BJ).

limbă / neam redau gr. ἔθνος „neam", pe care traducătorii BB îl traduc prin „limbă", ca şi pe γλῶσσα „limbă", care apare în acelaşi verset. Cf. EMINESCU: „Un sultan dintre acela ce domnesc peste vro limbă " (*Scrisoarea III*).

[6] *Hus/Cuş*, gr. Χους, ebr. *kūsh*, numele Etiopiei. El contează ca părinte al neamurilor arabe şi al asirianului Nimrod. VL., IER. *Chus*, PO *Cus*.

Mesraim / Mitraim, gr. Μεσραιμ, ebr. *miṣrajim*, numele ebraic al Egiptului. VL *Mestrem*, IER. *Mesraim*, PO *Mitraim*.

Fud/Put, gr. Φουδ, VL, IER. *Fut*, PO *Put*. Probabil o populaţie a Libiei.

Hanaan / Canaan, gr. Χανααν, ebr. *k.na'an*. Geografic termenul a desemnat, din sec. al XV-lea î.e.n. până în epoca elenistică, coasta siriană, ţinutul purpurei roşii, şi regiunea din jurul ei până în Galilea de sus. Într-un sens mai larg termenul se referă la stăpînirea egipteană în Palestina de la Armarnofit până la Merenptah. În VT mai denumeşte şi regiunea munţilor de la vest de Iordan (Fac. 43, 2, Iez. 15,15 etc.), apoi întregul ţinut promis de Iahve şi cucerit apoi cu ajutorul său (Is. 19, 18). Etimologia iniţială, de la un radical care însemna „a se îndoi, a se apleca", a fost abandonată odată cu descoperirea în inscripţiile acadiene a cuvîntului *kinahhu* „purpură roşie".

[7] *Sava / Seba*, gr. Σάβα, ebr. *s.bā'*, strămoş al unei populaţi înrudită sau identică cu sibariţii. VL, IER *Saba*, PO *Siba*.

Evila / Havila gr. Ευιλα, ebr. *hāwīlā*, probabil numele Etiopiei. VL *Evilat*, IER. *Hevila*, PO *Hevila*.

Savatha / Savta, gr. Σαβαθα, ebr. *sabtā*, VL *Subata*, IER *Sabatha*, PO *Sapta*.

Regma / Rama, gr. Ῥεγμα, VL, IER *Regma*, PO *Raima*.

Savathaca / Sabteca, gr. Σαβακαθα, ebr. *sabt. kā'* probabil un ţinut neidentificat din Arabia. VL *Sabacatha*, IER *Sabathaca*, PO *Sapteca*.

Sava / Şeba, gr. Σαβα, ţinut din Arabia de sud cunoscut mai cu seamă datorită comerţului său, VL, IER nu apare, PO *Scheba*.

Daadan / Dedan, gr, Δαδαν, ebr. *d.dān*, eroul eponim al triburilor arabe de la est de Edom, cunoscute prin comerţul de caravane. VL *Iudadan*, IER. *Dadan*, PO *Dedan*.

[8] *Nevrod / Nimrod*, gr. Νεβρωδ, ebr. *nimrōd*, un vînător şi rege legendar al Babilonului şi al altor cetăţi din ţinutul Senaar, fondator al cetăţii Ninive, Asurul fiind şi el socotit în stăpînirea sa. Pare a fi regele mitic al Babilonului şi Asiriei. A fost apropiat şi de zeul babilonean al războiului şi vînătorii Ninurta. VL *Nebroth*, IER. *Nemrod*, PO *Nimrot*.

uriaş / puternic redau gr. γίγας „uriaş, gigant", VL *gigans*, IER. *potens*.

[10] *începătura păminiului împărăţiei / începutul împărăţiei*, în textul FRANKF. ἀρχὴ τῆς γῆς βασιλείας, în alte variante LXX τῆς γῆς lipseşte.

Vavilonul / Babilonul, gr. βαβιλών, ebr. *bābel*, capitala Imperiului Babilonean. În VT este pus în legătură cu radicalul *bll* „a (se) rătăci" (Fac. 11, 5—9). Babiloneenii înşişi înţelegeau cuvîntul ca *Bāb-ili* „Poarta zeilor". După cum Ierusalimul este cetatea sfîntă, aşa este Babilonul simbolul puterii seculare, ostilă lui Dumnezeu (Is. 13, 1), iar în NT el devine numele ascuns al Romei (1Petr. 5, 13). VL, IER. *Babylon*, PO *Vavel*.

Orech / Erek, gr. Ορεχ, ebr. *'erek*, acad. *uruk*, cetate la sud de Babilon, locul de cult al zeului cerului Anu şi al fiicei sale Inanna (Ištar). După tradiţia babiloneană este reşedinţa dinastiei a doua de după potop, căreia îi aparţin inventatorii legendari ai scrisului—Enmerkar şi Ghilgameş. VL *Orech*, IER. *Arach*, PO *Erec*.

Arhad / Acad, gr. Αρχας, ebr. *'akkad*, nu se poate localiza exact. A jucat un rol foarte important în jurul anului 2250 î.e.n. sub dinastia acadică (Sargon I şi urmaşii săi). De la numele său a fost ulterior denumit nordul Babiloniei „Ţinutul acadic" în opoziţie cu sudul, denumit „Ţinutul sumerian". Limba vechilor semiţi a fost de asemenea numită *acadică*, babiloneana şi asiriana fiind dialecte ale sale. VL, IER. *Archad*, PO *Arad*.

Halani / Calne, gr. Χαλαννη, ebr. *kalnē*, necunoscut. VL, IER. *Chalanne*, PO *Calne*.

Senaar, gr Σεννααρ, ebr. *schin'ār*, denumirea Babiloniei (Sumer şi Acad) distinctă de Asiria. Lăcaş al păcatului (Fac. 11, 11,2 ss), loc al exilului (Deut. 1,2). VL, IER. *Sennaar*, PO *Sinaar*.

[11] *Asur / Asur*, gr. Ασσουρ, ebr. *aschschūr*, denumire prin care se înţelegea întregul platou de la est de actualul Mossul. VL, IER. *Assur*, PO *Asur*.

Ninevtia / Ninive, gr. Νινευη, (FRANKF. Νινευι), ebr. *nīn-we* (acad. *ninuwa, ninua* sau *ninā*), capitala Imperiului Asirian în ultima sa perioadă de înflorire. Regii babilonieni, mai cu seamă Sanherib, Asarkadon şi Asurbanipal au construit aici numeroase palate, iar ultimul amintit o mare bibliotecă, ale cărei texte reprezintă cele mai importante izvoare pentru cultura asiro-babiloneană. În 612 î.e.n. cetatea a fost distrusă, din nou locuită în epoca elenistică, se va numi, sub împăratul Claudius, Ninus sau Niniva. VL *Ninevae*, IER *Nineven*, PO *Nenivita*.

Roovoth / Rehobot, gr. Ροωβοθ, ebr. *r.hōbōt*, o cetate în apropiere de Ninive, probabil Rehobot-Ir, VL Roboth, IER. *plateas civitatis*, deoarece cuvîntul a fost interpretat ca *plateae* „străzi". PO *Rehobot*.

Halah/Calah, gr. Χαλαχ, ebr. *kelah*, localitate la sud-est de Ninive, unde s-a descoperit obeliscul negru al lui Salmanasar al III-lea. VL *Chalach*, IER *Chale*, PO *Calahaot*.

Desi / Resen, gr. Δασεμ, (FRANKF. Δαση), VL *Dasem*, IER. *Resen*, PO *Răsănt*.

între mijloc / între, cf. nota 1, 4.

[13] *Ludiim/Ludim*, gr. Λουδιιμ, (FRANKF. Λουδιειμ), ebr. *lūd/lūdim* cuvîntul apare în VT la singular sau plural în enumerarea diferitelor populaţii, care aparţin însă unor limite geografice diferite. În textul de faţă apar ca descendenţi ai Egiptului; tot ca populaţie africană şi în Ier. 46, 9, Iez. 30, 5. În alte părţi sînt consideraţi lidienii, iar în Fac. 10, 22 sînt încadraţi popoarelor semitice. VL, IER. *Ludim*, PO *Ludimot*.

Enemeleim / Ananim, gr. Ενεμετιιμ (FRANKF. Ενεμετιειμ), VL *Enemigim*, IER. *Anamim*, PO *Anamimot*.

Laviim, Lehabim, gr. Λαβιιμ (FRANKF. Λαβιειμ), ebr. *lūbīm*, libienii (cf. HOMER, Od. IV, 85); uneori este folosit termenul pentru a desemna întreaga Africă: VL *Lubiim*, IER *Laabim*, PO *Leabimot*.

Nefthalim / Nepthuim, gr. Νεφθαλιιμ (FRANKF. Νεφθαλειμ), VL. *Nefthabiim*, IER. *Nepthuim*, PO *Natuim*, ţinutul lor era la vest de lacul Ghenizaret şi de văile Iordanului, între Aser şi Dan.

[14] *Patrosontim / Patrusim*, gr. Πατροσωνιιμ. (FRANKF. Πατροσωνιειμ), ebr. *patrōs*, un împrumut egiptean prin care este denumit Egiptul de sus. VL *Patrosin*, IER *Phetrusim*, PO *Patrusim*.

Hazmontim / Casluhim, gr. Χασλωνιιμ (FRANKF. Χασμωνιειμ), privit aici ca populaţie, ce locuia într-un ţinut de sub influenţă egipteană. Este îndoielnic dacă filistenii, sau o parte a acestora, provin de la această populaţie, de aceea propoziţia relativă, ce urmează cuvîntul, este de mulţi exegeţi înlăturată sau legată de Caftorim. VL-*Caslonin*, IER *Ceslutm*, PO nu există, cf. explicaţia de mai sus.

Filistiim / filistenii, gr. Φυλιστιιμ (FRANKF. Φυλιστειμ) ebr. *p.lischīl*, populaţie din partea de sud-vest a Palestinei. În ceea ce priveşte locul originar, acesta este încă discutat. Este sigur că sînt o populaţie indo-europeană, venită iniţial în Iliria, de aici în drumul lor spre Palestina s-au oprit în Caftor, care a fost identificat cu Creta, iar uneori cu Capadocia.
În Palestina au preluat stăpînirea cetăţilor canaanelene şi au întemeiat „Alianţa celor cinci cetăţi", *Pentapolis*. Numele Palestinei provine de la numele lor, marinarii şi negustorii greci denumind ţinutul Συρία τῶν παλαιστινῶν „Siria filistină" sau simplu Παλαιστίνη denumire ce este atestată pentru întîia oară la Herodot şi preluată apoi de scriitorii greci şi latini. În VT ei apar ca străini, netălaţi împrejur. VL *Phylisthiim*, IER. *Philisthim*, PO *Filistei*.

Gafthoriim / Caftorim, gr. Καφθοριιμ (FRANKF. Καφθορειμ), ebr. *kaphtōr*, identificat în general cu Creta. VL *Captorim*, IER. *Caphturim*, PO *Catorim*.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[15] *Sidonul/Sidon*, gr. Σιδῶνα, ebr. *ṣîdôn*, port fenician. În VT este numele fenicienilor, VL *Sidona*, IER. *Sidonem*, PO *Sidon*.

Heteon / Het, gr. Χετταῖον, ebr. *ḥet* — numele hitiților. VL *Chetteum*, IER. *Ctheum*, PO *Heta*.

[16] *Ievuseon / Iebuseu*, gr. Ιεβουσαῖον, ebr. *y.bûs*, numele populației primitive a Ierusalimului, ca de altfel și denumirea orașului însăși. Numele trebuie pus probabil în legătură cu *Jābušum* (cf. Iez. 16,3) de la nord-vest de Babilon sau înțeles ca hititic. VL, IER. *Iebuseum*, PO *Ebuzi.m*.

Amoreon / Amoreu, gr. Αμορραῖον, ebr. *ĕmōrî*, amintit fie ca populația preisraelită a Palestinei (Iis. Nav. 5,1 ; 7,7 ; 10,5), fie o partea a acestei din ținutul „Celor două rîuri", ținut care în textele acadice și sumeriene era numit *Amurru* „Vestul". Cuvîntul apare și în textele hitite și egiptene ca nume al unui stat în textele asiriene din prima jumătate a secolului I î.e.n. era numele Siriei și al Palestinei. VL, IER. *Amorreum*, PO *Emartiat*.

Ghergheseul / Ghergheseu, gr. Γεργεσαῖον, ebr. *girgāschî*, aliați ai hitiților împotriva lui Ramses al II-lea în 1285 î.e.n. VL, IER. *Gergesseum*, PO *Ghirgosit*.

[17] *Eveon / Heveu*, gr. Ευαῖον, ebr. *ḥiwwî*, populație canaan. din jurul Gibeonului. Soția lui Isav pr. vine de aici (Fac 36, 2). VL *Euveum*, IER. *Eveum*, PO *Hivit*.

Aruchcon / Archeu, gr. Αρουκαῖον, VL *Aruceum*, IER *Araceum*, PO *Archet*.

Aseneon / Sineu, gr. Ασεννᾶιον, VL *Asenneum*, IER *Sineum*, PO *Sivit*.

[18] *Aradion / Arvadeu*, gr. 'Αράδιον, ebr. *'arwwād*, insulă și cetate în Fenicia, între Laodicea și Tripolis, important centru comercial, locuitorii săi erau marinari și războinici (Iez. 27,8), VL, IER. *Aradium*, PO *Armodit*.

Samarion / Țemareu, gr. Σαμαραῖον, ebr. *ṣchumur* (as. *Ṣimirra*), la nord de Tripolis. VL *Samareum*, IER *Samariten*, PO *Zemarit*.

Amathi / Hamateu, gr Αμαθι, cetate în Siria, VL, IER. *Amatheum*, PO *Hamatit*.

[19] *Gherara*, gr. Γεραρα, ebr. *g. rār*. Cetate la frontiera de sud a Canaanului, identificat cu mai multe localități din jurul Gazei, din secolul al XIII-lea î.e.n., cetate a prinților filistini. VL, IER. *Gerara*, PO *Ghera*.

Gazan / Gaza, gr. Γάζαν ebr. *ăzzā* „loc întărit", cetate în sud-vestul Palestinei în apropierea coastei, capitala filistinilor. VL, IER. *Gaza*, PO *Gaza*.

Sodom/Sodoma, gr. Σοδομων, ebr. *s. dōm*, al cărui loc n-a fost cu exactitate identificat; se ezită între o localitate la sudul Mării Moarte, distrusă de un cutremur în epoca mijlocie a bronzului, și o alta la nordul acestei mări, la est de Iordan; era una dintre cetățile ce formau alianța denumită Pentapolis. VL *Sodoma*, PO *Sodoma*.

Gomor / Gomora, gr. Γομορρας, ebr. *'ămōrā*, cetate pe coasta Mării Moarte, participantă la alianța Pentapolis. VL, IER. *Gomorra*, PO *Gomora*.

Adama / Adma, gr. Αδαμα, ebr. *'admā*. Cetate ce trebuie probabil localizată la sud-estul Mării Moarte, făcea parte din coaliția celor cinci state, VL, IER. *Adama*, PO *Adama*.

Sevoim, Țeboim, gr. Σεβοιμ, ebr. *ṣ.bō'îm / ṣ.bôjîm*, cetate din alianța Pentapolis, numele s-a păstrat probabil într-o regiune în est de Marea Moartă, cf. *ṣebe'a, ṣebatjja, ṣahra*. VL. *Seboim*, IER. *Seboim*, PO *Seboim*.

Dasa / Lasa, gr. Λασα (FRANKF. Δάσα), VL *Laban* sau *Lecem*, IER., *Lesa*, PO *Laja*.

[20] *limbi / neamuri*, cf. nota v. 5.

[21] *Ever / Eber*, gr. Εβερ (FRANKF. ἔβερ), ebr. *'ĕber* „trecător", deci nomad. Eponim al populațiilor aramaice și arabe din Mesopotamia, Siria și Transiordania, și al evreilor. VL *Heber*, IER *Eber*, PO *Eber*.

[22] *Elam / Elam*, gr. Αιλαμ , (FRANKF. "Ελαμ), ebr. *'ēlām*, ținut la est de Babilonia, care în cei peste două mii de ani ai istoriei sale a avut granițe diferite. Nucleul său îl constituia regiunea cu capitala Susa, cucerită în 639 î.e.n. de Asurbanipal și devenită provincie persană. VL *Aelam*, IER. *Elam*, PO *Elam*.

Asur / Aşur, gr. Ασσουρ, ebr. *'aschschûr*, eponimul asirienilor. VL. IER. *Assur*, PO *Asur*.

Arfaxadu / Arfaxad, gr. Αρφαξαδ, ebr. *'arpakschad*, interpretarea cuvîntului este nesigură , este posibil ca cel de al doilea element al numelui să fie caldeean, cf. *késed, kaśdîm*. Dacă aici cuvîntul reprezintă o referire geografică, atunci ar putea fi identificat cu Arrapha din împrejurimile Kerkucului. VL *Arfaxat*, IER. *Arfaxad*, PO *Arefasat*.

Ludu / Lud, cf. nota v. 13.

Aram / Aram, gr. Αραμ, ebr. *'ărām*, eponim al arameilor, VL, IER. *Aram*, PO *Amram*.

Cainan, gr. Καιναν, ebr. *qēnān*, înțelesul cuvîntului este îndoielnic, în inscripțiile arabe apare ca nume de persoană și de zeu, în același timp în Fac. 5, 9—14 ca fiu al lui Enos. În alte versiuni este fiul lui Sem, în V. 24, mai jos, fiul lui Arfaxad. De aceea din VL, IER., PO și BIBLIA 1975 numele lipsește din acest verset.

[23] *Os / Uț*, gr. Ως, ebr. *'ūṣ*, inițial probabil un ținut la sud-est de Palestina, locuit de arameeni. VL *Obs*, IER *Us*, PO *Uz*.

Ul / Hul, gr. Ουλ, VL *Ul*, IER., PO *Hul*.

Gather / Gheter, gr. Γαθερ (FRANKF. Γατερ) VL *Gather*, IER *Gether*, PO *Gheter*.

Moso / Maș, gr. Μοσοχ, VL *Mosoch*, IER. *Mes*, PO *Mas*.

[24] *Sala / Șelah*, Σαλα, ebr. *schelaḥ*, VL, IER. *Sala*, PO *Salah*.

[25] *Falec / Peleg*, gr. Φαλεκ, ebr. *peleg*, eponimul ramurei de nord a central-semiților (evrei, aramei, nord-arabi). Numele provine de la verbul *pālag* „a împărți". VL *Falec*, IER. *Faleg*, PO *Peleg*.

Iectan / Ioctan, gr. Ιεκταν, ebr. *joqtān*, eponim al ramurei sud-arabice. VL, IER. *Iectan*, PO *Ectan*.

[26] *Elmodad / Almodad*, gr. Ελμωδαδ, VL *Helmodat*, IER. *Helmodad*, PO *Elmodad*.

Saleth, Șalef, gr. Σαλεφ (FRANKF. Σαλεθ), ebr. *scheleph*, triburile sud-arabe, VL *Salef*, IER. *Saleph*, PO *Salef*.

Sarmoth / Hațarmavet, gr. Ασαρμωθ (FRANKF. Σαρμωθ), VL, IER. *Asarmoth*, PO *Asarmot*.

Ierâh / Ierah, gr. Ιαραχ, ebr. *jeraḥ*, populație arabică, VL, *Iarach*, IER. *Iare*, PO *Lare*.

[27] *Odora / Hadoram*, gr. Οδορρα, VL *Odorrem*, IER. *Aduram* PO *Adoram*.

Evil/Uzal, gr. Αιζηλ (FRANKF, Αιβηλ), VL *Ezel*, IER. *Uzal*, PO *Uzal*.

Decla / Dicla, gr. Δεκλα, VL, IER. *Decla*, PO *Decla*.

[28] *Obal*, lipsește din LXX, PO *Hebal*.

Avimeil / Abimael, gr. Αβιμεηλ, VL *Abimeel*, IER. *Abimahel*, PO *Abimael*.

Șovev / Șeba, gr. Σαβευ, (FRANKF Σωβευ), ebr. *sch.bā'*, stat, inițial teocratic, din sudul Arabiei, cu mare influență între secolele al IX-lea și al VI-lea î.e.n. În *Analele* asiriene apare frecvent denumirea „Reginele din Saba", probabil preotese. Cea mai cunoscută este „Regina din Saba" (3 Regi 10, 1—10), numită în tradiția arabă Bilqîs, iar după tradiția etiopiană Makēda, care îi naște lui Solomon pe Menilek, întemeietorul dinastiei solomonice, care a fost pînă astăzi unica legitimă în Etiopia. VL *Saba*, IER. *Saba*, PO *Saba*.

[29] *Ufir / Ofir*, gr. Ουφιρ (FRANKF. Οὐφείρ), ebr. *ōhīr*, ținut legendar al aurului, de unde flota lui Solomon va lua aur, argint, fildeș și maimuțe (3 Regi 9, 28 ; 10, 11 etc.). Au fost propuse mai multe ipoteze de identificare a locului, toate discutabile : estul sau vestul Arabiei, estul Africii, în India. Cea mai plauzibilă pare aceea care plasează Ofirul în Africa, pe coasta Somaliei și de aici ipoteza că numele continentului african ar veni de la numele cetății. VL *Ufir*, IER. *Ophir*, PO *Ofir*.

Evila / Hăvila, gr. Ευιλα, ebr. *hăwîlā* (cf. 2, 11 și 10,7 unde numele se referă la un ținut al Paradisului sau la un urmaș al lui Cuș) VL *Evilat*, IER. *Evila*, PO *Hevila*.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

Iovan / Iobab, gr. Ιωβαβ, VL *Iobob*, IER. *Iobab*, PO *Iobab*.

[30] *Masi / Meşa*, gr. Μασση, ebr. *mēschā'*, un ţinut arab. VL *Masse*, IER. *Messa*, PO *Mesa*.

Safira / Sefar, gr. Σωφηρα, VL *Gophera*, IER *Sepher*, PO *Sefar*.

[31] *neamuri* redă cuvîntul gr. αἱ φυλαί, care la rîndul său traduce ebr. *schibet* (sau *maţţe* în varianta sacerdotală „toiag") „seminţie, trib", care aici se referă la o comunitate bazată pe legătură de sînge, din afara poporului israelit. VL *tribus*, IER ezită între *cognationes* (cf. şi v. 20) şi *familiae* (cf. v. 32), PO *rude. intru limbile lor / în neamurile lor* (cf. v. 5, 20) redau gr. ἔθνος care traduce ebr. *gōj*, ce denumeşte aici o comunitate desemnată prin determinări geografice, rasiale şi lingvistice. VL *gentes*. IER. ezită între *gentes* (cf. şi v. 20) şi *nationes* (cf. v. 32).

CAP 11

[1] *rost / grai* redau gr. χεῖλος „buze, cioc" dar şi „de lingua qua quis utitur suo dialecto" (cf. *Thes. ling. gr.*), VL, IER. *labium*.

glas / limbă redau gr. φωνή care traduce ebr. *qōl* „tot ce poate fi auzit, voce", în unele contexte φωνή capătă şi sensul de *limbă*.

Se revine acum la relatarea iehovistă, care explică altfel decît aceea sacerdotală, din capitolul anterior, diversitatea populaţiilor pe pămînt. Este pedeapsa unei greşeli colective, ce asemeni aceleia a păcatului originar este una a orgoliului nemăsurat (BJ).

[2] *şi fu / după ce*, cf. 6,1.

Senaar — Babilonia, cf. nota 10, 10.

[3] *lut / var* redau gr. πηλός „lut, chirpici", VL *lutum*, IER. *cementum* „piatră ce se amesteca cu mortarul mortar".

var / smoală redau gr. ἄσφαλτος „păcură", VL, IER *bitumen*.

[4] Textul se referă la ziguratul din Babilon, numit Etemenanki, simbol al muntelui sacru şi lăcaş al divinităţii, „lăcaşul temeliilor cerului şi pămîntului" (cf. ELIADE 1981, p. 198). Pe un fundament de 90×90 m se ridicau şapte etaje de înălţimi diferite, fiecare avînd pereţii retraşi, astfel încît fiecare etaj era înconjurat de o terasă. La al şaptelea etaj se găsea un templu pătrat „lăcaşul muntelui" sanctuarul zeului. Înălţimea turnului era de 90 de m ca şi fundamentul. După tradiţia sumeriană, fiecare cetate trebuia să-şi aibă ziguratul său, astfel că este posibil ca turnul să fie un element esenţial în construirea unei cetăţi. Vîrful pînă la cer, care apare şi în actele babilonene, este o hiperbolă acolo pentru înălţimea turnului şi nu un element mitologic. Tradiţia iehovistă va interpreta aceasta ca simbol al unui orgoliu nemăsurat.

În viziunea lirică a lui V. VOICULESCU, Babel simbolizează aspiraţia dramatică, specific umană, spre desăvîrşire : „Nu e un gînd, ci-o aspră strădanie neştearsă : / M-adun, urc iar, mă nărui cu tot lăuntrul meu / Şi mă clădesc ca turnul lui Babel, humă arsă, / În lupta grea în taină s-ajung pe Dumnezeu". (*Babel, Poezii* 1968, II, p. 233).

[6] *lipsi / oprit* redau gr. ἐκλείπειν „a lipsi, a părăsi", cf. *eclipsă*

se vor apuca / şi-au pus în gînd redau gr. ἐπιτίθημι „a pune, a aşeza", care în LXX are o mulţime de sensuri, aici cu înţelesul a „intenţiona" (cf. THEOL. WIB, VIII, p. 160).

[7] *să turburăm / să amestecăm* redau gr. συγχέω „a amesteca, a tulbura", cf. VL, IER. *confundamus*.

[8] *turburare / Babilon* redau gr. Σύγχυσις „amestecare, tulburare". Pentru numele oraşului şi diferitele etimologii cf. 10, 10. VL *Confusio*, IER. *Babel*. Motivul a fost des folosit în iconografie, de ex. la biserica din Rozavle / Maramureş.

Domnul / Domnul Dumnezeu, cf. 2,4.

[10] Aici se reia tradiţia sacerdotală (v. 10—27, 31—32) abandonată la 10, 32. Este urmarea genealogiei din Cap. 5, restrînsă acum la ascendenţii direcţi ai lui Avram. În ceea ce priveşte numele ce apar pînă la v. 18 a se vedea capitolul precedent.

Al. PHILIPPIDE îşi intitulează, după poemul cu acelaşi titlu, un volum din 1967, *Monolog în Babilon*. O aluzie la turnul Babel se desprinde şi din poemul *Tainic fel*, din acelaşi volum (p. 7): „Era un vălmăşag imens de scări, / Asemeni unei uriaşe schele / Care-astupase cele patru scări. / Şi eu urcam şi coboram pe ele. " Alegoria din acest poem poate fi interpretată, ca şi cea din VT, ca o satiră orgoliului nemăsurat, sfidător.

[11] *300 şi 30 şi 5 ani / cinci sute de ani* — în textul FRANKF. πέντε καὶ τριάκοντα καὶ τριακόσια ἔτη, în altele πεντακόσια ἔτη, cf. VL, IER. *quingentos annos*.

[18] *Ragav*, gr. Ραγαν, ebr. *r.'ū*, VL *Ragau*, IER. *Reu*, PO *Regu*, BIBLIA 1975 *Reu*.

Seruh / Serug, gr. Σερουχ, VL *Seruch*, IER. *Sarug*, PO *Şeruc*, păstrat ca nume, Sarugi, în textele acadice şi ca nume de oraş Sarugi (la vest de Haran) în textele asiriene.

[22] *Nahor* din bab. *naḫḫāra*, apare ca bunic al lui Avram, 11, 22—26. VL *Nachor*, IER. *Nahor*, PO *Nahas*.

[24] *Thara / Terah*, gr. Θαρα (FRANKF. Θαρρα), ebr. *terah*, VL *Thara*, IER, *Thare*, PO *Tare*.

[25] *ani 120 şi 9 / o sută douăzeci şi cinci*, cifra este foarte diferită, ea ezită cel mai frecvent între o sută douăzeci şi nouă de ani şi o sută nouăsprezece, FRANKF. ἔτη ἑκαττόν εἰκοσυνέα, altele ἔτη ἑκαττόν εἰκοσιπέντη.

[26] *Avram*, gr. Αβραμ, ebr. *'abrām* „tatăl sublim", primul dintre Patriarhi, a trăit probabil între secolele al XIX-lea şi al XVII-lea î.e.n., după cum par să dovedească mărturiile culturale şi politice nebiblice ale timpului. VL, IER. *Abram*, PO *Avraam*.

Aran / Haran, gr. Χαρραν, ebr. *hārān*, VL. *Arran*, IER *Aran*, PO *Hara* , FRANKF, 'Αρράν.

Lot, gr. Λωτ, ebr. *lōt*, eponim al moabiţilor şi amoniţilor (Fac. 19, 30—38, Deut, 2, 2, 19), opusul lui Avram., însă preţuit pentru spiritul său de dreptate (Înţel. 10, 6, Sir, 16, 8, 2 Petr. 2, 7 ss).

[28] *ţara Haldeilor / Urul Caldeei*, gr. χώρα τῶν χαλδαίων, ebr. *'ūr.*, este vorba de Ur Chasidim, în sud-estul Babiloniei, pe malul unuia dintre braţele Eufratului. Perioada cea mai înfloritoare a fost pe vremea dinastiei a II-a (2110—2003 î.e.n.), după care nu mai este capitala Babilonici, dar rămîne locul cel mai important al cultului zeului Lunii — Nanna Sîn. VL *terra Chaldaeorum*, IER. *Ur Chaldeorum*, PO *Urul Haldeului*.

Versurile 28—30 aparţin tradiţiei iehoviste. Cu Terah începe istoria poporului ales, de accea arborele genealogic se va restrînge, concentrîndu-se asupra lui Avram şi Sarai, Nahor, bunicul Rebecăi şi Lot, strămoşul moabiliior şi amoriţilor.

[29] *Sara / Sarai*, gr. Σαρα, ebr. *sārāj* „Prinţesa", VL *Sara*, IER. *Sarai*, PO *Sarai*.

Melha / Milca, gr. Μελχα, ebr. *milkā*, bunica Rebecăi, soţia şi nepoata lui Nahor. VL, IER. *Melcha*, PO *Milca*.

[31] *Haran*, gr. Χαρραν, ebr. *hārān*, a nu se confunda cu numele de persoană. Este un oraş în nordul Mesopotamiei, centru al cultului zeului Lunii, Sîn, numit Bēl Ḫarran „Stăpînul din Haran". VL *Charran*, IER. *Haran*, PO *Haran*.

Este prima migraţie pe drumul spre „Ţara Făgăduinţei".

CAP 12

[1] Acest capitol, ca şi cel următor, aparţine tradiţiei iehoviste, cu cîteva completări sacerdotale sau ce aparţin redactorului. Plecarea lui Avram reprezintă primul său act de credinţă, de care depinde viitorul poporului ales.

să mergi redă în BB gr. δέδρω, care apare în FRANKF., lipsind însă în alte variante.

[2] *limbi / neam* redau gr. ἔθνος, cf. nota 10, 5.

blagloslovi / binecuvînta redau gr. εὐλογεῖν, care traduce ebr. *b.rākā* în VT „a numi, a recunoaşte sau a face pe cineva important, puternic, plin de succes şi fericit". Izvorul oricărei binecuvîntări este Dumnezeu, care investeşte cu puterea ei şi pe cel ales de el, binecuvîntînd totodată şi comunitatea ce se află în jurul alesului său (cf. Fac. 12,2 ss., 30, 27; 30, 29, Num. 24, 9, Is. 19, 24, Ier. 4,2). Patriarhii transmit-

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

binecuvîntarea mai departe urmaşilor lor (Fac. 9, 26 ss., 27, 23—29, 49.). Puterea cuvintelor binecuvîntării îl ocroteşte pe cel ales atîta vreme cît este vrednic de ea şi cît Dumnezeu nu şi-o retrage. Omul însuşi nu-şi poate retrage binecuvîntarea, odată rostită (cf. Fac. 27, 33—37).

[3] Ultima parte a versetului ar însemna în ebraică „Fii binecuvîntat precum Avram", dar LXX şi NT (Gal 3, 8) au înţeles „prin tine vor fi binecuvîntate toate neamurile". Aceasta mai apare în Fac. 18, 18; 22, 18; 26,4; 28, 14.

[4] *Dumnăzău / Domnul*, în toate variantele, inclusiv FRANKF. se întîlneşte κύριος.

[5] *unelte / averile* redau gr. τὰ ὑπάρχοντα „proprietate, avere".,

den Haran / în Haran în FRANKF. ἐκ Χαρράν, „din", în alte variante mai aproape de textul originar ἐν Χαρράν.

[6] *şi intrară la...* din BB, în FRANKF, aparţine versetului 6, în alte variante versetului 5.

Sihem / Sichem, gr. Συχεμ, ebr. *sch.kem*, oraş canaanit în munţii Efraim, între Ebal şi Garizim (de aici probabil şi numele oraşului „grumaz" — se afla ca grumazul între doi umeri), important centru comercial din Palestina de Mijloc, amintit de textele egiptene începînd cu sec. al XIII-lea î.e.n. Populaţia originară era nesemitică. Ulterior este locuit de populaţiile israelite ce nu au luat parte la Exil şi devine centru de cult al Israelului (Deut. 27). Metropolă politică a triburilor din nord, este primul oraş regal al Israelului şi apoi capitala Regatului din Nord. VL, IER *Sychem*, PO *Sichem*.

stejarul cel înalt / stejarul Mamvri redau gr. τὴν δρῦν τὴν ὑψηλήν „stejarul cel înalt", VL *ad quercum altam* „stejarul cel înalt".

[7] *s-a arătat* redă gr. ὤφθη < ὁράω, care traduce ebr. *nir'ā* „devine vizibil", în VT teofania lui Iahve era încă arhaic reprezentată, ca prezenţă corporală, iar cuvintele lui erau percepute sensitiv. Încă de la început teofania lui Iahve este însoţită de promisiuni, care odată împlinite se deschid spre alte promisiuni.

jertfelnic / altar, cf. nota 8,20. Avram va ridica altare în toate locurile unde i se arată Iahve (Fac. 13,4; 22,9), în special pe înălţimi. Nu toate altarele erau destinate jertfei, multe reprezentau locuri de pomenire.

[8] *Vethil / Betel*, gr. Βαιθηλ, ebr. *bēt-* „casa lui Dumnezeu". După Ierusalim, cel mai frecvent loc amintit în VT, aşezat la 19 km de Ierusalim, la o altitudine de 880 m. Conform Fac. 28, 19, oraşul s-ar fi numit iniţial *Luz* „migdal" (locul mai este şi astăzi bogat în migdali). Este probabil ca numele sanctuarului zeului canaanit Beth-El să fie preluat apoi de oraş. Din alte texte reiese că la începutul perioadei israelite cele două oraşe Luz şi Betel erau deosebite, primul fiind amintit de textele egiptene; începînd cu secolul al XIII-lea î.e.n., Betel devine unul dintre centrele importante ale religiei israelite, iar în epoca Judecătorilor devine chiar sanctuar naţional (Jud. 20, 26; 21,2 ss.), rămînînd încă la începutul monarhiei un loc de pelerinaj foarte popular (1 Regi 10, 3); VL, IER, *Bethel*, PO *Betel*.

despre răsărit / Hai la răsărit în FRANKF. lipseşte Αγγαι, ebr. *hā'aj*, cetate canaanită la est de Betel. VL *Agge*, IER. *Ai*, PO *Ai*. Israeliţii se orientau după răsăritul soarelui şi astfel estul era denumit *qedem* „înainte", apusul „în spate" *'āhōr*, nordul fiind la stînga, iar sudul la dreapta. Punctele cardinale erau denumite şi după cele patru colţuri sau vînturi ale lumii: *mizrāh* „est", *ma'ărāb* „vest", *ś. mōl* „nord", *jāmîn* „sud". Un alt sistem de orientare era acela după ţinuturile învecinate: *negeb* „deşertul" pentru *sud*, *jam* „marea" pentru *vest*, sau *sāphōn* „neruşinarea" metaforă a Asirului sau Babilonului, pentru *nord*.

care i s-a arătat lui, această ultimă parte a versetului lipseşte din alte variante LXX, în FRANKF. τῷ ὀφθέντι αὐτῷ.

[9] *tăbări / făcîndu-şi noapte de noapte tabără* redau gr. ἐστρατοπέδευσεν < στρατοπεδευεῖν "a aşeza tabără".

pustiu / miazăzi redau gr. "εν τῇ ἐρήμῳ, care aici traduce ebr. *negeb*, unul din termenii ce denumesc sudul. Traducerile textului originar sînt ezitante, se pare că textul se referă aici nu la punctul cardinal, ci la deşertul propriu-zis (BJ).

[13] Această povestire iehovistă, pe care o vom regăsi şi în Fac. 20 (pasaj de provenienţă elohistă) şi Fac. 26, 1—11 (iehovistă), celebrează frumuseţea strămoşilor, dar şi abilitatea lor, precum şi ocrotirea pe care le-o acordă Dumnezeu. Ea poartă amprenta unei epoci în care minciuna nu era dispreţuită, iar viaţa bărbatului era mai importantă decît onoarea femeii. Conştiinţa morală se va forma progresiv sub îndrumarea divină. Pasajul a fost apropiat şi de un obicei al Mesopotamiei, conform căruia bărbatul îşi putea adopta fictiv nevasta ca soră, în acest caz ea bucurîndu-se de un mare prestigiu şi de privilegii deosebite (BJ).

[16] *mîşcoi / catîri* redau gr. ἡμίονοι.

CAP 13

[1] *în pustie / spre Negeb*. cf. nota 12,8, VL *in desertum*, IER. *ad australem plagam* „în ţinutul din nord". Avram întorcîndu-se pe acelaşi drum, ţinutul Negeb era acum în nord. PO *către amiazăzi*.

[2] În textul FRANKF. lipseşte χρυσίῳ „în aur".

[3] *Anghe / Hai*, cf. nota 12,8.

[4] *cortul / mai înainte* — textul ebraic este corupt, de aceea diverse lecţiuni, în FRANKF. σκηνή „cort", în altele τὴν ἀρχήν „la început", VL *initio* „la început", IER. *prius* „mai înainte", PO *dentiiu*.

[5] *dobitoace / corturi* în textul FRANKF, κτήνη „dobitoace", în alte variante, cele mai frecvente σκεναί „corturi", VL *iumenta*, IER. *tabernacula*, PO *corture*.

[7] *Ferezeii*, gr. Φερεζαῖοι, ebr. *p. rizzî*, populaţie ce nu este amintită în nici o listă a popoarelor, de aceea s-a emis ipoteza originii lor precanaaniene. După alte ipoteze ar fi vorba de o populaţie hurită. VL *Ferezaei*, IER. *Pherezeus*, PO *ferezei*.

[8] *între mijlocul meu şi al tău / între mine şi tine*, cf. nota 1,4.

oameni fraţi / rude redau gr. ἄνθρωποι ἀδελφοί (probabil un ebraism) tradus literal „oameni fraţi". VL *viri fratres nos sumus*, IER, *fratres enim sumus*, PO *fraţi*.

[10] *împrejurul / cîmpia* redau gr. περίχωρος „ţinutul din jur", aici este utilizat ca termen geografic şi denumeşte valea de jos a Iordanului pînă în sudul Mării Moarte. VL, IER. *regionem*, PO *ţinut*.

Zogora / Ţoar, gr. Ζογορα, ebr. *ṣō 'ar* „mic", oraş în sudul văii Iordanului. În 19,20, prin etimologie populară, îi este derivat numele de la *mis'ar* „închisoare", iar în 19, 22 ss., este locul de refugiu al lui Lot. Ulterior este amintit numai ca oraş moabit (Deut. 34,3, Is. 15,5). VL *Zogora*, IER *Segor*, PO *Zoar*.

[11] *împrejurul / cîmpia*, cf. versetul anterior.

[17] *şi semînţei tale în veac* — în unele variante LXX nu apare această ultimă parte a versetului.

[18] *Mamvri*, gr. Μαμβρη, ebr. *mamrē*, era probabil încă înaintea lui Avram un loc sacru.

Hebron, gr. Χεβρων, ebr. *hebrōn*, aşezare la 36 km sud de Ierusalim. La 3 km nord se afla Mamvri.

CAP 14

[1] *Amarfal / Amrafel*, gr. Αμαρφαλ, VL *Amrafal*, IER. *Amrafel*, PO *Ambrafer*, ar putea fi identificat cu Hamurabi, ale cărui noi datări (1792—50 sau 1728—1686 î.e.n.) ar corespunde epocii lui Avram. Filologic însă nu poate fi găsită nici o explicaţie convingătoare pentru legătura celor două nume.

Senaar, cf. nota 10, 10.

Arioh / Arioc, gr. Αριωχ, ebr. *'arjōk*, i.—e. *ārjaka*, VL nu este, IER. *Arioch*, PO *Arioc*; s-a încercat identificarea sa cu Rim-Sin, al treisprezecelea rege din Larsa, dar filologic este la fel de impo-

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

sibil, ca şi în exemplul precedent, a se găsi o explicaţie plauzibilă. Numele este hurite şi se întîlneşte ca *Arriwūk* sau *Arriūkki*.

Ellasar / Elasar, gr. Ελλασαρ, ebr. *'ellāsār*, VL nu este, IER, *rex Ponti*, PO *Elasar*. Probabil Larsa din sudul Babiloniei.

Hodologomor / Kedarlaomer, gr. Χοδολλογομορ, ebr. *k.dorlā'ōmer*, VL nu e, IER. *Chodorlahomor*, PO *Chederlaomor*. Nume elamitic care ar însemna „slujitorul (zeiţei) Laganar", neidentificat.

Elam, Αιλαμ, FRANKF. ἐλάμ, cf. nota 10,22.

Thargar / Tidal, gr. Θαργαλ, VL nu este, IER. *Thadal*, PO *Tidiia*. Acest capitol nu aparţine nici uneia dintre cele trei surse importante ale Pentateuhului. Pare a fi o copie tîrzie a textelor vechi. Numele celor patru regi ai Orientului au forme arhaice, dar nu pot fi identificate cu nici un personaj istoric cunoscut. Este imposibil ca Elamul să fi stăpînit vreodată cetăţile de la sud de Marea Moartă şi să fi condus o alianţă din care să facă parte un rege amorit, unul hurit şi un altul hitit. Pasajul vrea să-l alăture pe Avram unei mari istorii şi să adauge figurii sale şi aureola gloriei militare (BJ).

[2] *Vala / Bera*, gr. Βαλλα, VL nu este, IER. *Bara*, PO *Bera*.

Varsa / Birşa, gr. βαρσα, VL nu este, IER. *Bersa*, PO *Birsa*.

Senar / Şinab, gr. Σενναρ, FRANKF. Σενναρ, VL nu este, IER. *Sennaab*, PO *Sinaid*.

Semover / Şemeber, gr. Συμοβορ, VL nu este, IER. *Semeber*, PO *Semeber*.

Sevoim / Ţeboim, gr. Σεβωιμ, FRANKF. Σεβείμ, VL nu este, IER. *Seboim*, PO *Seboci*, cf. nota 10,19.

Valac / Bela, gr. Βαλακ, ebr. *bela'*, VL *Bale*, IER. *Bala*, PO *Bela*, altă denumire a Ţoarului.

Sigor / Ţoar, cf. nota 13, 10.

[3] *valea ceia a sării / sidim* redau gr. ἀλύκη „sărată". VL *apud vallem salsam*, IER. *in vallem Silvestrem*, PO *Siddim*. Cuvîntul ebraic *'siddim* a fost tradus de greci prin „valea sărată", iar de IER. prin *vallis silvestris* „valea împădurită", această ezitare este justificată şi de faptul că este singurul loc în care cuvîntul este atestat pentru a numi regiunea în care regele Kedarlaomer şi aliaţii săi au învins oraşele din pactul numit *Pentapolis*. Există mai multe ipoteze de identificare a sa, cel mai frecvent se propune actuala parte de sud a Mării Moarte.

[5] *uriaşii* redă gr. γίγαντες. VL *gigantes*, IER. *Rafaim*, PO *uriaşi*, BIBLIA 1975 *Refaimi*, ebr. *r. phā'im*, cuvîntul apare în VT de zece ori şi denumeşte o populaţie legendară a Palestinei. Înţelesul originar ar fi „cei mari", „prinţii" (cf. acad. *rabū*). Aceştia, ca şi cei ce sînt alături de ei, erau reprezentaţi ca neamuri de uriaşi. Este de remarcat că acelaşi cuvînt denumeşte în VT şi sufletele sau umbrele morţilor (cf. Ps. 87, 11 ss. Is. 26,14 etc.).

Astaroth şi Carnain / Aşterot — Carnaim, gr. Ασταρωθ Καρναιν FRANKF. Ἀσταρωθ καὶ ..., ebr. *'aschtārōt qarnajim*, o cetate sau două din Transiordania. Prima parte a cuvîntului „oraşul lui Astartea", cea de a doua „Astartea cu două coarne", deci centru sau centre de cult ale acestei zeiţe. VL, IER. *Astaroth Carnaim*, PO *Astarot în Carnaim*.

limbile tari / neamurile puternice, cf. nota 10,5. VL *gentes fortes*, IER. *Zuzim*, PO *Suzim*, BIBLIA 1975 *Zuzimi*.

Gomei / Emimi, gr. τοὺς Ομμαίους, ebr. *'ēmīm* „groază, fantomă", nume moabit pentru locuitorii legendari ai Palestinei. VL *Ommaeos*, IER. *Emim*, PO *Emim*.

Saviei / Şave Chiriataim, gr. ἐν Σαυη, VL *Sauhe*, IER. *Save Cariathaim*, PO *cîmpul lui Carităim*, cetate moabită.

[6] *Horei*, gr. χορραιοι, ebr. *hōrī*, locuitorii originari ai Edomului (cf. Fac. 32,4 ; 36, 20 ss., Deut. 1,44 ; 2,4 ; 12,22). În secolele XV şi XIV î.e.n. statul lor Mitanni a avut o mare importanţă politică în Mesopotamia de Sus. VL *Correos*, IER. *Chorreos*, PO *Horeosi*.

Seir gr. Σηιρ, ebr. *sē'īr* „împădurit". VL, IER. *Seir*, PO *Seir*.

Teremintho ai Faranii / cîmpia Faran redau gr. τερεμίνθου τῆς Φαραν, τερεμίνθος „terebint" (arbore răşinos răspîndit pe coastele Mediteranei), *Faran*, ebr. *pā'rān*, cf. 10,12 ; aici este presupus oraşul Elath. VL nu este, IER. *ad campestria Pharau*, PO *Faraaru*. Cetăţile populaţiilor amintite erau toate pe marele drum care cobora la Marea Roşie.

[7] *izvorul Judecăţii*, gr. πηγὴ τῆς κρίσεως, un izvor, dar şi un loc de judecată, a cărei localizare este nesigură. VL *ad fontem tudicii*, IER. *Mesfat* (una din localizările propuse), PO *Misfat*.

Cadis / Cadeş, gr. Καδης, ebr. *qādēsch*, a jucat un rol foarte important în istoria formării poporului israelit. La templul de lîngă izvor s-au adunat credincioşii lui Iahve pentru a celebra o sărbătoare comună. VL, IER., PO *Cades*.

Amalic / Amaleh, gr. Αμαληκ, ebr. *'āmālīq*, populaţie semitică, înrudită cu israeliţii şi edomiţii. VL *Amalec*, IER. *Amalechitarum*, PO *amalechiteanilor*.

Amorei, gr. Αμορραιους, ebr. *'ēmōrī*, cf. nota 10,15. VL, IER. *Amorrheum*, PO *amoriteani*.

Asason-Thamas / Haţaţo -Tamar, gr. Ασασονθαμαρ, VL *Sasanthem*, IER. *Asasonthamar*, PO *Hasèson*, oraş la graniţa de sud a Canaanului, la sud-estul Mării Moarte.

[11] *luară muntele...* — în FRANKF. ἔλαβον, care în alte variante lipseşte.

călărimea / averile redau gr. ἡ ἵππος „iapă ; călărime", o traducere falsă în LXX, a cuvîntului ebraic *rachus* „avut, avere". VL *equitatum* IER. *substantia* „avut, avere". PO *marha* „vită".

avuturile lor / bucatele în FRANKF. τὰ ὑπάρχοντα „avut", în alte variante τὰ βρώματα „bucate".

[12] *uneltele / averea* redau gr. ἀποσκευή „gospodărie, avut".

[13] *celui trecut / evreul* redau gr. ὁ περάτης „pribeag, emigrant", care în LXX traduce cuvîntul ebraic *hrīm*, denumire profan-etnică a poporului lui Israel. Sensul exact al cuvîntului nu a rămas mereu acelaşi. În relatările mai vechi ale VT apare aproape mereu ca „neliber şi, în ochii străinilor, dispreţuit". Cuvîntul a fost apropiat de egipt. *'pr*, ugarit. *'prm* sau de *'ābar* „a pribegi" ceea ce a condus la sensul de „nomad" sau „cel ce vine de peste (graniţă ?, Eufrat ?, Iordan ?)". VL *transfluvialis*, IER *Hebreus*, PO *evreu*.

Mamvri, cf. nota 13, 18 — iniţial probabil numele prinţului amorit, aliat cu Avram, devenit prin brachiologie toponim.

Eshol / Escol, gr. Εσχωλ, ebr. *eschōl* „strugure".

Efnan / Aner, gr. Αυναν.

împreună făcuseră legătură / aliaţi redau gr. συνωμόται „uniţi prin jurămînt, aliaţi".

[14] *Dan*, gr. Δαν, ebr. *dān*, oraş la unul din izvoarele Iordanului cel mai nordic oraş al Palestinei, pomenită şi prin numirea graniţelor ei — de la Dan la Beerşeba (Jud. 20, 1). Numele vechiului oraş locuit de canaaniţi era Lais sau Lesem. VL, IER, *Dan*, PO *Danic*.

[15] *Hove / Hoba*, gr. Χωβα, VL *Choba*, IER. *Hoba*, PO *Hoba*.

Damasc, gr. Δαμασκός, ebr. *dammēseq*, amintit aici pentru întîia oară în VT şi pomenit mereu ca fiind capitala Siriei. VL, IER. *Damascus*, PO *Damasc*.

[16] *călărimea*, cf. nota v. 11.

uneltele / averea, cf. nota v. 12.

Savi / Şave, gr. Σαυη „vale, platou" fără nume propriu. Amintită şi în 2 Regi 18,18, se găsea, după Iosefus, la mai puţin de 400 de metri de Ierusalem.

[18] *Melhisedec*, gr. Μελχισεδεκ, ebr. *malki-ṣedeq* „Melek este drept" sau „Sedec este rege", rege — preot al Ierusalimului.

Salim, gr. Σαλημ, ebr. *schālīm*, VL IER. *Salem*, PO *Salim*, nume al Ierusalimului.

Este sigur că versetele 18—20 sînt un adaos ulterior, care are rolul de a-l lega pe Avram de Ierusalim şi de a legitima dreptul de zeciuială al clerului. Pasajul a ridicat şi ridică o serie de întrebări, fiind foarte mult exploatată în exegeza patristică. El 'Elyon, al cărui preot este Melhisedec, cuvînt compus din două elemente, fiecare numind o divinitate distinctă din panteonul feniciun, este identificat cu Dumnezeul lui Avram. Elyon este utilizat mai cu seamă în psalmi ca unul dintre numele divine. Aducerea pîinii şi a vinului, interpretată de către exegeza patristică drept sacrificiu euharistic, iar apariţia lui Melhisedec în psalmul 109, 4, ca una dintre figurile lui David (şi acesta rege-preot), au furnizat aceleiaşi exegeze un argument în plus pentru identificarea lui Melhisedec cu Isus.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[20] *binecuvîntat să fie Dumnezeu*, gr. εὐλογεῖν θεόν, o formulă foarte precisă a vieții religioase, care are ca obiect al „binecuvîntării" pe Dumnezeu, iar înțelesul el este acela de „a preamări, a slăvi pe Dumnezeu". Omul israelit, care își concepe întreaga viață supusă voinței divine, nu-și putea exprima mai bine credința, recunoștința și speranța decît prin preamărirea numelui lui Iahve.

[21] *cail / averile*, cf. nota v. 11.

CAP 15

[1] *după cuvintele / după acestea* redau gr. μετὰ δὲ τὰ ῥήματα. ῥῆμα alături de λόγος traduce în LXX ebr. *dābār* „cuvînt", dar ῥῆμα a preluat în LXX și NT și sensul de „eveniment, care prin cuvînt este fixat și relatat", ceea ce constituie fără îndoială un ebraism, Evreii credeau că orice cuvînt rostit trebuie să reflecte raportul real dintre el și conceptul exprimat. În acest verset ῥῆμα se întîlnește cu ambele sensuri. VL *post haec verbă*, IER. *his itaque transactis*.

în videnia nopții / în vis. În FRANKF. se întîlnește ἐν ὁράματι τῆς νύκτος, în alte variante lipsește partea ultimă a sintagmei; ὅραμα „ceea ce este de văzut" are în limbajul biblic sensul permanent de *viziune*, una dintre modalitățile epifaniei divine. VL *în visu*, IER. *per visionem*, PO în *vedeare*.

Acest capitol aparține tradiției iehoviste, în care sînt inserate probabil și primele urme ale aceleia elohiste. Credința lui Avram este pusă la încercare prin aceea că promisiunile făcute întîrzie să se împlinească. Ele vor fi reînnoite și pecetluite printr-o alianță (BJ).

[2] Partea a doua a versetului este foarte coruptă în ebraică, se poate citi aproximativ așa: „și fiul — urmează un nume indescifrabil — din casa mea este Eliezer din Damasc". În LXX apare ca nume Μασεχ sau Μασεχ. De aceea diferiții traducători au încercat să dea un sens textului, sau au renunțat la el. VL *Masech*, IER. *procuratoris domus*, PO *dregătorul casei mele*. De altfel, prin versetul al treilea, o adăugire ulterioară, se încearcă clarificarea versetului anterior.

Eliezer, gr. Ελιεζερ, ebr. *'ĕlî'ezer* „Dumnezeul (meu) este ajutor", aici apoziție pe lîngă Damascus, reprezintă un joc de cuvinte cu *benimescheq* care înseamnă probabil „fiu moștenitor". Acesta reapare în Fac. 24, unde este cel mai vechi slujitor al casei lui Avram, trimis în Mesopotamia ca pețitor pentru Isac.

[6] *întru dreptate* traduce gr. δικαιοσύνη, care redă incomplet conceptul ebraic, ce presupune echitatea relației dintre două părți, în cazul de față Avram și Iahve. Întreaga gîndire religioasă a israeliților este centrată pe ideea alianței cu Dumnezeu, *dreptatea* înseamnă în acest caz atitudinea conformă acestei alianțe, atît a părții divine, cît și a celei umane. Credința lui Avram este încrederea în împlinirea unei promisiuni omenește nerealizabilă. Iahve îi recunoaște meritul — acela al unui comportament conform voinței sale și supus judecății Dumnezeului celui drept. VL *aestimatum est ei ad iustitiam*, IER, *reputatum est ei ad iustitiam*, PO *se ment lui pre dreptate*.

[7] *țara haldeilor / Urul Caldeii*, cf. nota 11, 28.

Eu Dumnădzău / Eu sînt Dumnezeul, gr. Εγώ ὁ θεός, formulă specifică a epifaniei divine prin care Iahve, ca Dumnezeu cîrmuitor și mîntuitor, se adresează aleșilor săi ca să le aducă la cunoștință voința sa.

[9] *Ia mie / adu-mi* redau gr. λαμβάνειν „a lua" dar și „a procura".

[11] *șezu / alunga* redau gr. συνκθίζειν „a sta împreună, a se așeza împreună", o traducere falsă în LXX a textului ebraic. VL *consedit is*, IER. *abigebat cas*, le-a alungat" PO *gonția pre iale*.

[12] *amețală / toropeală*, cf. nota 2,21; ἔκστασις înseamnă în VT fie „nebunie" (Deut. 28,28), fie „spaimă și scîrbă provocate de eauze naturale" (Fac. 27,33), cel mai adesea „spaimă în fața numinosului". Aici ca și în 2,21 denumește amețeala trimisă de Iahve. VL *pavor*, IER. *sopor*, PO *mare somn*.

[13] *știind vei ști / trebuie să știi* redau gr. γιγνώσκων γνώσῃ care reprezintă un ebraism; VL *scies*, IER *scito praenoscens*, PO *să știi*.

[14] *limba / neamul*, cf. nota 10,5.

gătire / avere redau gr. τράφεις, cf. nota 14,12.

[15] *hrănindu-te / te vor îngropa* — diferența de traducere se datorează confuziei care apare în variantele LXX între τράγος (și în FRANKF.)< τρεφεῖν „a se hrăni" și τάφεις<θάπτειν „a înmormînta". VL *nutritus eris*, dar IER. *sepultus eris*, PO *vor îngropa tine*.

[16] *Amoreilor*, cf. nota 10,16; datorită riturilor păgîne și a păcatelor lor se bucurau de un renume rău (3 Regi 21, 26, 4 Regi 21, 11). Versetele 13—16 reprezintă un adaos la relatarea iehovistă.

[17] Vechi rit de alianță; participanții treceau printre bucățile de carne sîngerîndă și chemau asupra lor soarta animalelor jertfite, dacă și-ar fi călcat jurămîntul. Sub simbolul focului (cf. Fac. 3,2; 13, 21; 19, 18) trece Iahve însuși, singur, căci este un angajament unilateral, bazat pe alegerea divină liberă și pecetluită solemn printr-un jurămînt imprecatoriu — trecerea printre animalele despicate (BJ).

[18] *Eufrat / Eufrat*, gr. Ευφράτος, ebr. *p. rāt* „rîul, marele fluviu" socotit granița cea mai de est a Palestinei, a țării promise (Fac 23,31, Deut. 11, 24).

[19] *chenet*, cf. nota 10, 22. VL *Caeneos*, *Cineos*, PO *chenti*.

chenezei, gr. Κενεζαίους, populație venită în ținutul de la sud de Iuda. VL *Cenezaeos*, IER. *cenezeos*, PO *cnezel*.

chedmonet gr. Κεδμωναίους, VL *Celmonaeos*, IER. *Cedmoneos*, PO *chedimonii*.

[20] *hetei*, cf. nota 10,15.

ferezei / ferezei, gr. Φερεξαίους, VL *Frezaeos*, IER. *Pherezeos*, *ferezeti*.

rafaini / refaimi, cf. nota 14,5.

[21] *amorei*, cf. nota 10,16.

Bananei / canaanei, cf. nota 10,6.

evei / hevei, cf. nota 10,17.

ghenesei / gherghesei, cf. nota 10,16.

ievusei / iebusei, cf. nota 10,16.

CAP 16

[1] Relatare iehovistă în care sînt inserate cîteva elemente sacerdotale (vv. 1, 3, 15—16).

Agar, gr. Αγαρ, ebr. *hāgār*, cuvîntul este arab și nu egiptean, dar Egiptul era din cele mai vechi timpuri o importantă piață de sclavi. VL, IER. *Agar*, PO *Agara*.

[2] Conform dreptului mesopotamian, o femeie sterilă putea da bărbatului său o slujnică drept concubină, recunoscînd copiii născuți din această unire ca ai săi.

[4] *au luat în zgău / este însărcinată* redau sintagma gr. ἐν γαστρὶ ἔχει „are în pîntece".

[6] *o supără / prigonit-o* redau gr. κακόω, „a trata rău, a maltrata".

[7] *îngerul Domnului Dumnădzău / îngerul Domnului* redau gr. ἄγγελος κυρίου τοῦ θεοῦ în FRANKF., sau ἀγγελος κυρίου în alte variante.

înger, gr. ἄγγελος, „trimis, mesager", ebr. *mal'āk* „trimis, mesager" denumește în VT soli ai oamenilor sau ai lui Iahve (Fac. 32, 4, Jud. 9, 3, Is. 44, 26). Sensul cu ioscut a fost consacrat în Evul mediu, dar și atunci accentul a fost pus nu atît pe natura sa, cît pe funcția sa, aceea de trimis în slujba Domnului sau al Satanei (cf. AUGUSTIN, *Sermo*, 7, 3: „angelus enim officii nomen est, non naturae".) În VT acești soli ai lui Iahve sînt numiți după menirea lor, prin cuvîntul amintit (Fac. 19, 1; 28, 12; 32, 2, Ps. 102, 20), după înfățișarea lor, ca oameni și fără aripi (Fac. 18, 2, 16; 19, 10, 12), după relația pe care o au cu Divinitatea — „oștirea lui Iahve" (Iis. Nav. 5, 14), „oștirea cerească" (3 Regi 22, 19). Au trăsături războinice (Fac. 32, 2 ss.), stau în cer lîngă Dumnezeu (Fac. 21, 17; 22, 11), conform

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

unei alte tradiții locuiesc și pe pămînt (Fac. 32, 2). *Îngerul lui Iahve* este în VT reprezentantul Domnului, el poate vorbi și acționa în numele acestuia (Fac. 24, 7, Ies. 14, 19; 23, 20 ss., 32, 34; 33,2, Num. 20, 16, Jud. 21, 1 ss.). Este de fapt una din formele epifaniei divine. În acest capitol precum și în Fac. 21, 17 ss., 22, 11 ss., 31, 11 ss., Ies. 3, 2 ss., Num. 22, 22 ss., Jud. 6, 11 ss., 13,3 ss. identificarea este neîndoielnică, îngerul Domnului este întruchiparea lui Iahve.

pre pămînt / la izvorul, în FRANKF. ἐπὶ τῆς γῆς, în alte variante ἐπὶ τῆς πηγῆς, ceea ce este conform textului ebraic. *Șur*, gr. Σουρ VL, IER, *Sur*, PO *Saru*.

[10] *înmulțind înmulți-voiu / voi înmulți foarte* redau sintagma gr. πληθύνων πληθυνῶ, un ebraism, repetarea verbului are valoare intensivă.

[11] *Ismail / Ismael*, gr. Ισμαηλ, ebr. *jîsch'mā'ēl* „Dumnezeu aude", îi vor urma 12 triburi, care vor locui în stepele din Iordania de est și în Nordul Arabiei ca nomazi și comercianți (Fac. 25, 12—18; 37, 28; 39, 1). După o viață nestatornică, moare în vîrstă de 137 de ani (Fac. 25, 17). VL, IER. *Ismahel*, PO *Izmail*.

[12] *mojic / sălbatic* redau gr. ἄγροικος „rustic, grosolan". VL *rusticus*, IER. *ferus*. În textul ebraic *fara*, care a fost interpretat ca „asin sălbatic".

[13] *numele celui ce grăia*, în toate variantele LXX ὀνομα κύριου.

ce (m-ai) socotit redă gr. ἐπίδων part. al verbului ἐπιδεῖν „a privi, a vedea". Iahve este numit aici *'ēl-rō'ī*. Ebr. *'ēl* ugarit. *'l* acad. *ilu*, arab. *ilah* este denumirea semitică a divinității.
Sensul primordial nu poate fi stabilit exact, dar toate etimologiile propuse sînt de acord că prin acest cuvînt se exprima ideea de *putere, măreție*. Începînd cu mil. al III-lea, cuvîntul apare ca apelativ divin și nume propriu. În VT denumește atît pe Iahve, cît și divinitățile păgîne. În majoritatea cazurilor, atunci cînd se referă la Iahve este însoțit de un determinant, ce reprezintă probabil denumirea locală a aceleiași mari divinități. Ēl—Rōī ar putea însemna „Dumnezeul viziunii", dar textul este dificil de interpretat (BJ).

[14] *am văzut* redă gr. εἶδον, aor. al verbului ὁράω „a vedea". Diferența de traducere se datorează omonimiei formelor de pers. I și a III-a sg. Numele ebraic *hajro'ī* se poate interpreta după BJ ca „fîntîna celui viu care mă vede". Cf. IER. *puteum viventis et videntis me*.

Cadiș / Cadeș, cf. nota 14, 7.

Varah / Bered, gr. Βαραχ, VL *Barad*, IER. *Barrad*, PO *Bared*.

CAP 17

[1] *Eu sînt Dumnezeul tău* — ebr. *El-Schaddai*, tradus în greacă prin θέος παντοκράτωρ „Dumnezeu cel Atotputernic", în LXX prin θέος numai. Cuvîntul este arhaic și a fost reținut mai cu seamă de tradiția sacerdotală (cf. Fac. 28,3; 35,11; 43,14; 48,3 și probabil 49,25, Ies. 6,3). Apropiat de acad. *šadû* „munte" ar însemna „preaînaltul stăpîn" sau, mai nou, de ebr. *sadeh* „cîmpie, stepă" ar fi deci „Dumnezeul stepei". Tradiția rabinică îl interpretează ca „Cel ce își este suficient sieși". Cuvîntul este probabil un apelativ divin adus de strămoși din Mesopotamia de Sus.

să fii bine plăcut redă gr. εὐαρεστεῖν, cf. nota 5,22.

te fă curat / fii fără prihană redau gr. ἄμεμπτος „fără pată".

[2] Acest capitol, ce aparține tradiției sacerdotale, conține o nouă relatare a alianței dintre Iahve și Avram. Alianța cuprinde aceleași promisiuni ca în relatarea iehovistă (Cap. 15), dar acum i se impun omului o serie de îndatoriri: perfecțiunea morală (v. 1) și circumcizia ca semn exterior al alianței, ce se va răsfrînge și asupra urmașilor. Făgăduința și circumcizia devin acum semnele distinctive ale poporului ales (Ieș. 2, 24, Ps. 105, 8—11, Sir. 44,19—22).

[5] *limbi / popoare*, cf. nota 10,5.

Avraam, gr. Αβρααμ, ebr. *'abrāhām*, cele două forme ale numelui sînt probabil două variante dialectale ale aceluiași cuvînt, aici explicat prin asonanță cu *'abhamōn* „tată al unei mulțimi". Conform concepției antice, numele nu denumea numai ființa care-l purta, ci îi determina și natura, orice schimbare a numelui reprezenta și schimbarea destinului (BJ). VL; IER. *Abraham*.

[6] *foarte, foarte* redă gr. σφόδρα σφόδρα; în greaca tîrzie ca și în latina populară repetarea adjectivului suplinea un superlativ.

[8] *ținere / stăpînire* redau gr. κατάσχεσις „posesiune, stăpînire" < κατέχω „a ține strîns, a poseda".

[10] *obrezuiască / tăiat împrejur* redau gr. περιτμηθήσεται < περιτέμνω „a tăia jur împrejur". Circumcizia (ebr. *mūlā*, gr. περιτομή), practică foarte răspîndită la multe popoare primitive (Africa, Oceania, Indonezia), a apărut probabil inițial în Africa. Folosirea unui cuțit de piatră dovedește vechimea ei. În afară de evrei, ea se întîlnește și la alte populații semitice (egipteni, arabi), nu însă la semiții orientali (asirieni, babilonieni, filisteni). Semnificația sa primordială este nesigură, era probabil un vechi ritual de inițiere la viața clanului și căsătorie. Religia israelită i-a conferit un nou sens și anume acela de semn al alianței și condiție a apartenenței la poporul ales. Ea începe să capete o mare importanță începînd cu epoca exilului. În NT îi corespunde Botezul.

[11] *trupul / pielea*, cf. nota 2,21.

acoperirea marginii / prepușului redau gr. ἀκροβυστία.

[13] În FRANKF. prima parte a versetului este inclusă în versetul anterior.

[15] *Sara* gr. Σαρρα, ebr. *śāraj / śārā* „prințesă", probabil două forme ale aceluiași nume, explicat aici ca „mamă de popoare și regi". VL, IER. *Sarrra*, PO *Sara*.

[16] *limbi*, cf. nota 10,5.

[17] Rîsului lui Avraam îi corespund acela al Sarei din 18,12 și al lui Ismael din 21,9. Ele sînt tot atîtea aluzii la numele lui Isaac, o prescurtare de la *jîshāq-el* „Dumnezeu rîde", un rîs prietenos al divinității este amintit și de textele ugarite. Rîsul lui Avraam exprimă mai puțin necredere, cît uimirea în fața unei astfel de promisiuni, el dorește o confirmare, pe care o solicită amintind de existența lui Ismael (v. 18), ce ar fi putut fi moștenitorul promis (BJ).

[19] *Isaac*, gr. Ισαακ, ebr. *jîṣḥāq* sau *jîśḥāq*, cf. v. 17 VL, IER. *Isaac*, PO *Isac*.

ca să fiu lui Dumnezeu, în FRANKF. εἶ αὐτῷ θέος care în alte variante ale LXX, ca de altfel și în textul ebraic, lipsește.

[20] *îl voi crește* redă gr. αὐξανῶ care în FRANKF. lipsește.

12 *limbi neamuri*, cf. nota 10,5.

[26] *obrezuit / tăiat împrejur*, cf. nota v. 11.

CAP 18

[1] În partea sa finală, relatarea iehovistă redă epifania lui Iahve, însoțit de doi „bărbați", care conform 19,1 sînt îngeri. Textul ezită în mai multe locuri între singular și plural. Cele trei ființe divine cărora Avraam li se adresează la singular, au fost interpretate de mulți Părinți ai Bisericii ca un semn al misterului Sf. Treimi, care se va revela abia în NT. Capitolul de față este o pregătire a celui ulterior, iehoviștii preluînd și reinterpretînd o veche legendă despre distrugerea Sodomei, la care participau trei personaje divine. În același timp acest episod formează nucleul „ciclului Lot", care va fi atașat „ciclului lui Avraam".

[2] Închinarea pînă la pămînt nu reprezintă un act ritual, ci o formă de politețe. Avraam nu recunoaște, la început, în noii sosiți altceva decît niște oaspeți, caracterul lor divin dezvăluindu-se progresiv.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[4] *răcorit / odihnit* redau gr. καταψύχειν „a se răcori". VL *refrigerate*, IER. *requiescite*.

[6] *sirgui / a alergat* redau gr. σπεύδειν „a se grăbi".

făină curată redă gr. σεμίδαλις „făină de grîu foarte fină".

[7] *moale / fînăr* redau gr. ἁπαλός, ή, όν „fraged, moale".

pripita / a zorit-o redau gr. ταχύνειν „a grăbi".

Cina de la Stejarul Mamvri e unul din cele mai populare motive din iconografia VT. Apare în pictura murală dar şi printre miniaturile mitropolitului Atanasie Crimca din celebrul său Tetraevanghel.

[11] *îndelungaţi / înaintaţi* redau gr. προβεβηκότες, part. de la προβαίνειν „a păşi înainte, a avansa".

[12] Unii comentatori au citit astfel textul ebraic: μετὰ τὸ κατατρίβηναι με ἐγένετο μοι τρυφερία sau μετὰ τὸ παλαιώθηναι με ἐγένετο μοι ἀκμή „după-ce am îmbătrînit să devin din nou tinereţea".
Rîsul Sarei este o nouă aluzie la numele lui Isaac (cf. 17,17). El nu înseamnă lipsa credinţei în Dumnezeu, Sara nu cunoaşte identitatea oaspeţilor, pe care o va blănui abia în v. 15, cînd va începe să se teamă (BJ).

[14] *în ceasuri / pe vremea aceasta* redau gr. εἰς ὥρας.

[18] *într-un limbă, toate limbile / într-un neam, toate neamurile*, cf. nota 10,5.

să vor blagoslovi / se vor binecuvînta, cf. nota 12,2.

[19] *dreptate*, cf. nota 15,6.

judecată redă gr. συντάσσειν, care traduce ebr. *mischpăţ*, termen prin care se desemnează reglarea raporturilor într-o anumită comunitate, ce nu pot fi înţelese decît în funcţie de valabilitatea lor în sînul acestei comunităţi.

[20] *strigarea / strigăt* redau gr. κραυγή < κραυγάζειν „a cere cu strigăte", termen ce se referă întotdeauna la strigarea şi chemarea lui Dumnezeu în perioade de încercări grele ale poporului sau individului.

necurat redă gr. ἀσεβής „necredincios".

[22] Partea finală a versetului a fost modificată de comentatorii textului ebr.; ea avea sensul de „Dumnezeu continuă să stea în faţa lui Avraam", fapt care ar fi lezat concepţia lor despre raporturile Dumnezeu / om.

[25] În vechiul Israel sentimentul responsabilităţii colective era atît de puternic, încît aici nu apare posibilitatea salvării individuale a celor drepţi. Dumnezeu îl salvează pe Lot şi familia sa, dar principiul responsabilităţii individuale nu se va degaja decît în Deut. 7,10; 24,16, Ier. 31, 29—30, Iez. 14,12 ss. 18. Avraam cere ca toţi să aibă aceeaşi soartă, dacă cei drepţi, puţini la număr, nu vor obţine iertarea şi pentru cei nelegiuiţi. El nu îndrăzneşte să coboare numărul celor drepţi sub zece; în Ier. 5,1 şi Iez. 22,30, Dumnezeu va cruţa Ierusalimul, dacă va afla acolo un singur om drept, iar în Is. 53 apare suferinţa unuia singur, care poate să salveze poporul întreg. Toate aceste lucruri sînt interpretate ca semne de împlinire a jertfei salvatoare prin Isus (BJ).

[28] *se vor împuţina cu 50 de drepţi în 40 şi 5 / cei cincizeci de drepţi vor fi mai puţini cu cinci* — diferenţa de traducrere se datorează variantelor folosite; în textul FRANKF.: ἐλαττονωθῶσιν οἱ πεντήκοντα δίκαιοι εἰς τεσσαράκοντα πέντε, în alte variante: ἐλαττονωθῶσιν οἱ πεντήκοντα δίκαιοι πέντε.

[29] *adaose* redă gr. προστίθεμι „a aşeza în faţă, a propune".

CAP 19

[1] *lîngă cetatea / lîngă poarta* — în FRANKF. παρὰ τὴν πόλιν „lîngă cetate", în alte variante, conform textului ebraic, „lîngă poarta".

Acest capitol este pregătit de cel anterior (cf. v. 16—32). Îngerii sînt „bărbaţii" din Cap. 18, care şi aici se adresează sau sînt invocaţi fie la plural, fie la singular, ca trimişi ai lui Iahve, în numele căruia vorbesc şi acţionează. În aceste texte vechi se afirmă caracterul moral al religiei lui Israel şi puterea universală a lui Iahve. Evenimentul va fi adesea evocat Deut. 29,22, Is. 1,9,13,19.

Lot cf. 11,27.

Pe „ospitalitatea" lui Lot faţă de emisarii cereşti (v. 1—3, 6—7) şi pe vrăjmăşia locuitorilor Sadomei faţă de aceştia (v. 4—5, 9—11) îşi construieşte BLAGA, ţinîndu-se foarte aproape de povestirea biblică, un frumos poem, apărut în „Gîndirea" V, 1, 1925, p. 8: „Ah, fii ai cetăţilor, în orişice faptă / voi tăgăduiţi pămîntului obîrşia cerească /.
Îngerii sosiţi cu prescuri nu i-aţi ospătat, / aripile lor de praf nu le-aţi şters, / ci i-aţi certat — din sînge smulgîndu-le penele, / şi împodobiţi cu ele jucaţi, jucaţi / în preajma galbenă a viţeilor blestemaţi," (*Lot*, Opere, 1982, I, p. 275—276). Trimiterea la „viţeii blestemaţi" face legătura cu cartea următoare din *Pentateuh* (*Exod*, 32, 4).

[4] *înainte de a se culca...* este inserat în textul BB în versetul anterior, ca dependenţă de ἔφαγον „au mîncat"; în FRANKF. reprezintă, ca şi în celelalte variante, începutul versetului 4.

[5] *să ne facem împreună cu ei / să-i cunoaştem* redau gr. συγγιγνώσκω „a cunoaşte împreună, a împărţi o greşală împreună cu cineva".

cei ce au intrat / bărbaţii care au intrat, în FRANKF. lipseşte οἱ ἄνδρες, care apare în alte variante.

[7] *să nu vă duceţi / să nu faceţi... rău.* În FRANKF. se întîlneşte μὴ πορεύσησθε „să nu mergeţi", în alte variante μὴ πονερεύσησθη „a face rău, a greşi".
Viciul care-şi primeşte numele din această naraţiune era abominabil în ochii israeliţilor (Lev 18,22) şi se pedepsea cu moartea (Lev 20,13). De altfel, în ceea ce priveşte motivul pedepsirii Sodomei şi Gomorei există neconcordanţe: homosexualitatea, ca în textul de faţă; la profeţi însă sînt pomenite adulterul, minciuna, huzurul, orgoliul (Is. 1, 10,3,9 Iez. 16,49 Ier. 23,14).

[8] *stîlpilor mei / casei mele* redau gr. ἡ δοκός „stîlp", dar metonimic „casă".

fete / două fiice, în FRANKF. lipseşte numeralul δύο „doi".

[9] *afară / să spargă* redau gr. συντρίβειν „a sparge", care apare şi în FRANKF.

[11] *să slăbiră* redă gr. παραλύειν „a detaşa, a pune capăt la ceva".

[16] *şi fu cînd / şi după ce*, cf. nota 6,1. În alte variante această sintagmă reprezintă începutul versetului următor.

[17] *mîntuind mîntuieşte* redă sintagma greacă σῴζων σῷζε care reprezintă un ebraism. LXX redă infinitivul absolut ebraic prin participiul şi infinitivul verbului respectiv; sensul ar fi: „Pleacă, dacă vrei să-ţi mîntuieşti sufletul".

[19] *judecată / milă* redau gr. δικαιοσύνη (cf. 15,6). Datorită înţelesului specific pe care iudeii îl acordau conceptului de dreptate divină — în sfera căreia intra şi ideea de ajutor, salvare, bunătate — LXX traduce prin δικαιοσύνη şi cuvîntul ebr. care este redat deobicei prin „milă".

[20] *pentru tine*, în FRANKF. ἕνεκεν σοῦ lipseşte în alte variante.

[21] *m-am ciudit de faţa ta / cinstesc faţa* redau gr. ἐθαυμασάσθη τὸ πρόσωπον „îţi cinstesc faţa ta", ce traduce expresia ebr.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

„accept rugămintea ta" ; gr. θαυμάζειν „a se mira, a se minuna, a admira".

[22] *Sigor / Ţoar*, cf. nota 13,10. Prin etimologia populară a fost pus în legătură cu *mişʿăr* „mic, neînsemnat".

[24] *iarbă pucioasă / pucioasă* redau gr. θεῖον „sulf, pucioasă" VL, IER. *sulphur*.
Textul permite să se localizeze cataclismul (probabil un cutremur de pămînt însoţit de o emanaţie de gaze) în regiunea meridională a Mării Moarte. Alături de Sodoma şi Gomora au mai fost distruse Adma şi Ţeboim (Fac. 14).

[26] „Femeia mea se va face stîlp de sare / privind înapoi" (L. BLAGA *Lot, Opere* 1982, I, p. 276.)

„Fugea departe Lot, ieşit din minţi... / Ardeau în urma lui Sodoma şi Gomora / Şi miezul nopţii flacăra ca aurora / Un val de valere şi de scrîşniri de dinţi / Şi urletele tuturora". V. VOICULESCU *Sodoma, Poezii* 1968, I, p. 72

[28] *văpaie/fum* redau gr. ἄτμις „fum, abur".

[29] *şi fu / cînd*, cf. nota 6,1.

[30] Acest apendice reproduce o tradiţie moabită şi amorită. Gloria unei astfel de ascendenţe se răsfrîngea şi asupra popoarelor respective. Asemeni lui Tamar (Fac. 38), fiicele lui Lot acţionează nu din lipsă de pudoare, ci din impulsul puternic de perpetuare cu orice preţ al stirpei.

[31] Versetul presupune că unicii supravieţuitori ai cataclismului au fost Lot şi fiicele sale.

[32] *să-l adăpăm / să-l îmbătăm* redau gr. ποτίζειν „a da să bea". Pentru *adăpa* în sensul „a da să bea" cf. "Şi la sîn mă legăna/Şi cu lapte m-adăpa" (AL. P.P., HEM² I, 210).

[37] *Moav / Moab*, gr.. Μωαβ, ebr. *mōʾāb*, pus în legătură prin etimologie populară cu *meʾāb* „ieşit din tată". Geografic se referă la Iordania de est unde se găsea o populaţie înrudită cu israeliţii. VL, IER. *Moab*, PO *Moav*.

Amán / Ben-Ammi, gr. "Αμμαν, ebr. *ammōn*, ţinut la est de Israel; a cărui populaţie îşi constituise un regat propriu cu centrul Rabba (astăzi capitala Iordaniei, Amman) (Jud. 11,12 ; 14,28). Timp îndelungat sa aflat în lupte permanente cu israeliţii pînă cînd sînt învinşi definitiv de regele David (2 Regi 10, 1 — 11 ; 12,26 — 31). VL, IER. *Ammon*, P O *Amon*.

CAP 20

[1] *între mijlocul / între*, cf. nota 1,4.

Cadis / Cadeş, cf. nota 14,7.

Sur, cf. nota 16,9.

Gherara, cf. 10,19 — loc cunoscut ca „Primejduirea străbunei" Sara (20,1—18), Rebeca (26,7—11).

Acest capitol reprezintă un dublet elohist al episodului din 12, 10—20, atenuat printr-o morală mai evoluată (BJ).

[2] *Avimelch / Abimelec*, gr. Ἀβιμελεχ, ebr. *ăbīmelek* „tatăl este rege". Acelaşi lucru, la fel de important teologic, va fi povestit despre Abimelec şi în episodul Isaac — Rebeca (Fac. 26,1—33), cf. şi Fac. 12, 10—20. El este prezentat ca rege al filistenilor, ceea ce nu e posibil, deoarece această populaţie a ocupat coastele de sud-vest ale Palestinei abia în sec. al XIII-lea î.e.n.

[3] *iaste împreună / are bărbat* redau gr. συνοικέω „a trăi împreună, a fi căsătorit".

[4] *limbă neştiind / neam neinovat* redau gr. ἔθνος ἀγνοοῦν. Textul este în general corectat, cuvîntul ἔθνος fiind introdus prin dittografie (BJ).

[5] *în dreptatea mîinilor / cu mîini neprihănite* redau gr. ἐν δικαιοσύνῃ χειρῶν ; δικαιοσύνη, comportament uman, plăcut lui Dumnezeu, poate fi interpretat şi ca antonim al lui ἀνομία „fărădelege, nelegiuire". Cf. IER. *munditia manuum mearum* „curăţenia, neprihănirea mîinilor mele".

[7] *prooroc* redă gr. προφήτης, care traduce ebr. *năbīʾ*. În ceea ce priveşte semnificaţia radicalului ebraic, s-au emis diverse ipoteze. Comentariile ezită între acceptarea înţelesului activ „Cel ce cheamă, invocă", sprijinit prin termeni ca acad. *nabû* „a chema", „a vesti", arab. *naba'a* „a împărtăşi", sau acela pasiv „cel chemat", pus în legătură cu acad. *nabīʾum*, el denumeşte pe trimisul harismatic al lui Dumnezeu. În textul de faţă este utilizat în sensul mai larg de "persoană ce are relaţii privilegiate cu divinitatea, devenind astfel inviolabilă şi un intermediar foarte de temut".

[13] *dreptate / înţelesnire* traduc gr. δικαιοσύνη, aici cu sensul de „favoare, bunăvoinţă", cf. IER *misericordia*.

[16] Partea a doua a versetului este coruptă în textul ebraic, de aceea toate traducerile sînt aproximative şi nu coincid. În majoritatea dintre ele este de ex. înlocuită sintagma τιμὴ τοῦ προσώπου 'cinstea obrazului" prin, ca la IER., *velamen oculorum* „văl al ochilor". Suma de bani reprezintă o despăgubire prin care se reface poziţia etică iniţială.

[17] Abimelec şi întregul său harem fusese pedepsit prin sterilitate.

[18] *închinzînd închisese / închisese* redau sintagma gr. συγκλείων συνέκλεισεν, cf. nota 19,17.

Versetul este o glosă.

CAP 21

[1] *a socotit / redă* gr. ἐπισκοπεῖν „a privi la, a vizita" În acest capitol fuzionează toate cele trei tradiţii (BJ), cea iehovistă (v. 1a, 2a, 7), cea sacerdotală (v. 2b, 5) şi cea eloistă (v. 1b, 6).

[3] *Isaac*, cf. nota 17,17/19.

[6] Acelaşi joc de cuvinte legat de numele lui Isaac (cf. 17,17; 18,2). De data aceasta este un ris care exprimă bucuria.

[7] *apleacă / alăpta* redau gr. θελάζειν „a alăpta".
Cf. „Patria ce pre fiii săi/La sîn apleacă, buni şi răi..." (I. VĂCĂR, ap. HEM² II, 149) şi „Iacă-s zămislit în strîmbătate, aplecat de maică-mea-n păcate" (DOS. PS. V. 50, 14, ap. TIKTIN² I, 190).

[8] Este introdusă aici o paralelă eloistă a tradiţiei iehoviste din cap. 16. Dar cele două tradiţii diferă în ceea ce priveşte circumstanţele alungării lui Agar, cît şi atitudinea protagoniştilor.

[9] *se joacă / ride* redau gr. παίζειν „a se juca". În ebr., ca şi în alte limbi, acelaşi cuvînt exprima ideea de joc şi ris, cf. J. Huizinga, *Homo ludens*, mai cu seamă capitolul *Conceperea şi exprimarea noţiunii de joc în limbă*. O nouă aluzie la numele lui Isaac.

[13] *limbă mare / mare neam*, cf. nota 10,5.

[14] *Fîntîna Jurămîntului / Beer-Şeba*, gr. τὸ φρέαρ τοῦ ὅρκου „Fîntîna Jurămîntului", ebr. *bʾr ŝcheba* „Fîntîna celor şapte", oază în deşertul Negeb, vechi lăcaş de cult canaanit al „Dumnezeului timpurilor de început", preluat apoi de israeliţi. Ocupă un loc important în istoriile lui Avraam, Isaac şi Iacob. Denumirea este etimologic explicată fie prin „Fîntîna celor şapte (oi)" (Fac. 21, 30), fie prin „Fîntîna jurămîntului" (Fac. 21, 31 ; 26, 31), din această cauză apar şi diferitele variante de încercare a traducerii cuvîntului, cf. VL *puteum iurationis*, IER. *Bersabee*, PO *Verzave*.

[15] *brad / copac* redau gr. ἐλάτη „brad". Dar atît în VL cît şi la IER. întîlnim *arbor*, cf. PO *lemn*, BJ *buisson*, GN *Strauch*.

[16] *proşcă / bătaie* redau gr. βολή „aruncătură".

În textul ebr. subiectul ultimei părţi a versetului este Agar şi nu Ismael, ca în BB.

[18] *Limbă mare / neam mare*, cf. nota 10,5.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[21] *Faran*, gr. Φαραν, ebr. *pā'rān* — deşert la sud-vestul Mării Moarte.

[22] *Abimelec*, cf. nota 20, 2.

Ohozath / Ahuzat, gr. Οχοζαθ, VL *Ochozath* — numele apare numai în Fac. 26, 26, şi este introdus în acest capitol de traducătorii greci.

Filoh / Ficol, gr. Φιχολ, VL., IER *Phicol* reapare în Fac. 26,26.

Este introdus acum un episod eloist (cu excepţia v. 33) care combină cele două explicaţii ale denumirii Beer-Şeba (cf. v. 14).

[23] Jurămîntul, ebr. *seh. bū'ā*, gr. ὅρκος, era punctul central al încheierii unei alianţe. El era însoţit de anumite gesturi şi jertfe sau daruri. Era invocat numele lui Dumnezeu (*'ĕlōhīm*) ca cea mai înaltă garanţie morală, de aceea încălcarea oricărui jurămînt reprezenta un păcat mare. Cuvîntul ebr. este pus în legătură cu *schcba'* „şapte" şi interpretat ca „a sta sub influenţa a şapte lucruri" ; conform tradiţiei, arabii stropeau şapte pietre cu sîngele celor ce încheiau un legămînt. Probabil, iniţial, jurămîntul era însoţit de o jertfă a şapte animale (cf. v. 28). Apropierea celor două cuvinte stă la baza uneia dintre interpretările denumirii Beer-Şeba..

[27] *făgăduinţă / legămînt*. cf. nota 6,18.

[31] şi [32] *Fîntîna Jurămîntului / Beer-Seba*, cf. nota v. 14.

[32] *Ohoath / Ahuzat* lipseşte din textul ebr., cf. nota v. 22.

[34] Menţionarea filistenilor aici şi în v. 32 reprezintă un anacronism (BJ).

CAP 22

[1] *fu după cuvintele / după cele povestite*, cf. nota 15,1.

Acest episod aparţine tradiţiei iehoviste, deşi conţine şi unele elemente iehoviste (v. 11,14,15—18). Încercarea la care este supus Avraam dovedeşte credinţa sa exemplară. Pe de altă parte, este implicit condamnată jertfirea de fiinţe umane, practicată de canaaniţi, fiind instaurate totodată prescripţiile rituale ce-i privesc pe primii născuţi închinaţi lui Iahve.

[2] *La pămîntul cel înalt / ţinutul Moria*, în textul gr. εἰς τὴν γὴν τὴν ὑψηλὴν „pămîntul cel înalt". Tradiţia iudaică identifică locul cu colina pe care se va ridica templul din Ierusalim.

[9] *împiedicînd / legînd* redau gr. συμποδίζειν „a lega împreună picioarele, a lega".

[13] *saad sarcè / tufiş* redau sintagma gr. ἐν φυτῷ σαβεκ. Variantele LXX ezită în redarea cuvîntului ebr. AQ1'. şi SYM. îl redau prin συχνεών „hăţiş, tufă de spini", THEOD. îl redă prin *Sabech*, transcrierea ebr. *Basbác* : VL *in virgulta Sabec(h)*, IER *inter vepres*, PO *tufă de spini saad*, DOS. *savec*.

[16] Jurămîntul lui Iahve pe sine însuşi (Fac. 22, 16, Is. 45, 23, Am. 6, 8), pe viaţa sa (Num. 14, 21, Ier. 46, 18, Iez. 33, 11) sau pe numele său ales (Ier. 44,26) sînt moduri de exprimare antropomorfe (LThK).

[17] *blagoslovind te voi blagoslovi / voi binecuvînta*, cf. nota 19,17.

[18] *limbile / neamurile*, cf. nota 10, 5.

[19] *Fîntîna Jurămîntului / Beer-Şeba*, cf. nota 21, 14.

[20] *Melha / Milca*, cf. nota 11, 29.

[21] *Uzu / Uf*, gr. Ωζ, VL *Ob(s)*, IER *Hus*, PO *Hus*.

Vaix / Buz, gr. Βαυξ, VL *Bauz*, IER *Buz*, PO *Buz*.

Camoil / Chemuel, gr. Κάμουηλ, VL *Camuel*, IER. *Camuhel*, PO *Camuel*.

Tatăl Sirilor / tatăl lui Aram, gr. πατέρα Σύρων, VL, IER. *patrem Syrorum*, PO *tatăl sirîtanilor*. Aram (ebr. *'ărām*) era socotit strămoşul sirienilor.

Este inserată acum o listă iehovistă a triburilor aramaeene, ataşate în legătură cu cei doisprezece fii ai lui Nahor. O tradiţie diferită este redată în 10, 23.

[22] *Hazad / Chesed*, gr. Χασαδ, FRANKF. χαζαδ VL *Canazat*, IER. *Chased*, PO *Cades*.

Nazaf / Hazo, gr. Ἀζαυ, VL *Azan*, IER *Azau*, PO *Azav*, FRANKF. αζαυ.

Faldes / Pildaş, gr. Φαλδας, VL *Faldas*, IER. *Pheldas*, PO *Feldas*, FRANK. Φαλδές.

Eldaf / Idlaf, gr. Ιεδλαφ, VL *Iudul*, IER. *Iedalph*, PO *Eldaf*.

Vathuil / Batuel, gr. Βαθουηλ, ebr. *b.thū'ēl*, VL, IER. *Bathuel*, PO *Betuel*.

[23] *Reveca / Rebeca*, gr. Ρεβεκκα, ebr. *ribqā*, VL, IER. *Rebecca*, PO *Răveca*.

[24] *Reima / Reuma*, gr. Ρεγμα, VL *Regma*, IER. *Roma*, PO *Reuma*.

Tavec / Tebah, gr. Ταβεκ, VL *Gnam*, IER *Tabee*, PO *Tebá*.

Taam / Gaham, gr. Γααμ, VL *Taber*, IER. *Gaam*, PO *Găham*, FRANKF. Ταάμ.

Tohos / Tahaş, gr. Τοχος, VL *Toccus*, IER *Thaas*, PO *Taaş*.

Moha / Maaca, gr. Μωχα, ebr. *ma'ăkā* — mic stat aramaic, ce apare într-o veche listă a douăsprezece state aramaice aliate. Cf. VL *Mochas*, IER *Maacha*, PO *Maakha*, FRANKF. Μοχά.

CAP 23

[1] Acest episod este atribuit tradiţiei sacerdotale, dar utilizează un document mai vechi. Obţinerea locului de veci reprezintă, conform interpretării povestitorului, începutul împlinirii făgăduinţei (12, 7 ; 13, 15 ; 15, 7).

[2] *Arvuc / Chiriat — Arba*, gr. Αρβοκ, FRANKF. Ἀρβοῦκ VL *Arboc*, IER. *Arbee*, PO *numele vechi al Hebronului*.

[3] *fecforilor lui Het* — hiţiţii, cf. nota 10, 15.

[4] Israeliţii acordau o mare importanţă îngropării mortului, deoarece se credea că o viaţă fericită după moarte depinde de atenţia acordată cadavrului. A rămîne neîngropat reprezenta o mare nenorocire (Is. 14,19 ss.), o pedeapsă a lui Dumnezeu (Deut. 28,26,4 Regi 9, 10, Ier. 7, 33 ; 14, 16 ; 16, 4—6 ; 19, 7, Iez. 29, 5). Mortul trebuia îngropat în ziua morţii, pe cît posibil într-un loc stîncos şi într-o groapă proprie, a familiei.

[8] *Efrom / Efron*, gr. Εφρων, VL *Efron*, IER *Ephron*, PO *Efron*.

Saar / Ţohar, gr. Σααρ, VL *Saar*, IER. *Soor*, PO *Zoar*.

[9] *peştira cea îndoită / peştera Macpela*, ebr. *makpēlā*, tradus în LXX prin διπλοῦν „dublă". Aici sînt îngropaţi Avraam (25, 9 ss.), Isaac (35,27 ss.), Iacov (50,13), Rebeca, Lea (49,31). Descrierea tratativelor de cumpărare relevă cunoştinţe exacte ale vechilor obiceiuri juridice, amintite şi în tăbliţele de la Nuzi (cetate hurită din Mesopotamia în care au fost descoperite 4 000 de tăbliţe, ce fac posibile confruntări cu epoca patriarhilor).

[12] *şi fecforilor lui Het* — în FRANKF. καὶ τοῖς υἱοῖς τοῦ χέτ, în alte variante lipseşte. Este o transcriere a sintagmei din v.7.

[15] *Pentru că am auzit / ascultă-mă* — în FRANKF apare o altă topică a acestei fraze. Se introduce după ἀκήκοα „am auzit", dar şi imp. pers. II-a sg. „ascultă-mă", o propoziţie completivă, ὅτι ...

[16] *ales de la negustori / după măsura negustorilor* redau sintagma gr. δοκίμου ἐμπόροις „evaluat de negustori".

[17] *peştira cea îndoită / peştera Macpela*, cf. v. 9.
Vinderea peşterii împreună cu bucata de pămînt în care se găsea, ca şi pomenirea copacilor ce se aflau într-însa, sînt procedee juridice ilustrate şi de acte autentice din mil. al II-lea.

[19] *ţarinii cea îndoită / ţarina Macpela*, cf. nota v. 9.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

CAP 24

Acest capitol aparţine tradiţiei iehoviste care încheie astfel istoria lui Avraam. Versetele 1—9 presupun că patriarhul se află pe patul de moarte (cf. 47, 29—31). Menţionarea morţii sale pe care trebuia s-o conţină povestirea primitivă a fost îndepărtată pentru a fi posibilă inserarea episodului (25, 1—6). O altă inadvertenţă se referă la Rebecca. Aceasta conform v. 48 este fiica lui Nahor, fratele lui Avraam, ceea ce este conform şi cu 29,5. Dar după o altă tradiţie, ea este fiica lui Batuel (25,20 ; 28,2/5), fiul lui Nahor (cf. 22,22—23). În consecinţă Batuel a fost introdus şi aici (cf. vv. 15,24,47,50). dar cel care se comportă ca şeful familiei este Laban, fratele Rebecăi (cf. v. 29) şi fiul lui Nahor după v. 29,5 (BJ).

[2] *armul meu / coapsa mea* redau gr. ὁ μερός „coapsă".

slugii celei mai bătrîne... — identificată de tradiţie cu Eliazar (cf. 15, 21), dar textul este corupt.

[7] În LXX este transcrisă şi formula din v. 3 ὁ θεός τῆς γῆς „Dumnezeul pămîntului", care lipseşte din textul ebr.

[9] Gestul se va repeta şi în 47,29. Atingerea părţilor vitale era unul dintre procedeele de pecetluire a unui jurămînt.

[10] *mijlocul riurilor / Mesopotamia*, o traducere a cuvîntului gr. μεσοποταμία „pămîntul dintre rîuri" care redă ebr. *'ăram nahărayim* „Aramea celor două fluvii", denumirea Mesopotamiei de sus, între Balih şi Hahor, doi afluenţi ai Eufratului. Acolo se afla Haran, reşedinţa părinţilor lui Avraam(cf. 11,31). VL, IER. *in Mesopotamiam*, PO la *Mesopotantia*.

[12] *fă-mi cale bună înaintea mea* redă gr. εὐοδεῖν „a avea trecere liberă, a avea succes, a prospera".

ciutura / urciorul redau gr. ὑδρία „vas de apă".

pînă unde se vor opri / pînă ce se vor sătura redau gr. παύειν „a înceta".

[15] *Reveca / Rebeca*, cf. nota 23,23.

[19] *votu adăpa* — în FRANKF. apare şi ποτίζω, care lipseşte din alte variante, mai aproape de textul ebr.

[21] *o pricepea / se uita la ea* redau gr. καταμανθάνειν „a observa bine, a privi cu atenţie, a înţelege".

de îndreptat / i-a binecuvîntat redau gr. εὐδοκεῖν care în LXX are sensul de „a fi de acord, a găsi că este bine, a consimţi".

[22] *şi fu / după ce*, cf. nota 6,1.

[25] *sălurări / fîn* redau gr. χόρτασμα „hrană pentru animale", foarte rar întîlnit cu sensul „hrană pentru oameni".

[26] *binevrînd / bucurîndu-se* redă gr. εὐδοκεῖν, aici cu sensul de „a se bucura de".

[27] *dereptatea / mila*, cf. nota 16,6 şi 20,13.

adevărul redă gr. ἀλήθεια care traduce ebr. *'ĕmet* „statornicie, fermitate". Cei doi termeni apar des împreună, exprimînd în acelaşi timp bunăvoinţa şi statornicia lui Iahve, puterea sa de a binecuvînta şi mîntuire. Dumnezeul alianţei este un Dumnezeu al Adevărului, care este fidel alegerii şi făgăduinţei sale (LThK, BJ).

[28] *acasă* — în FRANKF. lipseşte εἰς τὸν οἶκον, întîlnit în alte variante.

după cuvintele acestea / cîte se petrecuseră, cf. nota 15,1.

[29] *Lavan / Laban*, gr. Λαβαν, ebr. *lābān* „alb", iniţial „provenind din cultul Lunii". Alături de Isav cea mai pregnantă figură secundară din istoria Patriarhilor.

[30] *Şi fu / cînd*, cf. 6,1.
Apare încă aici o trăsătură de caracter fundamentală a lui Laban — lăcomia.

[34] *sluga lui Avraam* : *„Eu sînt" / „cu sînt sluga lui Avraam"* — în BB o topică care nu se întîlneşte în FRANKF. : καὶ εἶπε παῖς Ἀβραάμ ἐγώ εἰμι. Şi a spus : „Eu sînt sluga lui Avraam."

[36] Variantele LXX se deosebesc de textul ebr. în care vîrsta înaintată se referă la Sara şi nu la Avraam.

[40] *bine am plăcut / umblu*, cf. 5,22.

[48] *calea adevărului / calea adevărată* redau sintagma gr. ἐν ὁδῷ ἀληθείας, „calea adevărului". Calea adevărată, între altele posibile, este aici aceea care se dovedeşte încununată de succes.

[49] *veţ face milă şi dreptate / de arătaţi înţelegere şi bunăvoinţă*, cf. termenii gr. ἔλεος şi ἀλήθεια. Pentru semnificaţiile lor cf. 16,6 ; 19,19 ; 20,13.

[52] *fu / cînd*, cf. 6,1.

[53] *vase / podoabe* redau gr. σκεύη, ce are un sens foarte larg (cf. lat. *apparatus*) „podoabe, lucruri de preţ".

[57] *să întrebăm gura ei / s-o întrebăm pe ea* redau sintagma gr. ἐρωτήσωμεν τὸ στόμα αὐτῆς

[59] *uneltele ei / slugile ei* redau gr. τὰ ὑπάρχοντα „proprietate, avere".

[62] *pren pustie de către Fîntîna Vieţei / din Beer-Lahai-Roi*, cf. nota 16,14.

[65] *brobodélnecul / vălul* redau gr. τὸ θέριστρον „văl".

[66] *toate cuvintele / întîmplările* redau gr. τὰ ῥήματα, cf. 15,1.

CAP 25

[1] *adaogînd*, cf. nota 4,2.

Hetura / Chetura, gr. Χεττουρα, ebr. *q.tūrā* „cea învăluită în mireasmă de mirodenii", din care deschind populaţiile Arabiei. VL *Cetlura*, IER *Chethura*, PO *Chitura*.

Acest episod este adăugat istoriei lui Avraam cu intenţia de a arăta că Isaac este moştenitorul cu drepturi depline, şi nu triburile deşertului arabic. Vv. 1—6, 11 şi 18 aparţin tradiţiei iehoviste, restul celei sacerdodale (BJ).

[2] *Zomran / Zimran*, gr. Ζεμραν, FRANKF. Ζομβρᾶν, VL. *Icmbram*, IER. *Zamram*, PO *Simrom*.

Iezan / Iocşan, gr. Ιεζαν, FRANKF. Ιεξαν, ebr. *joqschān*, VL *Iectan*, IER. *Iexan*, PO *Ecsam*.

Mada / Madan, gr. Μαδαν, FRANKF. Μαδά, ebr. *m.dān*, VL, IER *Madiam / Madian*, gr. Μαδιαμ, ebr. *midjān* VL, IER. *Madian* : eponimul midianiţilor, populaţie nomadă renumită pentru cămilele sale (cf. Jud. 6,5 ; 8/21).

Ievoc / Isbac, gr. Ιεσβοκ, FRANKF. Ιεβώκ, VL, IER. *Iesboc*, PO *Ezboc*.

Şoua / Şuah, gr. Σωυε, FRANKF. Σωέ, VL *Soe*, IER. *Sue*, PO *Sua*.

[3] *Sava / Şeba*, gr. Σαβα, VL *Saban*, IER. *Saba*, PO *Siba*.

Thaman / Teman, gr. Θαιμαν, VL *Theman*, IER. lipseşte, PO lipseşte.

Dedan, gr. Δαιαδν, ebr. *d.dān*, VL *Dedan*, IER. *Dadan*, PO *Deda*. În 10,7 acest nume îl poartă un urmaş al lui Ham, aici eponimul unei populaţii cunoscute prin comerţul de cămile.

Raguil / Raguil, gr. Ραγουηλ, VL *Raguel*, IER. lipseşte, PO lipseşte.

Napdeil / Nabdeel, gr. Ναββδεηλ, VL *Namdel*, IER. lipseşte, PO lipseşte.

Asuriim / Aşurim, gr. Ασσουριιμ, VL *Assyri*, IER. *Assurim*, PO *Asurim*, ebr. *'aschschūr*, în alte părţi ale Fac. (2,14 ; 10,11 şi 22) denumeşte personaje şi populaţii diferite, aici este considerat ca eponimul unei populaţii arabice.

Laluriim / Lelusim, gr. Λατουσιιμ, FRANKF. Λατουριειμ, ebr. *l. tūsch'm*, VL *Lalisin*. IER. *Lathusim*, PO *Latusim*.

Laomit / Leumim, gr. Λαομιμ., FRANKF. Λοομειμί, ebr. *l.ummim*, VL *Lamomin*, IER. *Loommim*, PO *Leumim*.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[4] *Ghefar / Efa*, gr. Γαιφα, FRANKF. Γεφαρ, VL *Gefar*, IER. *Epha*, PO *Efa*.

Afer / Efer, gr. Αφερ, VL *Afer*, IER. *Opher*, PO *Efer*.

Enoh, gr. Ενωχ, ebr. *ḥănōḵ*, cf. Fac. 4,17,18 ; 5,12—21 ; 5,22—24. Aici apare ca fiu al lui Madian, iar în Fac. 46,9, Ies. 6,14, Num. 26,5, Psalm 5,3 ca un fiu al lui Ruben.

Avitha / Abida, gr. Αβιφα, FRANKF. Αβιθα, VL *Abira*, IER. *Abida*, PO *Abida*.

Eldaga / Eldaa, gr. Ελραγα, FRANKF. Ελδαγα, VL *Ezrasa*, IER *Eldaa*, PO *Eldan*.

[5] *uneltele / avertle*, cf. nota 12,5.

[9] *peștera cea îndoită / peștera Macpela*, cf. nota 23,9.

[10] *Fîntîna vederii / Beer-Lahai-Roi*, cf. nota 16,14.

[11] *Ismail/Ismael*, cf. nota 16,11.

[13] *Navaiot / Nebaiot*, gr. Ναβαιωθ, ebr. *n. bājōt*, VL *Nabeoth*, IER. *Nabaloth*, PO *Nabalit*.

Chidar / Chedar, gr. Κηδαρ, ebr. *qēdār*, VL, IER, *Cedar*, PO *Chedar*.

Navdeil / Abdeel, gr. Ναβδεηλ, VL *Nabdel*, IER. *Abdeel*, PO *Adbeel*.

Masam / Mibsam, gr. Μασσαμ, ebr. *mibśam*, VL *Aza*, IER. *Mabsam*, PO *Mipsam*.

[14] *Masm / Misma*, gr. Μασμα, VL *Masmam*, IER. *Masma*, PO *Mizma*.

Duma, gr. Ιδουμα, ebr. *dūmā*, VL *Iduma*, IER. *Duma*, PO *Duma*.

Masi / Masa, gr. Μασση, ebr. *mśśā*, VL *Massen*, IER. *Massa*, PO *Masa*.

[15] *Hodan / Hadad*, gr. χοδδαδ, VL *Chodam*, IER. *Adad*, PO *Hadad*.

Theman/Tema, gr. Θαιμαν, ebr. *emā*, VL, IER. *Thema*, PO *Tema*, eponimul populației dintr-o oază din nord-vestul Arabiei, cu un important caravanserai la încrucișarea unor căi comerciale importante.

Ietur / Etur, gr. Ιετουρ, ebr. *j.tūr*, VL *Iethur*, IER. *Itur*, PO *Etur*, eponimul unui ținut în nord-estul Galileei.

Nafes / Nafiș, gr. Ναφες, VL *Nafer*, IER. *Naphis*, PO *Nafis*.

Chedma, gr. Κεδμα, VL *Chedmar*, IER. *Chedma*, PO *Chedma*.

[16] *în corturile / așezările* redau gr. σκηνή „cort"-tipul specific de locuință.

odăile / taberele redau gr. ἔπαυλις „loc de înnoptare, sălaș". Urmașii lui Ismael, constituiți într-o alianță de douăsprezece triburi, crescători de vite mici, negustători de cămile, nomazi și briganzi.

[18] *Evilat / Havila* cf. nota 2,11. Aici un ținut a cărei localizare este nesigură. Denumirea și descrierea identică, pe de o parte, a locului de așezare a ismaeliților, pe de altă parte, a midianiților arabici (1 Regi 15,7), pare a demonstra că în Arabia era totuși cunoscut un ținut, ce se numea astfel.

[19] O relatare iehovistă, cu excepția vv. 19—20 și 26 care aparțin tradiției sacerdotale.

[20] *Sirului / Arameul*, gr. τοῦ Σύρου, arameii fiind una dintre populațiile Siriei.

sora lui Laban Arameul, în FRANKF. nu se găsește această sintagmă, ea apare însă în alte variante : ἀδελφὴ Λαβαν τοῦ Συρου,

[22] *Jucatse bătea* redau gr. σκιδνημι „e se izbi, a se ciocni" cf. VL *exultabant* „săreau", IER. *collidebantur* „se ciocneau". Lupta copiilor la sînul mamei prevestește ostilitatea dintre cele două popoare : edomiții, urmașii lui Isav, și israeliții, urmașii lui Iacov (RJ).

[23] *limbi neamuri*, cf. nota 10,5.

[25] *Isaf/Isav*, gr. Ησαυ, ebr. *ʿēśāw* probabil „păros". Etimologii populare ca aceea care îl numește și *Edom*<*ʾadmōnī* „roșu" (Fac. 25,30; 36,1/8), sau aceea care îl compară cu un cojoc, *seʿar* și îl localizează astfel în ținutul muntos *Seʿir*, fac din el strămoșul edomiților, populație înrudită cu israeliții, care în cursul sec. al XIII-lea î.e.n. s-a stabilit în ținutul stîncos de la est de valea Iordanului. Cultivatori de viță de vie, meșteșugari și comercianți, au fost subjugați de David, care ocupă astfel și calea de acces la Marea Roșie ; s-au eliberat abia în sec. al IX-lea, în jurul anului 840 î.e.n. VL, IER. *Esau*, PO *Isav*.

Iacov, gr. Ιακωβ, ebr. *jaʿăqōb*, formă prescurtată de la *jaʾqob-ʾil* „Dumnezeu să ocrotească", o etimologie populară îi leagă numele de cuvîntul *ʿaqeb* „călcîi ; VL, IER. *Iacob*, PO *Iacov*.

[27] *mojic / cutreierînd cîmpiile* redau gr. ἄγροικος „locuind la țară, la cîmp", fig. „grosolan, necioplit". VL *agrestis*, IER. *homo agricola*, PO *plugariu*.

neviclean / pașnic redau gr. ἄπλαστος „natural, necontrafăcut, necreat". Traducătorii Italei au avut probleme în redarea acestui termen grecesc, traducîndu-l fie prin *simplex*, fie prin *sine dolo* „fără viclenie", IER. *simplex*, PO *destoinic*.

[30] *Edom*, cf. nota v. 25.

[31] *nașterile tale cele dentîiu / dreptul de întîi-născut* redau gr. τὰ πρωτοτόκια „dreptul de prim născut". Primul născut se bucura de drepturi speciale : moștenea dublu decît frații săi, devenea capul familiei după moartea tatălui, dar ceea ce însemna un privilegiu deosebit, era obținerea binecuvîntării (cf. 12,2).

[34] *ocări / a nesocotit* redau gr. φαυλίζειν „a deprecia, a disprețui".

nașterile dentii / dreptul de întîi-născut, cf. nota v. 31.

Isav apare aici ca personaj impulsiv, stăpînit de patima momentului, fără înțelegerea adîncă pentru privilegiul său de prim-născut și astfel moștenitor al făgăduinței divine făcute seminției lui Avraam, de aceea în alte texte este numit βέβηλος „cel fără simț pentru divin".

CAP 26

[1] *Avimelch / Abimelec*, cf. 20,2.

filistîm / filisteni, cf. 10,14.

Gherara, cf. 10,19.

Isaac alături de Avraam și Iacov este un personaj istoric din perioada înigrării triburilor israelite în Palestina. Acest capitol, de tradiție iehovistă, cu unele elemente sacerdotale (vv. 34—35), este cea mai importantă relatare despre Isaac, constituită din elemente narative ce aparțin și istoriei lui Avraam. Asemeni acestuia din urmă, Isaac încheie un pact cu Abimelec, la Beer-Șeba (cf. Fac. 21,22—32), crezîndu-și periclitată viața se comportă la fel în ceea ce o privește pe Rebeca (cf. Fac. 12, 10—20, 20).

[2] *Dumnezeu / Domnul*, cf. nota 2,4.

[4] *limbile / neamurile*, cf. nota 10,5.

[5] Termenii grecești τὰ προστάγματα, ἐντολαί, τὰ δικαιώματα, τὰ νόμιμα redau diferitele nuanțe ale aceluiași concept ebraic care denumește „porunca unică" a legii Vechiului Testament". τὰ προστάγματα „învățături", cf. VL, IER. *praecepta*, PO *giudecarea*. αἱ ἐντολαί (întîlnit mai cu seamă la plural) „ceea ce este prescris, ordonat de Dumnezeu, prescripțiile și poruncile divine", cf. VL, IER. *mandata*, PO *poruncile* ; τά δικαιώτατα „cerințele. Legii, mai cu seamă cele ce privesc sfera cultică și socială", cf. VL *iustitia* (C), *iustificationes* (I), dar IER. *caerimonias*. PO *tocmeala* ; τὰ νόμιμα „prescripțiile, poruncile legii, legi". În textul LXX primii trei termeni, mai cu seamă, sînt utilizați, împreună sau separat pentru a reda sensul conceptului ebraic.

[8] *glumind* redă gr. παίζειν, cf. nota 21,9. Întîlnim același joc de cuvinte ca în versetul amintit între numele lui Isaac *Yśaq* și *meśaheq*, care aici înseamnă „a mîngîia".

[10] *necunoștiință / păcat* redau gr. ἄγνοια „necunoaștere, neștiință", ulterior, sub influența filosofiei stoice, „neștiința ca pricină a comportamentului moral deficitar"; cuvîntul a fost preluat cu

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

acest sens în LXX: „greşeală provocată de neştiinţă". VL *peccatum.*

vinovat / pedepsit redau gr. ἔνοχος „vinovat" şi în consecinţă „pasibil de pedeapsă", cf. VL, IER. *morte morietur.*

[14] *dobitoc / turme... cirezi* redau gr. κτήνη „turmă", sg. τὸ κτῆνος „animal, vită", cf. IER. *possessionem,* PO *dobitoace.*

[15] În condiţiile climaterice ale Palestinei, apa reprezenta condiţia necesară supravieţuirii, şi era privită ca un semn al binecuvîntării lui Iahve. Tradiţia acordă Patriarhilor iniţiativa forării a numeroase fîntîni, ce devin centre ale vieţii sociale şi religioase. În întreg VT este celebrată acţiunea binefăcătoare a apei.

[20] *Strîmbătate / Esec* redau gr. Ἀδικία „nedreptate", care traduce ebr. *eseg* „ceartă" cf. VL *Iniquitas* „nedreptate", IER. *Calumniam,* PO *Eseac.*

[21] *Isaac* în FRANKF. lipseşte.

Vrajbă / Sitna: redau gr. Ἔχθρια „vrajbă", care traduce ebr. *sitna* „învinuire", VL, IER. *Inimicitia* „duşmănie", PO *Sitna.*

[22] *Lărgime de loc / Rehobot* redau gr. Εὐρυχωρία „spaţiu larg" care traduce ebr. *r.hōbōt* „spaţii libere", VL, IER. *Rehobot,* PO *Răhobot.*

[23] *Fîntîna Jurămîntului / Beer-Şeba,* cf. 21,14.

[24] Religia Patriarhilor este aceea a „Dumnezeului tatălui" plină la revelarea numelui lui Iahve (Ies. 3,13—15). Este religia unei populaţii nomade, pentru care Divinitatea se relevă strămoşului unei comunităţi, pe care îl protejează şi-l conduce, promiţîndu-i totodată o descendenţă sigură şi un pămînt în care să se stabilească (BJ).

[26] Pentru acest episod cf. 21,22—33.

[28] *văzînd te-am văzut / am văzut* redau sintagma greacă Ἰδόντες ἑωράκαμεν, pentru sensul unei astfel de sintagme cf. 19,17.

fie dară / să fie înţelegere — este posibil ca traducătorii BB să fi interpretat gr. ἀρά „jurămînt" ca o particulă adverbială, ἄρα, deşi accentuarea celor două cuvinte face imposibilă confuzia lor.

între mijlocul nostru / între noi, cf. 1,4.

[29] în prima parte BB traduce textul gr. literal.

[33] În legătură cu etimologia numelui cetăţii cf. 21, 14.

[34] *Iudin / Iudit* redau gr. Ἰουδίν.

Veil / Beeri redau gr. Βεηρ, FRANKF. Βεηλ.

Vasemcath / Basemata, gr. Βασεμμαθ, FRANKF. βασεμκαθ.

Elon, gr. Αἰλων, FRANKF. Ἔλων.

CAP 27

[1] Acest capitol aparţine tradiţiei iehoviste. Elogierea şireteniei lui Iacov este, în redactarea definitivă, temperată prin dezaprobarea discretă a vicleniei Rebecăi şi prin compătimirea lui Isav (BJ). Înşelăciunea amintită aici este folositoare însă acţiunii divine, a cărei liberă alegere îl preferă pe Iacov lui Isav. Redactorul capitolului este pătruns de credinţa într-o divinitate suverană, care se manifestă fără de greşală în împlinirea intenţiilor sale benefice, relevate în făgăduinţa făcută lui Avraam şi Isaac. Viclenia şi înşelăciunea lui Iacov se înscriu în concepţia conform căreia Dumnezeu participă la relele gînduri ale oamenilor, pe care însă le întoarce în bine (cf. Fac. 50,20). Astfel de „gînduri rele" sînt îngăduite, ele contribuind la împlinirea planului divin.

Şi fu / după ce, cf. nota 6, 1.

să împiră / au slăbit redau gr. ἀμβλύνειν a (se) slăbi, a se ramoli".

[7] *că/şi,* în FRANKF. ἵνα, conjuncţie finală, în alte variante καί, conjuncţie copulativă.

[11] *neted / pielea netedă* redau gr. λεῖος „plat, neted".

[12] *un nebăgat în seamă / om de nimic* redau gr. καταφρονῶν „demn de dispreţuit".

[18] În FRANKF. prima parte a acestui verset aparţine versetului anterior.

[27] *l-a binecuvîntat / l-a binecuvîntat* redau gr. εὐλογεῖν, cf. nota 12,22. Această binecuvîntare care îi făgăduieşte păstorului Iacov o prosperitate agrară, asemeni celei acordate şi lui Isav (vv. 39—40), nu se referă la cei doi patriarhi, ci la descendenţii lor. Binecuvîntarea — *b.rākā* —, transmiterea forţei vitale de la tată la fiu, îşi relevă şi aici originea sa magică, în ritualul ei aparţinînd mîncarea fortifiantă. Transmiterea binecuvîntării se împlineşte într-o formă rituală, ale cărei componente sînt gestul şi cuvîntul.

[29] *limbi/popoare,* cf. nota 10,6.

tătîne-tău, în alte variante LXX apare τῆς μητρὸς σου „mamei tale", conform textului ebr.

[30] *fu / după ce,* cf. nota 6,1.

[33] *ciudi / cutremura* redau gr. ἐξίστημι, care înseamnă cel mai adesea în LXX o surescitare psihică provocată de spaimă, teamă sau stupoare, ca şi substantivul corespunzător, ἔκστασις (cf. nota 2, 21), care aici înseamnă "spaimă, groază provocată de o cauză naturală". Cf. VL *expavit pavore,* IER. *expavit stupore,* PO *prea tare se spăimîntă.*

[34] *fu / după ce,* cf. nota 6, 1.

[35] Binecuvîntarea ca şi blestemul, odată pronunţate, sînt irevocabile (BJ).

[36] O altă etimologie a lui *Ja'ăqōb* „cel înşeală" (cf. Ier. 9,8, Ios. 12,3), care a dat naştere unei serii de povestiri ce nu au nimic comun cu figura istorică a lui Iacov. Prima parte a vieţii lui este plină de o serie de întîmplări în care Iacov joacă pe rînd rolul de înşelător şi înşelat.

[38] *strigă cu glas mare „Isaf"* lecţiune greşită a textului, subiectul verbului este Isav şi nu Isaac.

[39] *din grăsimea pămîntului / departe de pămînt mănos,* ἀπὸ τῆς πιότητος τῆς γῆς; prepoziţia ἀπό are aici valoare separativă, Isaav, respectiv descendenţii săi vor locui în afara Palestinei fertile (BJ).

[40] Totul fiind dat lui Iacov şi descendenţilor săi, singura binecuvîntare pe care o mai poate primi Isav este aceea de a trăi „prin sabia sa", adică din jaf şi tîlhărie. Ultima parte a versetului este probabil un adaos tîrziu, după eliberarea edomiţilor, cf. 4 Regi 8, 20—22 (BJ).

[42] *înfricoşează / ameninţă,* redau gr. ἀπειλεῖν „a ameninţa".

[43] *la mijlocul rîurilor / Mesopotamia,* cf. nota 24, 10.

[46] Acest verset aparţine tradiţiei sacerdotale, care încearcă să dea un alt motiv, decît cel din vv. 41—45, plecării lui Iacov în Mesopotamia. A se observa deasemeni şi echivalenţa dintre fiicele heteilor şi acelea ale Canaaneilor din 28,1 (BJ).

CAP 28

[2] *la mijlocul rîurilor / în Mesopotamia,* cf. 24,10.

[3] *adunări / mulţime* redau gr. συναγωγή, cf. nota 1,9; VL *ecclesiis gentium* „adunări de popoare", IER. *turbas populorum* „mulţimi de popoare", PO *oamei mare.*

limbi / neamuri, cf. nota 10,6.

[4] *nemerniciei* redă gr. παροίκησις „pribegie", cf. VL *habitationis* „sălăşluire", IER. *peregrinationis* „pribegie, rătăcire", PO *pămînt în care nimearnic eşti.*

[5] *mijlocul rîurilor / Mesopotamia,* cf. 24,10.

(Baluel) Sirul / Arameul, cf. 25,20.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[6] *la mijlocul riurilor Siriei / Mesopotamia*, cf. 24,10. Se continuă aici tradiția sacerdotală.

[7] *la mijlocul riurilor Siriii / Mesopotamia*, cf. 24,10.

[8] *rele* redă gr. πονηραί „rele", cf. VL *malignae* „rele", IER. *non libenter aspiceret* „nu le vedea cu plăcere", PO *nu bucuros veade*.

[9] *Maelèth / Mahalat*, gr. Μαελεθ, VL *Malaleel*, IER. *Meleth*, PO *Mahala*.

Naveoth / Nebaiot, cf. nota 25,13.

[10] *Fîntîna Jurămîntului / Beer Șeba*, cf. nota 21,14. Este introdusă acuma o relatare în care se combină elemente ale tradiției eloiste: scara ce duce la cer, îdee de sorginte mesopotamiană, simbol al turnurilor etajate, zigurate, v. 12 și 17; jurămîntul lui Iacov și întemeierea sanctuarului de la Betel, v. 18, 20,21[e], 22. Acesteia i se adaugă elemente ale tradiției iehoviste: apariția lui Iahve, care reînnoiește făgăduința făcută lui Avraam și Isaac, recunoașterea de către Iacov a lui Iahve ca Dumnezeul său, v. 13—16,19,21[a]. Ambele tradiții subliniază prestigiul sanctuarului de la Betel (BJ).

[12] *și văzu vis* redă gr. ἐνυπιάζειν „a visa". Visul ca mijloc de revelare a intenției divine apare în momentele hotărîtoare ale istoriei divine în VT.

[12] *întărită / sprijinită* redau gr. στηρίζειν „a sta fix, a fi fixat".

[12] *era întărit* redă gr. ἐπιστηρίζειν „a sta fix pe".

[14] *spre mare / la apus* redau gr. ἐπὶ θάλασσην, cf. nota 12,8.

[18] Piatra localizează prezența divină, ca devine *bēt. ʾel* „casa lui Dumnezeu" și este sfințită cu ulei. Astfel de practici cultice răspîndite în religia canaaniană și a popoarelor semitice în general vor fi condamnate ulterior de Lege și Profeți (cf. Ies. 23, 24). Chiar și aici ideea unui locaș divin pe pămînt este alăturată uneia mai spirituale — Betel este „poarta cerului", unde se află Dumnezeu (BJ). Grecii denumeau *baetylos* (împrumut din feniciană sau ebraică) o coloană conică, unsă cu ulei, vin sau sînge, în care se credea că sălășluiește un zeu și că este căzută din cer. Hesychios relatează că piatra ce-l simboliza pe Zeus copil, înghițită și apoi sculptată de Cronos, este arătată la Delphi și numită „Baetylos".

[19] *Casa lui Dumnezeu / Betel*, cf. nota 12,8.

Ulamaus / Luz redau gr. Ουλαμαους, VL *ulamaus*, IER. *Luza*, PO *Luzd*, FRANKF. Ουλαμμαους.

CAP 29

[1] *ridicîndu-și picioarele / pornind* redau sintagma gr. ἐξάρας.. τοὺς ποδάς.

răsăriturilor / celor ce locuiesc la răsărit redau gr. ἀνατολῶν.

Capitolul continuă relatarea iehovistă din cel precedent și se alătură pasajului 27, 41—45 (BJ).

[6] *Rahil / Rahila*, gr. Ραχηλ, ebr. *rāḥēl* „femeia", VL *Rachel*, IER. *Rahel*, PO *Rahila*.

[7] *pășaț / ducești-vă* redau gr. ἀπελθόντες, part. < ἀπέρχομαι „a pleca".

[10] *fu / cînd*, cf. 6,1.

[13] *fu/după ce*, cf. 6,1.

[16] *Lia*, gr. Λεια, ebr. *lēʾā*, VL, IER. *Lia*, PO *Lila*.

[17] *ghizdavă / frumoasă* redau gr. ὡραία „frumoasă".

[23] Ceremoniile nupțiale durau între 7 și 14 zile (cf. Tov. 8,19), numărul celor invitați era foarte mare. Ceremonia centrală era ducerea miresei, acoperită de văl, în casa mirelui. Dezvăluirea miresei avea loc abia în camera nupțială, obicei ce permite înșelăciunea lui Laban și explică eroarea lui Iacov (BJ).

[24] *Zelfan / Zilpa*, gr. Ζελφαν, ebr. *zilpā*, VL, IER. *Zelpham*, PO *silfa*.

[25] *sminlit / înșelat* redau gr. παραλογίζομαι „a înșela".

[27] *poslușî / sluji* redau gr. ἐργάζομαι „a munci, a lucra".

[29] *Vala / Bilha*, gr. Βαλλαν, ebr. *bilhā*, VL *Ballam*, IER. *Balam*, PO *Vala*.

[31] *să urăște / este disprețuită* redau gr. μισεῖν „a uri, a fi urît", dar termenul desemnează aici situația nefavorabilă a soției mai puțin iubite într-o căsătorie poligamă (BJ).

Începe acum un fragment ce aparține tradiției iehoviste, în care sînt inserate elemente elohiste, prin care triburile lui Israel sînt atașate genealogiei patriarhale. Este forma cea mai veche a „sistemului celor 12 triburi", care va suferi diferite transformări. Aici cifra doisprezece este împlinită prin includerea Dinei, care ulterior va fi înlocuită de Veniamin, născut în Canaan (35,16 ss.). Levi, devenit trib sacerdotal, va fi înlocuit prin dedublarea lui Iosif (Efram și Manase). Acest sistem, chiar și în forma sa cea mai veche, nu a putut fi stabilit decît după așezarea în Canaan. Cei „doisprezece fii ai lui Iacov", care în marea lor majoritate nu vor juca nici un rol în evenimentele Genezei, sînt numai strămoșii eponimi ai triburilor constituite (BJ).

Rubim / Ruben, gr. Ρουβην, ebr. *rᵉʾūbēn* „iată, un fiu", VL, IER. *Ruben*, PO *Ruven*. EMINESCU dă numele Ruben unui personaj din *Sărmanul Dionis*.

[33] *Semeon / Simeon*, gr. Συμεων, ebr. *schimʿōn*, „ascultare", VL, IER. *Symeon*, PO *Simeon*.

[34] *Levi*, gr. Λευι, ebr. *lēwî*, înțelesul numelui este nesigur este posibil să fie o formă scurtă pentru *levi-el*, "devotul lui El" epomim al tribului și confreriei preoțești a leviților. VL. *Levvi*, IER *Levi*, PO *Levi*.

Iuda, gr. Ιουδα, ebr. *j.hūdā*, prescurtare de la *j.hudʾēl* „slăvit fie El", VL, *Iuda*, PO *Iuda*.

ispovedui / îl voi lăuda redau gr. ἐξομολογεῖν „lăuda, celebra".

CAP 30

[3] Este neclar ce înseamnă expresia „a se naște pe genunchii cuiva" (LThK).

[6] *Dan* gr. Δαν, ebr. *dān* „judecător", VL, IER., PO *Dan*.

[7] *Neftalim / Neftali*, gr. Νεφθαλι. Etimologia ebr. populară explică numele de la *niphtalti* „am luptat", inițial era numele unui ținut și anume jumătatea estică a munților Galileii. VL, IER. *Nephtalim*, PO *Netalim*.

[11] *Gadu / Gad*, gr. Γαδ, ebr. *gād*, este și numele divinității Norocului la semiții de vest, sud și est. VL, IER. *Gad*, PO *Gad*.

[13] *Asir / Așer*, gr. Ασηρ, FRANKF. Ασειρ, ebr. *ʾāschēr* „fericit", VL, IER. *Aser*, PO, *Asir*.

[14] *mere de mandragora*, gr. μῆλα μανδραγόρου, ebr. *dūdāʾîm* (mandragora off.), BJ *pommes d'amour*, GN *Alraunfrüchte*, Cf. ELIADE 1942, 1—48.

În ebraică denumirea plantei derivă din același radical ca și cuvîntul „dragoste". Rădăcina plantei, cam de 30 cm, de culoare neagră în exterior, albă interior, este asemănătoare corpului omenesc. Fructele sale, asemănătoare merelor, sînt de culoare galbenă sau roșu deschis, dulci și aromate. Este una dintre plantele care a generat o mulțime de legende și practici magice, în mare măsură datorită calităților anestezice ale sucului ce se extrage din ea. Cei vechi îi atribuiau proprietăți afrodisiace, de influențare a fertilității și ușurare a durerilor la naștere. μανδραγόρα, formă grecizată a unui cuvînt cu origine necunoscută. VL *mala mandragorae*, IER. *mandragoras*, PO *mandragora*.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[18] *Isahar*, gr. Ισσαχαρ, ebr. *jiśśākār*, înţelesul cuvîntului este nesigur; fie un patronimic cu înţelesul „(Dumnezeu) dă plată", fie înţeles ca „omul plăţii", determinînd astfel starea socială a tribului a cărui eponim este. VL Isachar, IER. Issadrar, PO *Isahar*.

[20] *Zavolon / Zabulon*, gr. Ζαβουλων, ebr. *z. bulun*, etim. pop. îl interpretează ca „a locui", cf. VL, IER. *Zabulon*, PO *Zavolon*.

[21] *Dina*, gr. Δινα, ebr. *dînā*, derivat probabil din rad. *dîn* „ceartă", VL, IER., PO *Dina*.

[24] *Iosif*, gr. Ιωσηφ, ebr. *Jōsēph* prescurtare de la *jōsēph'ēl* „să adauge (Dumnezeu)" şi alţi fii; VL, IER. *Joseph*, PO *Iosif*.

[25] *Şi fu / după, ce* cf. nota 6,1.

[27] *aş vrăjit / mi s-a arătat prin semne* redau gr. οἰωνίζεσθαι „a prevesti".

[28] *a împărţit* redă gr. διαστείλλειν „a împărţi, a determina".

[29] *Domnul Dumnezeu / Domnul*, cf. 2,4.

[32] Textul din vv. 32—43 este dificil de interpretat. Este probabil foarte vechi, din epoca seminomadă. În turmele orientale oile erau albe, iar caprele erau negre. Animalele revendicate de Iacov sînt exemplare de excepţie — oi negre şi capre pătate cu alb (BJ).

[36] *între mijlocul / între*, cf. nota 1,4.

[37] *de stirac / de plop* redau gr. στυραξίνη, *Styrax off.* sau *arbor Syriae*, un arbust din a cărui răşină se obţinea un aromat; cf. VL (virgam) *storachinam*, IER. (virgas) *populeas*, PO *de mesteacăn*.

de nuc/de migdal redau gr. καρυίνη „de nuc", cf. VL *nucinam*, IER. *amygdalinas*, PO *de alun*.

[39] *cenuşii pătate/tărcaţi* redau sintagma gr. σποδειδῆ ῥ'αντά „pătate cenuşiu".

[40] *cîrlani / miei* redau gr. ἀμνός „miel".

(berbece) alb / (berbeci) pestriţi redau gr. διάλευκος „pătat cu alb".

covăţică / adăpători redau gr. ληνός „troacă, albie".

[41] *oile / oile bune*, în textul gr. cuvîntul se găseşte fără determinant, care este însă subînţeles, ca şi în versetul următor.

CAP 31

[1] Textul aparţine tradiţiei elohiste cu inserarea unor elemente iehoviste (vv. 1, 3,21). Se subliniază dreptul lui Iacov şi protecţia divină, care nu apăreau în relatarea din cap. 30 (BJ).

[2] *faţa lui* — în FRANKF. πρόσωπον αὐτοῦ „faţa lui", în alte variante πρὸς αὐτόν „faţă de el".

[3] *m-au dat în lăturî / m-a înşelat* redau gr. παραχρούειν „a înlătura, a înşela".

[7] *(simbria) acelor zece cîrlani / de zece ori simbria* redau sintagma gr. (τὸν μισθὸν) τῶν δέκα ἀμνῶν (ἀμνός „miel"), este o traducere falsă în LXX a originalului ebr. din cauza omonimiei cuvintelor ce înseamnă „plată, simbrie" şi „miel" (cf. VL²); VL *(in)decem agnas*, IER. *decem vicibus* „de zece ori", PO *de dzece ori*.

[10] *albe / tărcate*, cf. nota 30, 40.

pestriţe redau gr. ποικίλοι, care în FRANKF. lipseşte.

cenuşii pătate / bălţate, cf. nota 30, 39.

[13] *în locul lui Dumnezeu / la Betel* redau sintagma gr. ἐν τόπῳ θεοῦ cf. nota 12, 8; Betel era iniţial numele unui sanctuar în ţinutul Beniamin, 17 km la nord de Ierusalim. VL *in loco dei*, IER. *Bethel*, PO *în Betel*.

[15] În Mesopotamia de sus era obiceiul ca din suma de bani dată socrului, o parte să fie dată soţiei. Laban însă a profitat singur de serviciile lui Iacov (BJ).

[18] *între râuri / în Mesopotamia*, cf. nota 24,10.

[19] *bozii/idolii* redau gr. τὰ εἴδωλα, ebr. *t.rāphîm*, semnificaţia lor este nesigură, cei mai frecvent sînt interpretaţi ca mici zeităţi domestice, probabil că serveau la descifrarea oracolelor (Iez. 21,26, Zah. 10,2). Din alte texte (1 Regi 19,13. Jud. 17,5; 18,14—20 Fac. 31,19/35) ar rezulta că sînt nişte măşti (LThK). VL, IER. *idola*, PO *idolii*.

[21] *râul / Eufratul*, în gr. τὸν ποταμόν.

Galaad, gr. Γαλααδ, ebr. *gil'ād* interpretat prin etimologie populară ca „movila de piatră a Mărturiei", denumire dată iniţial unui munte, apoi unui întreg ţinut atribuit lui Iacov, ale cărui graniţe erau la est deşertul, la sud Arnon, la vest Iordanul, la nord Iarmuk, cf. arab. *jal'ad* „tare, puternic". VL, IER. *Galaad*, PO *Ghelitad*,

[23] Se continuă relatarea elohistă, în care sînt introduse cîteva elemente iehoviste, în vv. 27, 31,38—40 (BJ).

[24] *îngerul lui Dumnezeu / Dumnezeu*, în FRANKF., ἄγγελος în alte variante. În textul ebr. „nici bine, nici rău", adică de loc (BJ).

[25] *îl apucă Laban pe Iacov/l-a ajuns Laban pe Iacob*—aparţine acestui verset şi nu celui anterior, în toate variantele, inclusiv FRANKF.

[27] *copuzuri / lăute*, cf. nota 4,21.

[32] Topica acestui verset diferă de la o variantă la alta.

[33] În FRANKF. ultima parte a acestui verset aparţine celui următor.

[35] *nu-ţi pare cu greu* redă sintagma gr. μὴ βαρέως φέρε (lat. *aegre ferre*) „a suporta cu greu", VL *graviter ferre*, IER *ne trascatur*, PO *nu-ţi fie greaţă*.

[37] *uneltele casei mele / lucrurile mele* — cf. nota 24,53.

întru mijlocul / între cf. 1,4.

[39] După Ies. 22,12 păstorul era scutit de plată dacă aducea resturile animalului sfîşiat (BJ).

[43] Aici se împletesc eventual două tradiţii — cea iehovistă şi cea elohistă. 1. Un pact politic fixează frontiera între Laban şi Iacov (v. 52), adică între Aram şi Israel. Este explicată denumirea de Galaad. 2. Un acord particular privind fiicele lui Laban (v. 50) şi explicarea numelui Miţpa (v. 49).

[44] *întru mijlocul meu / între mine*, cf. 1,4.

[46] *şi au băut*, în FRANKF. lipseşte ἔπιον. Spre deosebire de alte variante, ultima parte a versetului reprezintă în FRANKF. prima parte a versetului următor.

[47] *Movila mărturiei / Iegar-Sahaduta*, gr. βουνὸς τῆς μαρτυρίας aram. *j. gar sāhādūtā*, traducerea exactă a ebr. *gal'ēd* „movila mărturiei".

Movilă Mărturie / Galaad, cf. v. 21, gr. βουνὸς μάρτυς.

[48] *întru mijlocul / între*, cf. 1,4.

Movila mărturiei / Galaad, VL (S) *congeries testimonii*, (A) *acervus testatur*, IER. *Galaad id est Tumulus testis*, PO v. 47: *Galad sau Ghelead*, v. 48: *Galaat*.

[49] *videnia / Miţpa*, gr. Ἡ ὅρασις, ebr. *miṣpā* sau *miṣpē* "veghe" VL (S) *visus*, (A) *visio*, IER., PO lipseşte.

[53] *după frica / gr.* ὁ φόβος Ισαάκ, este un titlu divin, cf. v. 42, care apare şi în arabă (BJ).

[55] În unele variante LXX acest verset face parte din capitolul următor.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

CAP 32

[1] Primele două versete aparţin tradiţiei elohiste.

anghelii / îngerii, cf. nota 16, 7.

[2] *tabăra (lui Dumnezeu) / Mahanaim*, gr. παρεμβολή, ebr. *maḥănaim*, etim. pop. „cele două tabere", la care vor face aluzie vv. 8 şi 11. VL (S) *Concilium*, (O) *Castra*, IER. *Manaim id est Castra*, PO *Mahanaim*.

[3] *Sîir / Seir*, cf. nota 25, 25.

Edom, cf. nota 25, 25.

Iacov, apropiindu-se de ţinutul unde se stabilise Isav, îşi ia măsurile de precauţie obişnuite oricărei caravane care se apropia de un ţinut duşmănos. Această precauţie este prezentată pe de o parte conform tradiţiei iehoviste, pe de alta conform celei elohiste. Ambele texte coincid în ceea ce priveşte atitudinea umilă a lui Iacov în faţa lui Isav (BJ).

[7] *să mira / s-a îngrozit* redau gr. ἐπορέσθαι.

[9] *Doamne Dumnezeul / Doamne*, cf. nota 2,4.

[10] *dreptatea / îndurarea*, cf. nota 19,19.

adevărul/ajutorul, cf. nota 24, 27.

[21] *înaintea feţii lui / înaintea* lui redau sintagma greacă κατὰ πρόσωπον, care are valoare adverbială.

[22] *trecătoarea (lui Iacov) / vadul (Iaboculuî)* redau gr. διάβασις „trecătoare, vad".

lui Iacov/Iaboculuî, gr. Ιαβοκ, ebr. *jabbōq*, „rîul albastru", un afluent estic al Iordanului, vadul folosit de Iacov, se afla la Peniel (cf. v. 31 ss.), VL *Iacob*, IER. *Iaboc*, PO nu este.

[23] *pîrîul / rîul* redau gr. χειμάῤῥους „torent format din zăpada desgheţată, torent de munte, pîrîu, rîu".

[24] Episodul introdus acum este de origine iehovistă. În timpul luptei corp la corp cu o apariţie misterioasă, pe care la început Iacov pare a o învinge, el recunoaşte caracterul divin al adversarului său şi îi cere binecuvîntarea. Textul evită numele lui Iahve, după cum şi agresorul necunoscut refuză să-şi dezvăluie numele (BJ).

[25] *de lăţimea / încheietura* redau gr. πλάτος „lăţime", VL *latitudinem faemoris*, IER. *nervum femoris* (*nervus* „ligament"), PO *osul clictului*.

[29] *Izrail / Israel*, gr. Ισραηλ, ebr. *jiśrā'el*, în ugar. antroponim „El ceartă" sau „El mîntuie". Etimologia populară îl explică prin lupta lui Iacov „împotriva lui El". Schimbarea de nume este amintită şi în 35,10, unde pare a fi mai veche. Este posibil ca dublul nume al patriarhului să exprime fuziunea a două grupuri diferite, acela al lui Iacov şi cel al lui Israel, care formează nucleul unei unităţi, ce uneşte politic triburile de la nord de Ierusalim. Din punct de vedere religios, Israel se referă la o uniune sacră, acest înţeles al cuvîntului fiind determinant în toate tradiţiile ce se întîlnesc în Pentateuh, referitoare la legătura dintre Iahve şi poporul lui Israel. El devine denumirea generală a poporului iudaic, conceput ca o comunitate religioasă, expresia conştiinţei alegerii, a misiunii şi a speranţei mesianice (BHH). VL *Istrahel*, IER, *Israhel*, PO *Izdrail*

[30] *carele taste minunat*, în FRANKF. ὃ ἐστι θαυμασόν, în majoritatea variantelor LXX lipseşte.

[31] *Vederea lui Dumnăzău / Peniel*, gr. τὸ Εἶδος τοῦ θεοῦ, ebr. *p. nî.'el, p.nû.'el*, VL *Facies dei*, IER. *Phanuhel*, PO *Pnuel*.
Privirea lui Iahve constituia pentru oameni un pericol mortal. Supravieţuirea lui Iacov după o asemenea confruntare este semnul unei graţii deosebite (BJ).

[33] Veche prescripţie alimentară care nu este amintită în altă parte a Bibliei (BJ).

CAP 33

[1] Capitolul aparţine tradiţiei iehoviste.

pre / la redau prep. gr. ἐπὶ + Ac., indică direcţia, VL (S) *in Liam*, (O) *super Liam* etc., IER. *Liae...* (gen.), PO *la Lia*.

[6] *slujnicele copiii lor / slujnicele şi copiii lor* — în FRANKF. αἱ παιδίσκαι τὰ τέκνα, în alte variante αἱ παιδίσκαι καὶ τὰ τέκνα.

[8] *taberile / turme* redau gr. αἱ παρεμβολαί „tabere", cf. 32,8.

[10] Nouă referinţă la numele Peniel, cf. 32,31.

[11] *Blagosloveniile / darurile* redau gr. τὰς εὐλογίας, cf. nota 12,2. Termenul poate avea şi înţelesul de „salut", orice salut reprezentînd iniţial o binecuvîntare, sau „dar făcut în întîmpinarea cuiva de rang superior" (ThWNT). VL, IER. *benedictiones*, PO *bunătate*.

[12] *drept / mai departe* redau sintagma gr. ἐπ' εὐθεῖαν „pe (drumul) drept".

[13] *să şchiopetează / mi-au fătat*, în FRANKF. se găseşte gr. χωλεύειν „a şchiopăta", în alte variante λοχεύειν „a naşte, a făta" VL *fetum dederunt*, IER. *Letas*, PO *a făta*.

[14] *Sîir / Seir*, cf. nota 25, 25.

[17] *Colibi / Sucot*, gr. Σκηναί, ebr. *sukkōt* „colibe", VL *Tabernacula*, IER. *Soccoth*, PO *Sohot*.

[18] *Salim / Salem*, gr. Σαλημ, ebr. *schālēm*, localitate la 5 km est de Sichem, astăzi încă numit Salim. Eusebius (*Onom.* 150, 1) o consideră ca fiind aceeaşi cu Sichem. VL, IER *Salem*, PO *Salim*.

Sichimon / Sichem, cf. nota 12,6.

Acest verset aparţine tradiţiei sacerdotale (BJ).

[19] *Emor / Hemor*, gr. Εμμωρ, ebr. *ḥămōr* „măgar" — nume hivit, posibil de explicat prin expresia întîlnită în textele de la Mari *ba'al-b'rît* „a omorî un măgar", folosită pentru a exprima încheierea unui tratat. VL *Hemmor*, IER. *Emor*, PO *Emor*.

[20] *Dumnezeul lui Israel*, gr. θέος Ισραηλ, ebr. *'ēl 'elōhē jiśrā'el*. Aceste ultime versete aparţin tradiţiei elohiste.

CAP 34

[1] Acest capitol combină două istorii — una familială (violarea Dinei, cererea în căsătorie, acceptarea circumciziei de către Sichem, trădarea lui Simeon şi Levi) şi o alta de clan (alianţa matrimonială generală, propusă de Hemor, acceptată cu condiţia circumciziei şi încălcarea ei de către fiii lui Iacov, care jefuiesc oraşul şi masacrează locuitorii). Atribuirea acestui capitol unor surse diferite (elohistă şi iehovistă) este arbitrară. Este mai curînd amintirea istorică a unei tentative nefericite, făcută de anumite grupuri ebraice, de a ocupa regiunea Sichem în epoca patriarhilor (BJ).

[10] *vă hrăniţi / faceţi negoţ* redau gr. ἐμπορεύεσθαι „a face negoţ", cf. PO *tîrguiţi*.

[14] *Simeon, Levi* cf. nota 29,33. În binecuvîntarea lui Iacov este explicată includerea ulterioară a tribului lui Simeon în acela al lui Iuda ca pedeapsă pentru grozăvia făptuită în Sichem. Deasemeni el nu va mai fi amintit nici în binecuvîntarea lui Moise (Deut. 33,7).

[15] *ne vom asemăna vouă / ne vom învoi* redau gr. ὁμοιοῦν „a fi făcut la fel, a primi la fel", VL *similabimus vobis* (S), *similes erimus* (A), dar IER. *valebimus foederari*, PO *vota voastră face-vom*.

se va obrezul / vă veţi tăia împrejur, cf. nota 17,10.

[19] *cuvîntul acesta / aceasta* redau gr. τὸ ῥῆμα τοῦτο, cf. nota 15,1.

să afla cu / era îndrăgostit redau gr. ἔγκεισθαι „a depinde de cineva, a fi devotat cuiva.

[21] *să hrănească / să facă negoţ*, cf. v. 10.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[22] *să vor asemăna / se învoiesc*, cf. v. 15.

să obrăzuiască / se vor tăia împrejur, cf. nota 17,10.

[23] *uneltele / averile*, cf. nota 12,5.

cele cu patru picioare / vitele redau gr. τὰ τετράποδα „patrupede".

să ne asămănăm / să ne învoim, cf. v. 15.

[24] *şi-s obrezuia / s-au tăiat împrejur*, cf. nota 17,10.

[25] *cu temei / fără teamă* redau gr. ἀσφαλῶς „sigur, ferm, fără teamă".

[26] *cu gura / tăişul* redau gr. στόμα „gură", dar şi "partea cea mai din faţă, vîrf".

[27] *jăcuiră / au jefuit* redau gr. διαρπάζειν „a jefui".

[29] *trupurile / copiii* redau gr. τὰ σώματα „trupuri, persoane născute din trup uman".

CAP 35

[1] *Vethil / Betel*, cf. nota 12,8.
Acest capitol grupează tradiţii de surse diferite.

[2] *rădicaţi / lepădaţi* redau gr. αἴρειν „a ridica, a da la o parte". Lepădarea de idolii străini înseamnă nu numai aruncarea idolilor domestici aduşi de Rahila, ci reprezintă un act de credinţă faţă de Dumnezeul unic al lui Israel (BJ).

curăţaţi-vă indică purificare rituală înainte de pelerinajul la Betel (BJ).

[4] *terevinthul / stejarul* redau gr. τερέμινθον, FRANKF. τερέβινθον, „arbore răşinos" (Pistacia terebinthus) din care se extrage terebentina. VL *lentiscus*, IER. *terebinthus*, PO *lemn de cer*. Alte traduceri — LUTHER, BJ, GN: *stejar*.

[6] *Luza / Luz*, cf. nota 12,8.

[7] Cf. 28,18

[8] *Devora / Debora*, gr. Δεββωρα, ebr. *d.bōrā* „albină". Femeile israelite îşi alăptau singure pruncii, numai în cazuri deosebite erau angajate doici, la curtea regelui sau ca semn de cinstire deosebită, de aceea existenţa unei doici indică o origine nobilă. VL, IER. *Debbora*, PO *Devora*.

Stejarul jălii / Stejarul Plângerii, gr. βάλανος πένθους, VL (S) *Ilex luctus*, (X) *Torreus Debborae*, IER. *Quercus fletus*, PO *lemn de cer al plînsului*.

[10] *şi numi numele lui, Israil* — în unele variante lipseşte.

limbi / neamuri, cf. nota 10,5.

adunări de limbi / mulţime de popoare, cf. nota 1,9; 28,3.

den mijlocul tău/din coapsele tale redau gr. ἐκ τῆς ὀσφύος σου, ὀσφυς (ἡ) „coapsă".

[12] *întru neamurile lor*, în FRANKF., εἰς τὰς γένους αὐτῶν, în altele lipseşte, ceea ce este conform textului ebraic.

[16] *decîndea / dincolo* redau gr. ἐπέκεινα „dincolo de".

Gader, gr. Γαδερ, ebr. *gedēr* „zid de piatră, incintă".

şi fu / după ce, cf. nota 6,1.

Hafratha / Havrata, gr. Χαβραθα, FRANKF. χαφραθα, VL *Chabratha*, IER. *verno tempore* „în timpul primăverii", PO *nu este*.

Efratha / Efrata, gr. Εφραθα, ebr. *sephrātā*, numele unui ţinut la sud de Ierusalim, unde se afla şi Betleemul. Deoarece mormîntul Rahilei era între hotarele dintre Efraim şi Veniamin (1 Regi 10,2), s-a căutat o localitate cu acelaşi nume la nord de Ierusalim, în apropiere de Rama. Ulterior această tradiţie a fost abandonată şi Efrata a fost identificată cu Betleemul, încă în Glose, astfel a fost mutat şi locul mormîntului Rahilei (Mt. 2,18), VL. *Efrutha*, PO *Efreta*.

[17] *aibi îndrăgire / bucură-te* redau gr. θαρσεῖν „a avea curaj, a avea încredere".

[18] *„fecforul durerii mele" / Ben-Oni*, gr. ὑιὸς ὀδύνης μου, ebr. „fiu al nenorocului, al nefericirii", VL *Filius doloris mei*, IER. *Benoni id est Filius doloris mei*, PO lipseşte.
Veniamin, gr. Βενιαμιν, ebr. *bin-jāmin* interpretat ca „fiu al norocului, al fericirii", în ultima vreme însă interpretat ca „locuitor al sudului"; după unii comentatori acest trib ar fi locuit iniţial în deşertul Negeb, după alţii ar fi reprezentat o ramură de sud a tribului lui Iosif.

[19] Cf. nota v. 1.

[21] În urma acestei fapte, Ruben îşi pierde dreptul la binecuvîntarea lui Iacov. De altfel tribul lui Ruben va dispare timpuriu din istoria israeliţilor şi nu este amintit nici de inscripţiile moabite.

[22] Lista fiilor lui Iacov provine de la un autor sacerdotal, cf. pentru numele acestora cap. 29,31—33; 30,6,8,11,13,18,20,23; 35,18.

[27] *cetatea Cimpului / Chirtat-Abra*, cf. nota 23,2.

Aceste versete reprezintă concluzia sacerdotală care lasă pe Isaac să trăiască atît de mult (cf. 27,1—2), şi identifică Mamvri cu Hebronul, trecînd sub tăcere disputa cu Isav (BJ).

CAP 36

[1] *naşterile / seminţia*, cf. nota 5,1.

Isaf... Edom / Isav... Edom, cf. nota 25,25.

Acest capitol reuneşte tradiţii şi documente de origine israelită şi edomită, ce privesc descendenţa lui Isav, fără a se încerca o punere a lor în acord sau o confruntare cu ceea ce fusese spus anterior (BJ).

[2] *Ada*, gr. Αδα, ebr. *'ādā*, VL, IER. *Ada*, PO *Ada*, în 27,34 *Basemiata*.

Olivema / Olibama, gr. Ελιβεμα, ebr. *'oholībāmā*, VL *Eliibemain*, IER. *Oolibama*, PO *Haliva*.

Ana, gr. Ανα, VL, IER. *Ana*, PO *Ananta*.

Sevegon / Ţibon, gr. Σεβεγων, VL *Sebegon*, IEN *Sebeon*, PO *Zivel*.

[3] *Vasemath/Basemata*, gr. Βασεμμαθ, VL, IER. *Basemath*, PO *Vazma*, în 28,9 *Mahalat*.

Naveoth / Nebaiot, cf. nota 28,9.

[4] *Elifas / Elifaz*, gr. Ελιφας, ebr. *'elīphāz*, nume de origine edomită, eponimul triburilor edomite, VL *Eliphas*, IER. *Elifaz*, PO *Elifas*.

Raguil / Raguel, gr. Ραγουηλ, ebr. *r.'ū' el* „prieten al lui Dumnezeu" VL *Raguel*, IER. *Rahuel*, PO *Răgoil*.

[5] *Ieus / Ieuş*, gr. Ιεους, VL *Iehul*, IER. *Hieus*, PO *Ehus*.
Ieglom / Ialam, gr. Ιεγλομ, VL *Ieglon*, IER. *Hielom*, PO *Elam*.
Core, gr. Κορε, ebr. „pleşuvul", în 36,18 nu fiu, ci nepot al lui Isav. VL, IER. *Core*, PO *Coraho*.

[6] *trupurile / slugile*, cf. nota 34,29. Cuvîntul poate denumi sclavi sau slugi în opoziţie cu alte bunuri.

uneltele / averile, cf. nota 12,5.

Tradiţia sacerdotală trece sub tăcere neînţelegerea dintre Iacov şi Isav (cf. 35,27—28) şi explică despărţirea lor aproape în acelaşi terneni ca despărţirea dintre Avraam şi Lot (BJ).

[8] *Isaf... Edom / Isav... Edom*, cf. 25,25.

Sîir / Seir, cf. nota 25,25.

[9] *naşterile / urmaşii*, cf. 5,1.

[11] *Theman / Teman*, gr. Θαιμαν, ebr. *tēmān*, VL, IER. *Theman*, PO *Teman*.

Omán / Omar, gr. Ωμαρ, FRANKF. ὄμάν, ebr. *'ōmār*, VL, IER. *Omar*, PO *Omar*.

Sofar / Ţefo, gr. Σωφαρ, ebr. *ṣophar*, VL *Sophar*, IER. *Sephu*, PO *Zefo*.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

Gofom / Gaïăm, gr. Γοθομ, VL *Gothom*, IER. *Gatham*, PO *Gaïtam*.

Ghenez / Chenaz, gr. Κενεζ, ebr. *q.naz*, eponim al cheniților, integrați ulterior tribului lui Iuda. VL *Cenez*, IER. *Cenez*, PO *Chinaș*.

[12] *Themna / Timna*, gr. Θαμνα, VL., IER. *Thamna*, PO *Teiman*.

Amalic / Amalec, cf. 14,7.

[13] *Naholh / Nahal* gr. Ναχοθ, FRANKF. Ναχώθ, VL *Nahel*, IER. *Naath*, PO *Nahat*.

Zare / Zerah, gr. Ζαρε, VL *Zareth*, IER. *Zara*, PO *Serah*.

Some / Șama, gr. Σωμε, VL *Some*, IER. *Semma*, PO *Șamah*.

Moze / Miza, gr. Μοζε, ebr. : *mizzā*, VL *Moza*, IER. *Meza*, PO *Miza*.

[16] *Pămîntul Idumeii / Țara Edomului*, gr. ἐν γῇ Ἰδουμία, *Idumea* este traducerea frecventă în LXX pentru Edom, altfel este denumirea elenistică a ținutului dintre Hebron și Beer-Șeba, unde s-au stabilit în sec. al VI-lea î.e.n. edomiții. VL *in terra Idumea*, IER. *Edom*, PO *în pămîntul Edomului*.

[20] *Lotan*, gr. Λωταν, ebr. *lōṭān*, VL *Lotan*, IER. *Lothan*, PO *Lotan*.

Șoval / Șobal, gr. Σωβαλ, VL, IER. *Sobal*, PO *Zoval*.

Sevegon / Țibon, cf. v. 2.

Ana, cf. v. 2.

[21] *Dișon / Dișon*, gr. Δησων, VL *Deson*, IER. *Dison*, PO *Dișon*.

Așar / Eșer, gr. Ασαρ, VL *Asar*, IER. *Eser*, PO *Ezer*.

Rison / Dișan, gr. Ρισων, VL *Rison*, IER. *Disan*, PO *Dișan*.

[22] *Hori*, cf. nota 14, 6.

Eman / Heman, gr. Αιμαν, VL *Enam*, IER. *Omman*, PO *Heman*.

Thamna / Timna, cf. v. 12.

[23] *Goïtam / Alvan*, gr. Γωλων, FRANKF Γωλωμ, VL *Golom*, IER. *Alvam*, PO *Alan*.

Manahath / Manahat gr. Μαναχαθ, VL *Manachas*, IER. *Maneeth*, PO *Manahat*.

Ghevir / Ebal, gr. Γαιβηλ, VL *Gaebel*, IER. *Hebal*, PO. *Eval*.

Șofar / Șefo, gr. Σωφ, FRANKF. Σωφαρ, VL *Sofa*, IER. *Sephi*, PO *Jifo*.

Onan / Oman, gr. Ωμαν, VL, IER. *Onam*, PO *Onah*.

[24] *Aïe / Aia*, gr. Αιε, VL *Aep*, IER. *Ahaia*, PO *Athah*.

Ana, cf. v. 2.

pe Ianin / apă caldă, gr. τὸν Ιαμιν ; semnificația acestui cuvînt a provocat numeroase discuții începînd chiar cu interpreții ebraici. Astfel s-au propus următoarele variante : *maria, aquae calidae* — ar fi descoperit izvoare de apă în general sau izvoare termale ; *onagri* (asini sălbatici) — ar fi fost primul care a încrucișat măgari sălbatici cu asini obișnuiți și ar fi obținut astfel exemplare foarte iuți. VL. *Iamin*, IER. *aquas calidas*, PO *mișce*.

trăgători / asini, redau gr. ὑποζύγια „animale de tracțiune".

[26] *Amada / Hemdan*, gr. Αμαδα, VL *Emadan*, IER. *Amdan*, PO *Hemdan*.

Azvan / Eșban, gr. Ασβαν, VL. *Asban*, IER. *Esban*, PO *Ejvan*.

Iesthran / Itran, gr. Ιεθραν, VL. *Thasra*, IER. *Iethran*, PO *Etran*.

Haran / Cheran, gr. Χαρραν, VL. *Chorram*, IER. *Charan*, PO *Caran*.

[27] *Valam / Bilhan* gr. Βαλλαν, FRANKF. Βαλλαμ. VL. *Balum*, IER. *Balaan*, PO *Vilhan*.

Zucam / Zaavan, gr. Ζουκαμ. VL. *Zucam*, IER. *Zevan*, PO *Sivan*.

Jucam / Acan, gr. Ιουκαμ. VL. *Uscham*.

[28] *Osă / Uț*, gr. Ως, ebr. *'ūs*, un ținut la sud est de Palestina, locuit inițial de aramei, ulterior de diferite alte populații, VL. *Oc*. IER. *Hus*, PO *Uz*.

Aran, gr. Αραμ, FRANKF. Αραν, VL. *Arran*, IER. *Aran*, PO *Aram*.

[31] *în pămîntul lui Edom / în Edom* — în FRANKF. ἐν γῇ Εδώμ, în alte variante 'εν Εδωμ, înțelesul poate fi și înainte ca un rege israelit să domnească în Edom și nu așa cum au interpretat traducătorii greci (BJ).

[32] *Valae / Bela*, ebr. *bela'* „convingător", VL *Valae* și *Balaae* IER. *Bale*, PO *Vala*.

Veor / Beor, gr. βεωρ, VL, IER. *Beor*, PO *Veor*.

Denava / Dinhaba, gr. Δενναβα, VL *Demnaba*, IER. *Denaba*, PO. *Dihna*.

[33] *Iovac / Iobab*, gr. Ιωβαβ, FRANKF. Ιωβάκ, VL *Iobab* sau *Iob*, IER. *Iobab*, PO *Iovav*.

Zara / Zerah gr. Ζαρα, VL, IER. *Zare*, PO, *Zerach*.

Vosera / Boșra, gr. βοσορρας, βοσρας, FRANKF. βοσόρας, ebr. *boșr* „loc inaccesibil", capitala edomiților. VL, IER. *Bosra*, PO *Vojra*.

[34] *Asom / Hușan*, gr. Ασωμ, VL *Asor*, IER. *Husan*, PO *Hujan*.

Theman / Temaniților, cf. v. 11.

[35] *Adad / Hadad*, gr. Αδαδ, ebr. *hădad* — numele unor regi edomiți, dar și a unei divinități vest-semitice a vegetației, revelată în furtună și tunet și pusă în legătură cu imaginea taurului. VL *Adad* și *Adax*, IER. *Adad* PO *Hadad*.

Varad / Bedad gr. Βαραδ, VL *Barac H*, IER. *Badad*, PO *Vedad*.

Madiam / Madianiți, gr. Μαδαιμ, ebr. *midjān*, cf. 25, 2, cu populație nomadă întra uneori în căutare de pășuni pentru vitele lor în ținuturile cultivate, avînd astfel conflicte cu locuitorii acestor ținuturi, ca cei amintit aici. VL *Mazian*, IER. *Madian*, PO *midiatini*.

Moav / Moab, cf. 14, 5 și 19,37.

Gheithlem / Avit, gr. Γεθεμ, FRANKF. γεθθαιμ, VL *Celthem*, IER. *Ahuith*, PO. *Avit*

[36] *Samada / Samla*, gr. Σαμαδα, VL *Salma*, IER. *Selma*, PO *Samla*.

Masecas / Masreca, gr. Μασασεκκάς, VL *Masechas*, IER. *Maserecha*, PO *Majerca*.

[37] *Saul / Șaul*, gr. Σαουλ, ebr. *schā'ūl*, VL, IER. *Saul*, PO *Saul*.

Rovooth de lîngă riu / Rehobotul de lîngă riu, cf. 10, 11.

[38] *Valaenol / Baal-Hanan*, VL *Ballenon*, IER. lipsește, PO *Vaalhanan*.

Ahavor / Acbor, gr. Αχοβωρ, VL., IER. lipsește, PO *Akhvor*.

Matraid / Matred, gr. Μαθραιδ, VL *Matrad*, IER. *Matred*, PO *Matred*.

Mezoov / Mazahab, gr. Μαιζοωβ, VL *Mezob*, IER. *Mizaab*, PO *Mizahav*.

[40] *Thamna / Timna*, cf. v. 12.

Gola / Alvan, gr. Γωλα, VL *Golla*, IER. *Alva*, PO *Alnah*.

Iethar / Ietel, gr. Ιεθαρ, VL. *Ipthe(l)*, IER. *Ietheth*, PO *Etel*.

[41] *Olevemas / Olibama*, gr. Ολιβεμας, VL. *Elimas*, IER. *Oolibamu*, PO *Ahalivama*.

Ilas / Ela, gr. Ηλας, VL. *Elas*, IER. *Ela*, PO *Elapinon* (o contaminare a acestui nume cu cel următor).

Finon / Pinon, gr. Φινων, VL *Pynen*, IER. *Phinon*, PO cf. mai sus.

[42] *Chenez / Chenaz*, cf. v. 11.

Theman / Teman, cf. v. 11.

Mazar / Mibșar, gr. Μαζαρ, ebr. *mibṣār* „fortăreață", VL *Mazar*, IER. *Mabsar*, PO *Mizvar*.

[43] *Maghedeil / Magdiel*, gr. Μαγεδιηλ, VL *Magediel*, IER. *Mabdiel*, PO *Magdiel*.

Zafoin, gr. Ζαφωει, VL *Fuzoin*, IER., PO lipsește.

Iram, gr. Ιραμ. ebr. *'Irām*, VL *Eram*, IER. *Iram*, PO *Iran*. Ultimele două nume nu apar în toate variantele LXX, în unele ca de ex. FRANKF apare primul, în altele numai cel de al doilea.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

CAP. 37

[1] Ultima parte a Genezei, exceptînd capitolele 38 şi 49, reprezintă o biografie a lui Iosif. Forma ei prezentă, aceea a unei povestiri extrem de reuşită literar, în cadrul căreia fiecare episod se înlănţuie într-un tot unitar, a dat naştere la numeroase comentarii. Se consideră că autorul acestei povestiri ar fi construit-o pe motivul de basm al mezinului persecutat de fraţi şi protejat de noroc. Numeroase elemente ale povestirii relevă o bună cunoaştere a realităţilor şi obiceiurilor din vechiul Egipt, aşa cum o poate confirma confruntarea cu documente egiptene, dar această confruntare este relevantă pentru epoca cînd a fost redactat textul şi nu pentru aceea a coborîrii familiei lui Iacov în Egipt, eveniment ce poate fi plasat spre sec. al XVII-lea î.e.n. Iosif reprezintă idealul de viaţă al înţelepciunii vechiului Israel, impregnat de o credinţă profund spiritualizată.

[2] *naşterile / seminţia*, cf. nota 2, 4.

hulă redă gr. ψόγος „defăimare, blamaj".

aduseră redă gr. καταφέρειν „a aduce"; în legătură cu numărul persoanei verbale şi deci şi cu subiectul acestei propoziţii, variantele LXX ezită între singular şi plural.

Acest verset aparţine tradiţiei sacerdotale, reprezentînd o paralelă a aceleia iehoviste din versetele 3—11.

[3] *pestriţă / aleasă* redau gr. ποικίλος, η, ον „colorat".

[4] *de pace / prietenos* redau gr. εἰρηνικόν „paşnic", VL, IER. *pacificum*.

[5] Visele, care ocupă un loc important în povestirea despre Iosif, nu mai sînt apariţii divine ca în 20,3; 28,12 ss.; 31,11, ci au caracter premonitoriu (BJ).

[7] *legaţi / legam* redau gr. δεσμεῦειν; aceeaşi ezitare între singular şi plural în variantele LXX.

[8] *împărăţind vei împărăţi / vei domni* şi *domnind vei domni / vei stăpîni*, cf. nota 16,10.

[10] *mama ta*: Rahila murise (35,19), povestirea urmează probabil aici o altă tradiţie, care plasează moartea Rahilei şi naşterea lui Veniamin mai tîrziu, cf. v. 3 şi 43, 29 (BJ).

[11] *au păzit... / a luat aminte* redau gr. διατηρεῖν „a ţine închis, a păzi, a fi atent".

[12] Se pot discerne în continuare două tradiţii — una elohistă şi o alta iehovistă. Conform celei dintîi, fiii lui Iacov vor să-l ucidă pe Iosif. Ruben, sperînd să-l salveze ulterior, propune aruncarea lui într-o fîntînă. Trecînd pe acolo negustori medianiţi, îl iau fără ştirea fraţilor şi-l duc în Egipt. Conform celei de a doua, fraţii lui vor să-l ucidă, dar Iuda propune să fie vîndut mai degrabă unei caravane de ismaeliţi în drum spre Egipt (BJ).

[17] *Dothaim / Dotain*, gr. Δωθαΐμ, ebr. *dōtajin, dōtān*, localitate în Samaria, VL, IER. *Dothain*, PO *Dotaim*.

[20] *groapă / puţ* redau gr. λάκκος "groapă plină cu apă, puţ".

[23] *Şi fu cînd / cînd*, cf. 6,1.

pestriţă / aleasă, cf. nota v. 3.

[25] *călători / caravană* redau gr. ὁδοιπόροι „călători".

Ismailiteni / ismaeliţi, gr. Ισμαηλῖται. descendenţi ai lui Ismael, cf. 25,18. VL *Ismaelitae*, IER. *Ismaelithae*, PO *izmailteani*.

Galaad, cf. 31, 21 : ţinutul era cunoscut şi prin prelucrarea anumitor plante, din care se făcea balsam.

[26] *vom ascunde*; pentru a evita ca sîngele victimei să strige la cer (cf. 4,10), ucigaşul îl acoperea cu pămînt (BJ).

[28] *madiani / madianiţi*, gr. Μαδιηναῖοι, cf. 25, 1: populaţie nomadă, urmaşi ai lui Avraam şi ai Cheturei.

[29] Sfîşierea hainelor de durere este simbolul inimii sfîşiate.

[31] Frumuseţea tinerească a lui Iosif, tentativa de a-l ucide, ieşirea lui din groapă după trei zile şi, ulterior, aprovizionarea cu pîine în vreme de secetă sînt elemente care îl pun în legătură cu mitul lui Tammuz, interpretare întărită şi de jertfa iedului.

[34] *sac*, gr. σάκκος, un fel de şorţ din piele aspră, înfăşurat în jurul şoldurilor şi care era veşmîntul obişnuit de doliu. Acestuia i se alăturau, ca expresii ale durerii, sfîşierea hainelor, amintită mai sus, acoperirea capului cu praf, renunţarea la orice îngrijire a corpului, bocetul, plînsul şi strigătele, precum şi lovirea pieptului.

[35] *iad / locaşul întunericului* redau gr. ἅιδης, care traduce ebr. *sch'ōl*, semnificaţia cuvîntului este nesigură, poate fi pus probabil în legătură cu *ša 'ah* „gol, deşert" sau cu babil., asir. *šuplu* „adînc, adîncime". Cuvîntul denumeşte însă cu siguranţă ţinutul subpămîntean al morţilor, deşi poate fi întîlnit şi cu sensul de „groapă", „hrubă" sau „praf" (Is. 14,15; 29,4, Iez. 26,20, Iov 7,21; 17,16, Ps. 21, 16). Locaş subpămîntean (Num. 16,33, Deut. 32,22, Is. 14, 9, Ps. 54, 16) sau aşezat sub Ocean (Iov 26,5), plin de întuneric, în care toţi devin umbre veşnice, închise după porţile sale, împărtăşind aceeaşi soartă. Reprezentarea lumii subpămîntene concordă în elementele sale esenţiale cu aceea asiro-babiloneană (cf. de ex. epopeea lui Ghilgameş), în perioada ce urmează Exilului ea va suferi cu timpul modificări importante.

[36] *Pentefrel / Putifar*, gr. Πετεφρη, ebr. *pōtîphar* probabil eg. *p'-dj-p'-r'* „cel pe care Re l-a dăruit", care este atestat ca nume propriu din epoca celei de a 21-a dinastii (1550—1308 î.e.n.). Transcrierea corectă ar fi *Potîphera*, însă LXX, ca şi versiunea coptă, folosesc pronunţarea egiptenei tîrzii. Acelaşi nume, cu aceeaşi transcriere, îl poartă şi socrul lui Iosif, preotul din Heliopolis (Fac. 41, 45) 50; 46,20); VL *Petefreli*, IER. *Putîphar*, PO *Putifar*.

cel mai mare peste bucătari / stolnicul redau gr. ἀρχιμάγειρος; în ceea ce priveşte înţelesul cuvîntului grecesc, precum şi al celui ebraic, există chiar la comentatorii antici păreri diferite. VL *praepositus cocorum* ce traduce exact termenul grecesc „bucătar şef, şeful bucătarilor", IER. *magister militiae*. Termenul pare a reda titlul unui demnitar important la curţile orientale. PO *vornic*.

CAP. 38

[1] *Odolamitean / adulamitean*, gr. Οδολλαμίτης, VL, IER. *Odollamitem*, PO *den Odola*.

Iras / Hira, gr. Ιρας, VL *Iras*, IER. *Iram*, PO *Hera*.

Acest capitol aparţine tradiţiei iehoviste relativă la originile tribului lui Iuda.

[2] *Sava / Şua*, gr. Σαυα, VL *Savva*, IER. *Sua*, PO *Şua*.

[3] *Ir*. gr. Ηρ, VL, IER. *Her*, PO *Er*.

[4] *Avnan / Onan*, gr. Αυναν, ebr. *'ōnān* „puternic", VL *Aunan*, IER. *Onan*, PO *Onan*.

[5] *adăogînd / a mai...*, cf. nota 4,2.

Silom / Şela, gr. Σηλωμ, ebr. *schēlâ* „născut tîrziu" nume israelit, dar şi edomit. VL *Selom*, IER, *Sela*, PO *Şila*.

Hazvi/Kezib, gr. Χασβι, ebr. *'akzîb*, VL *Chasbin*, IER., PO lipseşte.

[6] *Thamar / Tamara*, gr. Θαμαρ, ebr. *tamar* „palmierul", VL, IER. *Thamar*, PO *Tamar*.

[8] *fii bărbat ei / însoară-te cu ea* redau gr. γαμβρεῦειν „a se uni prin căsătorie". Este vorba despre o formă specială de căsătorie, aceea a leviratului (cf. lat. *levir* „cumnat"), căsătoria obligatorie a unei văduve lipsită de copii cu cel mai vîrstnic dintre cumnaţi, pentru ca astfel bărbatul mort să nu rămînă fără urmaşi. Obiceiul era foarte răspîndit în Orient, mai cu seamă la asirieni şi hitiţi, astăzi încă este practicat de beduini.

[10] *cuvîntul / ceea ce*; în FRANKF. τὸ ῥῆμα, care în alte variante lipseşte.

Onan este pedepsit cu moarte timpurie pentru că a împiedicat naşterea urmaşilor fratelui său şi prin aceasta a încălcat împlinirea intenţiilor unei astfel de căsătorii.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[11] *după ce au murit amîndoi feciorii lui*, în FRANKF. μετὰ τοῦ ἀποθανεῖν τοὺς δυο υἱοὺς αὐτοῦ, în alte variante lipseşte.

[12] *mîngîindu-se / s-a mîngîiat* redau gr. παρακαλεῖν, de fapt după ce a îndeplinit întreg ritualul dolului (BJ).

pogorî... în FRANKF. κατέβη, care lipseşte în alte variante.

Tamna / Timna, gr. Θαμνα, ebr. *timnă*, VL *Thamna*, IER. *Thamnas*, PO *Timăd*.

[14] *Enan / Enaim*, gr. Αιναν, VL *Aenan*, IER., PO lipseşte.

Gestul Tamarei este provocat nu de ruşinare, ci de dorinţa de a avea urmaşi din stirpea bărbatului său mort, de aceea el va fi recunoscut ca îndreptăţit de Iuda (v. 26), iar Tamara va fi cinstită, alături de Rahila şi Lia, ca străbună eroică a lui Israel, cf. Rut 4, 12 (BJ).

[18] *zgarda / cingătoare* redau gr. ὁ ὁμίσκος „cingătoare". Inelul cu pecete prins de cingătoare şi toiagul erau obiecte prin care se recunoştea identitatea unei persoane (BJ).

[21] *curva / muierea nărăvită* — de fapt prostituată sacră. Numele Tamarei (cf. v. 6) trimite la povestirea originară în care Tamar era o prostituată sacră, care nu avea nici o legătură de rudenie cu Iuda. Palmierul era planta sacră, închinată zeiţei dragostei şi protectoarei naşterilor, Isis (Iştar, Leto). Şnurul roşu (v. 28) era semnul distinctiv al acestor fel de prostituate (cf. Iis. Navi 2,18).

[24] Tamara, ca femeie a lui Ir şi, prin legea leviratului, promisă lui Şela, se găsea sub autoritatea socrului său, care o condamnă ca adulteră. Pedeapsa cu arderea a fost ulterior rezervată numai fiicelor de preoţi, în celelalte cazuri era obişnuită lapidarea (BJ).

nu mai adaose / n-a mai, cf. nota 4,2.

[27] *Şi fu / cînd*, cf. nota 6,1.

[28] *Şi fu / pe cînd*, cf. nota 6,1.

[29] *Fares*, gr. Φαρες, ebr. *peres* „ruptură, spărtură", strămoş al lui David şi prin acesta al lui Isus. VI *Fares*, H. *Phares*, PO *Fares*.

[30] *Zara*, gr. Ζαρα, VL, IER. *Zara*, PO *Zaram*.

CAP 39

[1] Acest capitol continuă cap. 37 în linia tradiţiei iehoviste. Altfel va fi relatată aceeaşi istorie în cap. 40, care aparţine tradiţiei elohiste (BJ).

[2] *ce nemerita / îndeminatec* redau gr. ἐπιτυγχάνων, „cel ce are succes, prosper", VL *inpetrabilis*, IER. *in cunctis prospere agens*, PO *năroc!i*.

[3] *îndeplinească / împlinească* redau gr. εὐδοῦν „a duce la bun sfîrşit, a face să reuşească", verb rar întîlnit înainte de LXX.

[7] *Şi fu după cuvintele acestea / Şi după ce s-au întîmplat acestea*, cf. nota 15, 1.

[9] *nu îaste... nemică (afară de mine) / nimeni nu este mai mare (ca mine)* redau gr. ὑπάρχειν aici cu sensul „a avea o poziţie înaltă, importantă" (ThWNT).

Încercarea soţiei lui Putifar de a-l seduce pe Iosif îi inspiră lui MIHAI CODREANU un sonet: „Pe cînd Iehova pregătea Iudeia, / Trăia în Egipet guardul Potifar, / Ce-şi stăpînea supuşii bine, dar / Nu prea-şi putuse stăpîni femeia." (*Poveste veche, Cîntecul deşertăciunii*, 1927, p. 47).

[20] *legaţii / cei vinovaţi* redau gr. οἱ δεσμῶται „puşcăriaşi, prizonieri".

[21] *mai mare peste legaţi / mai-marele peste paznici* redau gr. ἀρχιδεσμοφύλαξ „temnicer şef".

[22] *cei aduş / ostinditi* redau gr. ἀπηγμένοι<ἀφηγέομαι „a fi adus, a fi dus departe".

[23] *îndrepta / împlinea*, cf. v. 3.

CAP 40

[1] *după acestea*, cf. nota 15, 1.

[2] BB *hadîmi*, după gr. εὐνοῦχοις. LXX urmează aici tradiţia elohistă conform căreia în v.1 cei doi domnitori sînt numiţi „marele paharnic" şi „marele pitar", gr. ἀρχιοινοχόος resp. ἀρχισιτοποιός, ebr. *sar* „şef".

[3] Unele versiuni optează pentru interpretarea „în casa comandantului gărzii".
Textul nu indică dacă este vorba de locuinţa privată a acestuia sau de cazarma în care erau încartiruiţi paznicii închisorii.

[5] *Vedere / tîlc* reproduc sensul de bază al subst. ἡ ὅρασις „vedere, văz".

[8] În Orientul antic interpretarea viselor juca un rol de seamă în prevestirea viitorului, existînd chiar corporaţii ale tîlcuitorilor de vise.

[9] *Somn / vis*, LXX: ὁ ὕπνος „somnul".

[13] Originalul ebr. (aici ca şi în v. 19 şi 20) *ns' r'š* „a înălţa capul", cu conotaţiile „a graţia" sau „a decapita"; pentru v.19 BB urmează LXX. Trad. moderne diferă.

[14] *închisoare* redă gr. τό ὀχύρωμα „fortăreaţă".

[15] *m-au furat* redă gr. ἐκλάπην<κλέπτω „a fura". Cf. 37, 28

groapa / temniţa redau gr. ὁ λάκκος „groapă, puţ". Cf. şi 37,28.

În povestirea lui Iosif, fiii lui Iacov sînt numiţi „evrei" de către egipteni şi ei înşişi se autointitulează astfel faţă de egipteni. Denumirea provine de la cuvîntul Habiru sau Apiru, care în multe texte orientale vechi desemna grupuri din Asia de sud-vest caracterizate printr-un mod de viaţă mobil şi o poziţie socială inferioară. Deseori, organizaţi în cete de tîlhari, atacau populaţia oraşelor şi satelor sau se angajau ca clăcaşi sau ca războinici pentru a-şi cîştiga existenţa. Egiptenii includeau în rîndurile habirilor şi primele cete de păstori israeliţi. În VT denumirea „evrei" nu este întotdeauna sinonimă cu „israeliţi". (SCHARBERT).

[16] Gr. χονδριτῶν traduce ebr. *ḥ ṛri* interpretat ca „preparat de patiserie". GN *Gebäck*, BJ *gâteau*, AB *wicker*. R—G *pîine albă*.

[19] Cf. 40, 13.

[20] Cf. nota 40,13.

[22] *pre lemn*, gr. ἐπὶ ξύλου nu este consemnat în LXX[9].

CAP 41

Capitolul aparţine tradiţiei elohiste, spre sfîrşit cu element iehoviste.
În text se întrepătrund două motive narative frecvent întîlnite în literatura Orientului antic: a) Un rege are un vis pe care la început nimeni nu-l poate interpreta; în ccle din urmă se găseşte totuşi cineva care să descifreze semnificaţia visului şi, ca urmare, este răsplătit cu dărnicie, Dan 2—6; b) Dezorientat din cauza unei prevestiri de rău augur, un rege este dezamăgit de sfetnicii săi cei mai apropiaţi. Dar un curtean înţelept îi dă un sfat preţios şi, de aceea, regele îl răsplăteşte şi îi conferă titluri şi onoruri însemnate. (SCHARBERT).

[2] *maluri / stufiş* redau gr. τό ἄχει (ἄχι), de origine egipt.; L—S *reed grass*, FRANKF. ἡ ὄχθη „mal, colină", VL *in ripa*, JER. *in locis palustribus*, LUTHER *im Grase*, KJV *meadow*, PO *tarbă*, BJ les *joncs*, R—G *păpurişte*, BIBLIA 1975 *pe mal*.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[4] *şi iată nearătate fară căce intrară în pinticile lor* traduce fidel textul FRANKF.; lipseşte în ebr. şi în majoritatea celorlalte versiuni.

[5] *Şi se scală Farao* aparţine versetului precedent.

Se scală şi visă / a adormit şi a visat, JER. *rursum dormivit et vidit*, PO *iară adurmind... visă.*

rădăcină / tulpină redau gr. ὁ πυδμήν „capătul rădăcinii, tulpină".

[8] *tilcuitori / vracI* redau gr. ἐξηγητής „1. sfătuitor, consiliер. 2. tălmăcitor de vise sau de oracole". PO *vrăjitor*, KJV şi AB *magician*, BJ *magiciens*, R-G *vraci*, BIBLIA 1975 *mag.*

[9] *păcat / greşală* redau gr. ἡ ἁμαρτία „greşală, omisiune, scăpare, păcat".

cel mai mare peste pită (40, 1/2/5/16/20)/*pâine* (40,22; 41,10) în ms. 45, este modificat cu consecvenţă de BB: *cel mai mare peste făcătorii de pâine* în cap. 40. Aici însă: *cel mai mare peste pâine.* PO *cocător (de pită).* Ms. 45 (40,17) *pitar.*

[12] *copil* redă sensul de bază al substantivului gr. παῖς în care însă şi semnificaţia de „sclav, rob" IER. *famulus* „slujitor", PO *sluga.*

Căpitanul străjii, cf. nota 40,10.

fiecăruia cu tîlul său, după originalul ebr.; PO *după al cui cum era visul.*

[13] *fu / după*, cf. nota 6,1.

[14] În literatura egipteană, ca şi în celelalte literaturi orientale, se întîlnesc cazuri în care un sclav disprefuit sau o altă persoană neînsemnată se dovedesc a fi sfetnici preţioşi. După relatarea paharnicului, Faraon este încredinţat că Iosif poate interpreta toate visele. Că şi în cazul celor doi dregători, Iosif îşi declină în versetul 16 orice merit personal, arătînd că doar prin bunăvoinţa lui Dumnezeu reuşeşte să tîlcuiască visele (SCHARBERT).

[15] Verbul gr. συγκρίνω apare în 40, 8 şi 16 precum şi în 41,15 fiind tradus în ms. 45 prin unul din sensurile sale: *a asemăna*. BB îl înlocuieşte în 40,8 şi 16 prin „a tîlcui" nu însă în 41, 15 unde rămîne: *a asemăna.* Situaţia este similară în ecea ce priveşte substantivul ἡ σύγκρισις: în 40, 12 şi 18 este tradus prin „asemănare" — în ms. 45, oar modificat *tîlcuire* în BB, nu însă în 41, 15.

[17] Se reia povestirea vv. 1—7, însă naratorul lasă să se întrevadă şi simţămintele şi reacţiile personale ale Faraonului.

[22] BB reproduce împărţirea textului în versete conform LXX. În PO textul este mai clar: *2 ... şi mă deşteptai, 22. Şi iară adormind văzuiu vis.*

[25] Cele două vise, cu semnificaţie identică, au o importanţă deosebită pentru Faraon. Această revelaţie îi este destinată regelui, aşa cum se întîmpla cu cele mai multe interpretări ale prezicătorilor din Vechiul Orient şi cu revelaţiile profeţilor din Israel, îndeosebi în Regi. Regele este considerat ca reprezentant al poporului său în faţa divinităţii, care îl anunţă ce se va întîmpla cu poporul său. De remarcat că în povestirea lui Iosif lipseşte orice polemică împotriva zeilor străini şi instituţiilor religioase aparţinînd altui popor. Faraonului i se adresează Dumnezeul Israelului (SCHARBERT).

[30] *de sălurarea* redă gr. τῆς πλησμονῆς „saturaţie, belşug". Traducerile moderne recurg la acelaşi termen, atît în v. 29 cît şi 30: KJV *plenty*, AB *abundance*, BJ: *abondance*, GN *Überfluß*, R—G şi BIBLIA 1975 *belşug.*

[32] *au îndoit visul lui Faraon de doao ori*, tautologic după LXX, în care fenomenul apare frecvent: δευτερῶται τὸ ἐνύπνιον Φαραὼ δις; la fel VL *iteravit... bis*, KJV *the dream was doubled twice.*

[33] BB traduce prin imper., pers. 2 sing., conform modelului elin. Alte versiuni, bazate pe originlul ebr., traduc prin conj. prez. pers. 3 sing.: *Faraon să caute*, PO *caute Faraon.*

[34] *mai mari... peste locuri*, gr. τοπάρχας, VL *locorum principes*, JER. *praepositos*, PO *ţinetori de cinste.*

[35] *bucatele*, după BB şi ms. 45, redă gr. τὰ βρῶματα.

[40]. *rostul* redă τὸ στόμα „gură". În Fac. termenul apare de 12 ori, fiind redat în BB de fiecare dată prin *gură*, cu excepţia acestui verset, unde apare întens figurat.

[42] *podoabă / veşminte* redau gr. ἡ στολή „haină, veşmînt" ca în ms. 45.

de vişin redă gr. βύσσινος „în foarte fin, de culoare gălbuie, provenind probabil din India", prin extensiune „pînză ţesătură foarte fină, mătase". Termenul apare de mai multe ori, în LXX. În BB trei echivalente:
1. *(de) vişin* (1 Paral. 15,27), 2. *(de) mătase* (cf. Ieş. 28,35; 39,26), 3. *vison* (cf. Is. 3,22; Luc. 16,19). Pentru explicaţii cf. TIKTIN, s.v. *vişin* şi *vison.*

[43] Iosif este numit mare vizir, fiind de fapt locţiitorul faraonului. Între alte privilegii, funcţia îi dădea dreptul de a avea o gardă personală care îl însoţea ca şi pe faraon, anunţînd apropierea vehiculului înaltului demnitar. *Abrek*, cuvînt obscur de origine ebr. sau egipt, a fost tradus în diferite chipuri: JER: *omnes coram eo genuflecterent*, KJV *bow the knee*, EU *Achtung*, GN *Aus dem Weg*, PO *acesta-i tatăl aceştii ţări.*

strigătoriu (ms. 45) / *pristav* (BB) redau gr ὁ κῆρυξ „crainic".

[45] Acordarea unui nume nou cu prilejul numirii într-o înaltă funcţie constituia o practică obişnuită în Orientul antic. *Psondom — Faneh / Tafnat — Faneah* ar însemna „Dumnezeu cuvinteaza: el trăieşte".

Asineth / Asineta, nume egiptean avînd înţelesul de „aparţinînd (zeiţei) Neit".

Poti-Fera „cel dăruit de Ra"; variantă a numelui Potifar, cf. 37,36 şi 39,1.

Heliopolis este denumirea elină a oraşului egiptean *On*, situat la aproximativ 10 km nord est de Cairo.

[46] În FRANKF. ultima frază aparţine versetului 47.

[47] *snopi* (BB) redă gr. δράγματα „mănunchi (de spice), snopi".

[48] *bucatele / grînele*, cf. nota 41,35. Ms. 45 *toată bunătatea.*

cîmpilor / ogoarele redau gr. τῶν πεδίων, VL *camporum*, PO *hotar.*

[50] Consemnat în LXX, numeralul *şapte* lipseşte în diferite versiuni, de ex. VL; în traducerile care au la bază textul ebr. *an* este la sing.: EU *Ein Jahr, bevor die Hungersnot kam.* R—G *mai înainte să vie întîiul an de foamete.*

[51] Cu toate că Iosif este considerat acum a fi egiptean, el dă fiilor săi nume ebraice: *Manase*, în ebr. *Menashsheh*, poate fi explicat prin verbul *nashshani* „m-a făcut să uit". LXX nu preia subst. *casa*, VL *omnis domus patris mei*, PO *toată casa tătîni-meu*, BJ *toute la famille de mon père.*

[52] *Efraim* explicat prin ebr. *hiphrani* „m-a făcut roditor". LXX, αὔξησεν are şi sensul de „a creşte, a înălţa"; VL *auxit me deus*, IER. *crescere me fecit deus*, PO *m-a crescut Dumnezeu.*

smereniii / pătimirii redau gr. ταπεινώσεως, VL *humilitatis*, IER. *paupertatis*, PO *dosadeei*, KJV *affliction*, AB *sorrow*, BJ *malheur*, R—G *obijduirii*, BIBLIA 1975 *suferinţei.*

[54] *nu era pîine / era pîine*; în BB, ca în FRANKF., verbul este de forma negativă: οὐκ ἦσαν, după Cod Alex. La forma afirmativ: LXX[ᵒ], traducerile latine şi cele moderne.

CAP 42

Cap. 42 este atribuit tradiţiei elohiste, cu unele elemente iehoviste în vv 27—28 şi 35.

leneviţi, gr. ραθυμέω „a fi indiferent, leneş, inactiv", LV *pigri estis*, IER. *negligitis*, PO *ce căutaţi unul pre alalt?*

[2] Faţă de ţinuturile în care sălăşluiau evreii, Egiptul era considerat a fi situat *în jos, la vale*, de aceea în toate versiunile se foloseşte verbul *a cobori* sau o expresie similară.

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[4] În LXX lipseşte numele lui Iacov.

[7] *cu scîrbă / cu asprime* redau gr. σκληρά, ms. 45 *năstlniceşte.*

[9] *urmele* redă gr. τὰ ἴχνη. Termenul gr. desemnează „urma, lăsată de picior" apoi subst. generic „urmă" şi, de asemenea, „urmă, relicvă, vestigiu". VL optează pentru *vestigia.* Termenul ebr. *erwā* are semnificaţia de „goliciune, despuiere", în sensul unui lucru care nu se cuvine a fi expus, deci ascuns (cf. 2, 25; cf. şi Deut 23,15). În originalul ebr. termenul este folosit metaforic, avînd semnificaţia de "lucru care trebuie ascuns în faţa unui inamic potenţial".

[12] *lucrurile ascunse*, cf. nota 42, \

[15] *sănătatea / viaţa* redau gr. ὑγίεια „sănătate", VL şi IER. *per salutem.*

[16] În Orientul antic străinii şi refugiaţii nu dispuneau de nici un drept general recunoscut. Soarta lor se afla în întregime la discreţia cîrmuitorilor, în special atunci cînd erau acuzaţi de o culpă atît de gravă cum era spionajul (SCHARBERT).

[19] Versiunile bazate pe originalul ebr. adaugă aici propoziţia *ca să pot[oliţi foamea famîlîilor voastre* (R—G), KJV *corn for the famine of your houses*, BJ *le grain dont vos familles ont besoin*, EÜ *um den Hunger eurer Familie zu stillen.*

[21] *ne-am îndurat* redă gr. ὑπερεἰδομεν, cf. VL *despeximus.* Verbul ὑπεροράω are, între altele, sensul de „a neglija, a nu lua în consideraţie, a disprețui".

[24] În FRANKF. ultima frază aparţine v.25.

[25] *vasele / desagii*; BB redă sensul cuvîntului gr. τὰ ἀγγεῖα VL *vasa.* Unele traduceri moderne optează pentru un corespondent aproximativ: BJ *bagages*, EÜ *Behälter* AB *containers*; altele folosesc termenul mai general *sac* (IER, KJV, PO, R—G, BIBLIA 1975) deşi termenul specific pentru a desemna acest obiect apare mai jos, gr. ὁ σάκκος precum şi în V. 27, gr. ὁ μάρσιππος „pungă, sac".

[30] Cf. nota 42, 7.

[33] *cumpărarea dării griului* redă gr. ἀγορασμὸν τῆς σιτοδοσίας în v. 19, aceeaşi sintagmă este transpusă prin *cumpărătura griului*, o simplificare a versiunii din ms. 45: *cumpărătura a luării griului* (v. 19).

[34] *să vă negustătoriţi / veţi putea străbate*, formă flexionară a verbului ἐμπορεύομαι „a face negoţ", VL *negotiamini*, PO *tirgui*, KJV *traffick*, R—G *să negustătoriţi*, BIBLIA 1975 *veţi putea face cumpărături.* Această interpretare tradiţională a fost abandonată de traducerile moderne, care optează pentru sensul de *a cutreiera, a se mişca liber*: EU: *ihr dürft euch frei Land bewegen*, BJ *vous pourrez circuler dans le pays*, AB *you shall be free to go about in the land.*
Iniţial, verbul ebr. *shr* însemna „a se mişca în cerc, a urma un curs neregulat" şi această sferă semantică se păstrează în acad. şi în aram. Sensul „a face negoţ" este o evoluţie tîrzie, bazată pe subst. *sōḥēr* „negustător" (cf. 23,16).
În plus, patriarhii sînt în permanenţă descrişi ca un popor de păstori şi nu de negustori (AB).

[37] Conform sursei elohiste, Ruben este purtătorul de cuvînt al fraţilor şi, începînd cu Cap. 37, 22, încearcă să împiedice săvîrşirea vreunei fărdelegi.
În Orientul antic copiii ucigaşului puteau fi omoriţi (SCHARBERT).

CAP. 43

[3] Cap. 43 şi 44 aparţin, cu excepţia unor scurte interpolări, tradiţiei iehoviste. Iuda devine purtătorul de cuvînt al fraţilor. Numele Iacov este mai frecvent înlocuit cu Israel.

Cu mărturie s-au mărturisit redă gr. διαμαρτυρίᾳ διαμεμαρτύρηται' VL *per testimonio testatus est*, IER. *denuntiavit... sub testificatione iurandi*, conform originalului ebraic.
Verbul διαμαρτυρέω are sensul de „a depune mărturie "precum şi de „a asigura, a certifica", PO *tare giurîndu-se.*

[7] *Întrebînd, ne-au întrebat*, construcţie frecventă în LXX.

[8] *gloata* redă gr. ἀποσκευή, subst. polisemantic, al cărui sens de bază este „bagaj, calabalîc; gospodărie, avuţie".
În alte vv. apare în traducerea *uneltele* (Fac. 14,12; 46,5), *gătire* (Fac. 15,14), *agon istită* (Fac. 34,29) şi *marfa* (Fac. 31, 18) ca în toate aceste vv. din ms. 45.

[12] *sminteală / greşală* redau gr. ἀγνόημα, VL *ignorantia* IER. *error*, PO *greşală.*

[14] ebr. *El Schaddai*, cf. 17, 1.

[16] *jungheri / vite* redau gr. δόματα „jertfe", prin extensiune „animale pentru jertfă". VL şi IER. *victimas*, PO *mîncare.*

[18] Gr. συκοφαντῆσαι „a calomnia" este redat în ms 45 prin *să ne pîrască pre strîmbul* şi modificat în BB în *să năpăstuiască.*

[21] *cu cumpăna / cîntărit* redau gr. ἐν σταθμῷ.

[23] *bine ispitit*, în sensul de „bine verificat, controlat" redă gr. εὐδοκιμοῦν, VL *probam*, IER. *probatam.* Cf. PS. SCH. „Cuvintele Domnului, cuvinte curate, argintu arsu şi ispitit (PS. 11,7).

[24] În ebr. acest verset începe cu propoziţia, care nu apare în LXX *„Omul i-a condus pe bărbaţi în casa lui Iosif"*. O notă corespunzătoare se află la subsolul FRANKF.

[28] *Binecuvîntat*, expresia lipseşte în originalul ebr.

[29] *să aduceţi* redă gr. ἀγαγεῖν.

[32] În legătură cu semnificaţia deosebită a cuvîntului *evrei*, cf. nota 40, 15. În acest caz termenul nu desemnează o entitate etnică ci un strat social, modul de viaţă normal, considerat inferior, cum reiese evident din traducerea BB.

[34] *băură şi se îmbătară* este traducerea literală a textului original, folosindu-se aceleaşi verbe ca şi în 9,21. Spre deosebire de 9,21, în cazul de faţă se consideră că ospăţul a avut loc în limitele decenţei, intenţia autorului fiind de a sublinia atmosfera destinsă, în contrast cu scenele tensionate care vor urma. VL şi IER. traduc prin *inebriati sunt*, traducerile moderne evită verbul *a se îmbăta.*

CAP 44

[1] *umpleţ*, BB, după FRANKF., plural.

[4] *vei huli* redă gr. καταμέμψη „a certa, a mustra".

[5] Prima propoziţie nu este consemnată în versiunea ebr., însă este inserată în LXX. Ea nu a fost preluată în PO: *vrăjind cu vraje*, VL *augurio auguriatur.* Prezicerea viitorului, divinaţiunea prin mijloace artificiale, era o practică larg răspîndită la popoarele din Orientul antic, în contrast cu profeţia de inspiraţie divină a evreilor. Între ustensilele folosite pentru prezicări se numărau şi vasele recipiente (pahare, cupe etc.) în care se turna un lichid, de exemplu ulei în apă: forma pe care o luau pata sau stropii de ulei era edificatoare pentru prezicători.

[7] *să nu se afle* redă gr. μὴ γένοιτο, VL *nou contingat*, PO *departe fie*, BJ *loin de*, AB *far be it*, KJV *God forbid.* R—G *Ferească Domnul.*

[10] *curaţi / fără vină* redau gr. καθαροι. Pe lîngă sensul de „curat, nevinovat", adjectivul are şi semnificaţia de „achitat, scutit de pedeapsă", PO *slobodzi*, BJ *quittes*, AB *exonerated*, EU *straffrei.*

[13] Sfîşierea hainelor face parte din ritualul obişnuit în cazul unui deces. De data aceasta toţi fraţii se solidarizează cu Veniamin şi se întorc în cetate, deşi, fiind declaraţi nevinovaţi, l-ar fi putut părăsi, aşa cum au procedat odinioară cu Iosif.

[16] Este posibil ca, prin această invocare a lui Dumnezeu, Iuda să recunoască nelegiuirea comisă odinioară faţă de Iosif şi să reali-

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

zeze că Dumnezeu a scos acum la lumină comportarea inumană a fraților cu acel prilej. De aceea el declară că frații sînt gata să accepte sclavia.

[17] *Să nu să facă* redă gr. μή μοι γένοιτο, cf. 44,7.

[18] *înaintea* redă gr. ἐναντίον „în prezența, în auzul, de față cu".

după / ca și redau gr. μετά din LXX.

[21] *voi socoti* redă gr. ἐπιμελοῦμαι, „a avea grijă de, a se ocupa de, a veghea; a administra".

[28] *ați zis*, pl., conform LXX. În ebr. pers. I sg.

[29] Cf. 42, 38.

[31] Cf. 42, 38 *întristăciune*; ms. 45 echivalează cele două sinonime gr. λύπη (42, 38) și ὀδύνη (44, 31) prin *scîrbă* (42,38) și *durere* (44,31). BB, în ambele cazuri, *întristăciune*.

[32] cf. 43, 9.

[32—34] Iuda se oferă, așa cum a făgăduit tatălui său, drept garant pentru Veniamin și este gata să devină sclav în locul acestuia. Conform concepției nomazilor asupra justiției, el va cîștiga în felul acesta libertatea pentru frații săi. De asemenea, el crede că Dumnezeu va înceta să-i urmărească pe frații săi pentru nelegiuirea comisă împotriva lui Iosif. Aici apare pentru prima oară în VT ideea ispășirii în locul altcuiva, consemnată cu claritate în Is 53, unde NT este anticipat: Isus Hristos moare pe cruce pentru ispășirea păcatelor altora (SCHARBERT).

[34] În majoritatea traducerilor: *cu mine*.

CAP 45

[4] Vînzarea lui Iosif nu a avut loc *în Egipt*, ci el a fost dus acolo după ce a fost părăsit de frații săi. Pentru a preciza acest lucru, unele versiuni inserează aici, ca de ex. R—G, *ca să fie dus în Egipt*. Se consideră că versetele 4 și 5 aparțin tradiției iehoviste, deoarece ele afirmă că Iosif a fost vîndut ca sclav de frații săi, pe cînd, potrivit tradiției eleoniste, madianții l-au găsit și l-au dus fără știrea fraților săi.

[8] Atît în Egipt, cît și în alte părți ale Orientului antic, exista obiceiul să se acorde unui înalt demnitar cu merite deosebite titlul de *părinte* al regelui.

[10] *Goșen*, la est de Delta Nilului; *Arabia*, numai în LXX și VL.

[11] *pre pămînt*, conform FRANKF., lipsește din alte ediții LXX și ebr.

surpi / pieri, multe traduceri conferă verbului din original sensul de „a îndura lipsuri".

[17] *căle de drum* din ms. 45 redă gr. πορεῖα dar BB optează pentru termenul din nota de la subsol φορτιὰ *„poverile"* În variantele VL există trei echivalări: *saccos, vehicula, sarcinas*. IER. traduce, conform originalului ebr., prin *iumenta* „animale de tracțiune". *PO încărcați dobitoacele*.

[18] *Avuturi* redă gr. τὰ ὑπάρχοντα; VL *substantiam*, IER. *cognationem*; interpretat ca „familii" (BJ, EÜ, R—G, BIBLIA 1975), dar AB *households*.

den toate bunătățile redă gr. πάντων τῶν ἀγαθῶν, VL *ex omnibus bonis*, IER. *omnia bona*.

[20] *Vasele*, după LXX.

[23] *mîșcoi / catîr*, în ebr. e vorba de „asine, mărgărițe".

p line, LXX doar ἄρτους „pîine", în loc de 3 subst. ca în ebr.

CAP 46

[1] *Pîrîul jurămîntului / Beer-Șeba*, cf. nota 21, 14.

[2] *ce laște / iată-mă* redau gr. τί ἐστιν, cf. 22, 1 și 31, 11. vv. 2—5 de proveniență elohistă.

[5] (*părinții lor*) *Iacov* nu apare în FRANKF., dar nota de la subsol menționează existența sa în originalul ebr.

unéltile, cf. nota 43, 8.

de Iosif, după varianta din LXX, în originalul ebr. „Faraon".

[6] *avéreа* cf. nota 45,18.

Împărțirea vv. în BB după FRANKF.

[7] Enumerarea membrilor familiei lui Iacov (8—27) este atribuită tradiției sacerdotale.

[20] Partea a doua a versetului 20, apare în LXX, dar, după cum se specifică într-o notă FRANKF., lipsește din originalul ebr.

[22] LXX *optsprezece*.

[34] *hrănaci sînteм cu dobîtocul*, PO: *ființi de dobîtoace*. Cuvîntul *dobîtoc* înglobează atît oile cît și vitele mari, deci este vorba despre păstori nomazi care își cîștigă viața cu ajutorul animalelor, o categorie socială desconsiderată de egipteni, cf. 40, 15. Ținutul Goșen, așezat la est de delta Nilului, era prielnic creșterii vitelor. În același timp păstorii puteau fi feriți de contactul cu egiptenii.

CAP 47

[3] *den copilărie pînă acum* redă textul FRANKF.; nu apare în originalul ebr. și nici nu este preluat în unele ediții LXX (RAHLFS), cf. 46, 34.

[4] *Să ne sălășluim* redă gr. παροικεῖν care se referă și la șejurul unui străin într-o localitate sau ținut, cf. ms. 3 4 5: *am venit să fim prîșleți pre pămîntu*. CORESI PS: *Prîșleșu-s eu în pămînt* (Ps. 118, 19), EÜ: *Wir sind gekommen, um uns als Fremde im Land aufzuhalten*.

[6] *lăcutește pre tată-tău*, tranz. după modelul gr.; IER. *fac habitare*, PO *lasă lăcuiască*.

[7] Fragmentul vv. 7—12 aparține tradiției sacerdotale. Iacov, ca un adevărat patriarh, nu se consideră rob și nu se prosternează în fața Faraonului, ci îl binecuvîntează doar.

[9] *nemernicesc* redă gr. παροικεῖν; după ebr. *megurim*, a fost interpretat fie ca „ani de pribegie", fie ca „timpul petrecut pe pămînt" cf. IER. *peregrinationis*, PO *stilnătate*, ms. 45 *prîșleșesc*, R—G *pribegie*, dar și *séjour sur terre* (BJ), *am trăit* (ms. 4389).

[11] *ținere* redă gr. κατάσχεσις ebr. *huzzăh* cu sensul de „deținere, posesiune, stăpînire".

[14a] *și le măsura grîu lor* redă textul LXX καὶ ἐσιτομέτρει αὐτοῖς sintagmă care lipsește însă în textul ebr. și în consecință, în diferite versiuni, ca de ex. în PO, R—G, BIBLIA 1975 etc.

[18] *Ca să nu ne surpăm* redă exact sintagma μή ποτε ἐκτριβῶμεν, așa cum procedează VL: *ne forte moriamur*. Corespondentul ebr. al verbului este însă tradus prin „a ascunde, a tăinui": IER. *non celamus*, PO *nu ne vom ascunde*, BJ *cacher*, AB *hide*, EÜ *verhehlen*, BIBLIA 1975 *ascunde*.

τὰ ὑπάρχοντα, redat de BB prin *unéltile*, nu apare în originalul ebraic.

[21] *îl robi luiș*, textul ebr. este obscur: *h'byr... l'rym* „l-a silit să se mute la oraș". Această lecțiune este păstrată în unele traduceri vechi: KJV *he removed them to cities*, PO *Și oamenii împărți den oraș pre oraș*. Exegeza modernă a emendat textul ebr. în *h'byd... l'bdym*, acceptînd lecțiunea LXX „i-a redus la sclavie / i-a transformat în sclavi".

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)

[23] Conform acestor măsuri, Iosif a fost considerat de unii critici drept instrument al aservirii poporului, al transformării țăranilor în sclavi. Critica modernă relevă însă folosirea generalizată a termenului *rob* pentru toți supușii Faraonului, inclusiv înalții săi demnitari. Faraonul, considerat drept zeu, dispunea, în calitatea sa de stăpînitor absolut, de la bun început, de toate bunurile materiale din regat, ca și de toți supușii săi. Critica subliniază caracterul moderat al măsurilor adoptate de Iosif, țăranii fiind obligați să cedeze statului doar o cincime din produsele lor.

[24] Din originalul ebr. lipsește cuvîntul *tuturor*, dar, la sfîrșitul versetului, se află sintagma *„și dentru copiii voștri"*, PO *fectorilor voștri*, care nu este inclusă în LXX.

[26] Deși substantivul *Iosif* nu apare în textul FRANKF., el este inserat în BB, probabil conform notei de la subsol, *care dătnute*; aceste cuvinte nu apar în textul originalului, însă traducerile moderne oferă diferite expresii pentru limpezirea enunțului. EU *gültiges Recht*, AB *valid*, R—G *pravilă, care ... are putere.*

[29] *Pune mîna ta pre coapsa mea*, cf. 24,2.

[31] În urma unei confuzii între ebr. *mittah* „pat" și *matteh* „toiag", versiunea gr. îl descrie pe Iacov închinîndu-se la toiagul său (BJ). PO *plecîndu-se către capul patului.*

CAP 48

[1] În acest capitol se întrepătrund mai multe tradiții : iehovistă — elohistă în 1—2 și 8—28 ; sacerdotală în 3—7 (BJ).

[3] Cf. 17, 1 ; 28,19.

[5] Prin adoptarea celor doi fii ai lui Iosif, născuți în Egipt din mamă egipteancă și nu în Canaan, Iacov urmărește să le asigure dreptul de descendenți care să se bucure de același privilegii ca și fiii săi mai virstnici, Ruben și Simeon.

[6] *nepoții* redă gr. ἔκγονα. Substantivul ἔκγονος are sensul generic de „urmaș", putînd fi tradus atît prin „copil, fiu", cît și prin „nepot". ὁ κλῆρος, pe lîngă semnificația de „sorți", mai înseamnă și „(parte de) moștenire". Nu există nici o mențiune privind nașterea unor alți copii ai lui Iosif. În cazul în care aceștia ar fi existat, ei ar fi trebuit să fie înglobați în cele două familii ale fraților mai virstnici, Efraim și Manase, reclamînd dreptul lor de moștenire.

[7] *Mesopotamia*, în originalul ebr. *Paddan-Aram*, preluat în diferite versiuni moderne.

Moartea Rahilei, cf. 35, 16—19.

Efrata, textul obscur din LXX dă posibilitatea de a interpreta subst. propriu ebr. ca *locul alergării cailor*, *Calea alergăturii cailor* (BB) sau *timp de primăvară* resp. *Calea Efratei* (PO).

[10] *Israil* — numele apare în FRANKF. numai într-o notă la subsol.

[14] *Cu toate că Manase era întîiul născut*, nu apare în LXX, ci în originalul ebr. IER. *Manasse qui maior natu erat*, PO *că Manase era născut de-a prima.*

[15] În textul ebr. apare *a binecuvîntat pe Iosif*, lecțiune preluată de unele traduceri : *Îl binecuvîntă* (BJ), *Er segnete Joseph* (EÜ), *Și a binecuvîntat pe Iosif* (R—G).
Se consideră însă că rădăcina *ywsp* din textul ebr. stă pentru *'wtm* „pe ei" (așa cum apare în LXX : αὐτούς), sau că din textul ebr. au fost omise cuvintele *fiii lui* (*Iosif*). PO *pre feciorii lu Iosif*, BIBLIA 1975 *Și i-a binecuvîntat.*

Pe ale cărui căi am umblat cf. nota, 5, 22 și 17, 1.

[20] *întru voi / numele vostru*, gr. ἐν ὑμῖν, în ebr. singular ; R—G *cu numele tău*, EÜ *mit deinem Namen.*

[21] *Dumnezău den pămîntul acesta* redă gr. ὁ θεὸς ἐκ τῆς γῆς ταύτης din FRANKF. Această sintagmă, așa cum specifică și nota de la subsolul FRANKF. lipsește din originalul ebraic.

[22] Loc obscur în originalul ebr., datorat unui joc de cuvinte : ca substantiv comun *šekem* înseamnă „umăr", considerîndu-se a fi vorba de un versant din Muntele Garizim. Dar, în același timp, Sichem este numele unui oraș aflat la poalele acestui munte. Soluțiile adoptate de-a lungul secolelor sînt foarte diferite : unele traduceri păstrează substantivul propriu. (VL, BJ, AB, BIBLIA 1975) altele însă îl transformă în substantiv comuu : IER. *do tibi partem unam*, KJV *I have given thee one portion*, PO *eu am dat ție o bucată de pămînt*, R—G *îți dăruiesc... un umăr de munte*, EU *ich gebe dir einen Bergrücken.*

CAP 49

[1] Este vorba de proorocii, patriarhul dezvăluie și determină prin cuvintele sale destinul fiilor săi, adică al triburilor care le poartă numele.

Vv. 1—2, 8—12 sînt citite în biserici în Duminica Floriilor.

[4] Ruben pierde dreptul de întîi-născut, ca pedeapsă pentru incestul cu Bilha (Fac. 35, 22).

[5] Pedepsiți pentru atacul mișclesc împotriva lui Sichem, tribul lui Simeon se va stinge curînd, absorbit de Iuda, cel al lui Levi dispare ca trib profan.

[10] Text și sens foarte discutat. Se vorbește de o referință la David, descălecătorul unui imperiu, un David în sens mesianic.

[13] În unele versiuni „corăbier". E vorba de coasta Feniciei.

[14] Isahar, instalat în cîmpia bogată a Esdrelonului acceptă jugul canaaneilor.

[16] Cf. nota 30,6.

[18] Exclamație psalmică marcînd mijlocul recitării.

[21] Text obscur.

[26] Text obscur.

[27] Aspectul feroce al lui Veniamin corespunde istoriei ulterioare a tribului (cf. jud. 3,15 ss., 5,14).

[30] Cf. 50,13.

[32] Lipsește în IER și PO.

CAP 50

[1] În acest capitol se împletesc tradiții iehoviste (vv. 1—11,14) elohiste (vv. 15—26) și sacerdotale (vv. 12—13).

[10] Aria Atad, cu sensul de „aria ciulinilor".

[11] Este un joc de cuvinte : ebr. *'abel* „luncă", „rîu" și *'ebel* „doliu".

BDD-B788-11 © 1988 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:06:45 UTC)